

Erziehungs-, Kultur- und Umweltschutzdepartement Graubünden
Dipartimento dell'educazione, cultura e protezione dell'ambiente dei Grigioni
Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient dal Grischun

Program fundamental scola grischuna 2010

Coordinaziun e colliaziun dals projects da midada
actuals e planisads

simpel – fidà –
specific – orientà vers l'avegnir

1. ediziun

© November 2005 Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient dal Grischun, Cuir

Cuntegn	Pagina
Pled sin via	6
Resumaziun	7
A. La scola grischuna ier ed oz	9
1. Simpladad	10
2. Fidadad	11
3. Specificadad	13
4. Orientaziun vers l'avegnir	15
B. Ideas directivas per la scola grischuna 2010	17
1. Situaziun da partenza ed intents dal departament d'educaziun	17
2. Finamiras ed ideas directivas surordinadas	19
2.1 Simplificaziun	19
2.2 Fidadad	19
2.3 Specificadad	20
2.4 Orientaziun vers l'avegnir	21
3. Projects prioritars	22
3.1 Dapli profunditad che vastadad	22
3.2 Integraziun	23
3.3 Duas linguas estras en scola primara	24
3.4 Rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara	26
4. In sguard en l'avegnir	29
C. Projects prioritars	31
1. Dapli profunditad che vastadad	31
1.1 Survista	31
1.2 Consequenzas per scolaras e scolars	33
1.3 Consequenzas per geniturs / responsabels per l'educaziun	37
1.4 Consequenzas per scolastas e scolasts	41
1.5 Consequenzas per cussegls da scola	45
1.6 Consequenzas per la politica	49
2. Integraziun	53
2.1 Survista	53
2.2 Consequenzas per scolaras e scolars	55

2.3	Consequenzas per geniturs / responsabels per l'educaziun	57
2.4	Consequenzas per scolastas e scolasts	59
2.5	Consequenzas per cussegls da scola	61
2.6	Consequenzas per la politica	63
3.	Duas linguas estras en scola primara	65
3.1	Survista	65
3.2	Consequenzas per scolaras e scolars	67
3.3	Consequenzas per geniturs / responsabels per l'educaziun	68
3.4	Consequenzas per scolastas e scolasts	69
3.5	Consequenzas per cussegls da scola	70
3.6	Consequenzas per la politica	71
4.	Rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara	72
4.1	Survista	72
4.2	Consequenzas per scolaras e scolars	74
4.3	Consequenzas per geniturs / responsabels per l'educaziun	75
4.4	Consequenzas per scolastas e scolasts	76
4.5	Consequenzas per cussegls da scola	78
4.6	Consequenzas per la politica	79
D.	Propostas ed incumbensas impurtantas cun consequenzas per la scola populara	81
1.	Fasa da realisaziun	81
2.	Structura	82
3.	Valitaziun strategica	82
4.	Survista dals projects prioritars	82
5.	Glista da las propostas ed incumbensas	84
5.1	Projects	84
5.2	Mesiras	85
5.3	Incumbensas	89
E.	Grafica	91
1.	Legenda	91
2.	Survista generala	93
3.	Scolina	94
4.	1./2. classa primara	95
5.	3. classa primara	96
6.	4. classa primara	97
7.	5. classa primara	98

8. 6. classa primara	99
9. 1. classa dal stgalim superiur	100
10. 2. classa dal stgalim superiur	101
11. 3. classa dal stgalim superiur	102
F. Quotas da maturitad	103
G. Svilup dal dumber da naschientschas	105

PLED SIN VIA

Il «program fundamental scola grischuna 2010» preschentà qua è in program dal Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient per coordinar, concentrar ed accordar il meglier pussaivel numerus projects da midada actuals e planisads che concernan en ina furma u l'atra las scolas grischunas.

Igl è l'emprova dal departament da tscherner da la gronda quantidad da propostas inoltradas ad el per examinaziun u realisaziun il meglier per il Grischun sco lieu da furmaziun. Il program fundamental cumpiglia era il rapport davart la furmaziun 2005, el è dentant pli vast che quel.

La finamira directiva surordinada dal «program fundamental» cun ses quatter projects prioritars è da simplifitgar, essenzialisar e stabilisar noss sistem da scola surtut en il sectur da la scola populara e da la scola media, d'augmentar sia forza d'integraziun sociala e sia abilitad da satisfar a svilups futurs sco era da rinforzar sia avertadad envers il mund – senza negliger las particularitads e specificadads da nossa identitad chantunala.

Las preschentaziuns che suondan ils proxims mais vegnan a mussar tge concepts che duain vegnir sviluppads vinavant e realisads en tge furma e varianta.

Jau m'allegrel sin in grond eco e sin numerus resuns dals purtaders da decisiuns e da las personas pertutgadas, sperond che la «muntogna»

vegna a parturir dapli che mo ina «mieur». Per propostas e remartgas stat a disposiziun a tuts la Website dal Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (www.ekud.gr.ch), nua ch'ins chatta era ils elements e documents dal program fundamental.

Claudio Lardi, cusseglier guvernativ

Cuira, mez november 2005

RESUMAZIUN

Il «program fundamental scola grischuna 2010» sa basa sin la situaziun actuala da la scola populara dal chantun Grischun.

La scola dad oz fa part d'ina societad complexa e multiculturala. Igl è perquai cler che las opiniuns èn fitg divergentas quai che riguarda l'educaziun e la scolaziun da la generaziun giuvna. Questas differenzas sa spievlan era en las var 160 propostas da refurma ed ils projects da midada inoltrads al Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA) per examinaziun u realisaziun ils ultims onns da fitg differentas varts (parlament, regenza, conferenza dals directurs chantunals da l'educaziun publica, federaziuns professionalas e cuminanzeas d'interess etc.). Il «program fundamental scola grischuna 2010» cumpiglia propostas per colliar e coordinar il meglier pussaivel tut quests projects da midada en il sector da la furmaziun.

La finamira centrala dal «program fundamental scola grischuna 2010» è d'ordinar tant sco pussaivel las incumbensas futuras en la scola grischuna e da metter – cun agid dad ideas directivas surordinadas – ils accents e far las colliaziuns correspudentas.

Per «colliar» las numerusas mesiras èn vegnids definids quatter «projects prioritars»: «Dapli profunditad che vastadad», «Integraziun», «Duas linguas estras en scola primara» e «Rinforzament dal stgalim superiur da la scola

populara». En il vast rom da quests quatter projects èsi pussaivel d'integrar ina gronda part da las mesiras singulas cuntegnidas en il «program fundamental scola grischuna 2010», da las elavurar e cumbinar.

Ils criteris «Simplificaziun», «Fidada», «Specificadad» ed «Orientaziun vers l'avegnir» servan sco ideas directivas. A basa da quellas vegnan evaluadas tut las mesiras cuntegnidas en il program fundamental. Observond spezialmain questas quatter qualitads duai la scola grischuna pudair augmentar sia prestaziun d'integraziun sociala e sia abilitad da satisfar a svilups futurs (actualisar e coordinar ils cuntegns d'emprender, flexibilisar l'entrada en scola, temps da bloc etc.). Parallelamain cun questa avertura sa tracti da mantegnair la gronda prontadad da prestaziun da las scholaras e dals scolars sco era l'identitad linguistic-culturala da la scola grischuna.

Il status d'elavuraziun da las singulas mesiras cuntegnidas en il «program fundamental scola grischuna 2010» è different: el tanscha dad anc «avert» fin a gia «terminà». Il «program fundamental scola grischuna 2010» na cuntegna nagins resultats u recepts prongs, mabain dat ina survista dal stadi actual, da la coordinaziun e da las finamiras d'in process da lavur complex che sa splega sin differents plauns.

A. LA SCOLA GRISCHUNA IER ED OZ

La derasaziun generala da las scolas en l'entir chantun Grischun ha gù lieu en l'emprima mesadad dal 19avel tschientaner. Ma avant che las scolas communalas en in chantun da purs e da mastergnants èn vegnidas acceptadas da la populaziun, avant ch'ìls pregiudizis encunter la furmaziun han pudì vegnir reducids, hai duvrà ina midada en il patratgar dal pievel. Questa midada n'han ni il stadi ni las medias pauc derasadas pudì instradar. Las duas uniuns confessionalas da scola, fundadas a l'entschatta dal tschientaner, eran bler pli damanaivel da la populaziun ch'ìl stadi e las medias. Ellas han pudì persvader pli e pli bleras Grischunas e Grischuns che la scola è insatge bun e «che l'educaziun spiertala solida da la generaziun giuvna è ina premissa per il bainstar dal pievel» – ina formulaziun in pau pli veglia dal votum dad oz, tenor il qual la furmaziun è ina da las resursas svizras. Per iniziativa da las uniuns da scola han las vischnancas engaschè scolasts, han creà fonds da scola e planisà stivas da scola. Las uniuns sezzas eran responsablas per la produenziun da meds d'instrucziun. Fin la mesadad dal tschientaner han ins damai pudì far in esprim grond pass en il svilup da la scola. Suenten è suandada la lavur da concept. Enstagl da discurren davart l'acceptanza e las cundiziuns da basa da la scola han ins finalmain pudì discurren davart ses cuntegns: il canon da roms, ils plans d'instrucziun, la durada dal temp da scola, il pensum emnil, la furmaziun da scolasts. Quella lavur è vegnida influenzada – da lez temp sco era oz – dal spiert dal temp, da las particulari-

tads dal chantun e dal giavisch da crear ina scola orientada vers il futur.

Ils quatter exempels suandants duain documentar il svilup da la scola grischuna a maun da quatter «finamiras directivas»: simpladad (simplificaziun), fidadad, specificadad, orientaziun vers l'avegnir. Questas quatter dimensiuns descrivan las qualitads che devan gia da lez temp a la scola ina tempra ordvart positiva. Ellas astgan damai vegnir consideradas sco «valurs» che ston vegnir mantegnidas.

1. Simpladad

Var 135 uffants frequentavan l'onn 1846 la scola d'envern a Favugn, la scola da stad vegniva frequentada mo da 90 scolaras e scolaras. Las 28 uras emnilas prescrittas da l'urden da scola chantunal na vegnivan betg observadas a Favugn. Ils uffants da la segunda classa legevan e scrivevan mintgamai tschintg uras l'emna, faschevan quatter uras quints, avevan trais uras instrucziun da lingua e chantavan duas uras. Istorgia e geografia n'avevan els betg anc. Il plevon als deva in'ura instrucziun religiosa, oravant tut istorgia biblica. Ils mats duevan tenor l'urden da scola chantunal anc vegnir instruids en geometria e gimnastica, las mattas en lavur a maun.

La scola reflectescha la realitad sociala ed il spiert dal temp actual. Sin fundament da quai spetgass ins oz in urari dal tutfatg auter cumpareglià cun quel da l'onn 1846. Per ils uffants da la segunda classa è quai mo per part il cas. Sco nov rom obligatoric è vegnì vitiers mo l'instrucziun materiala (istorgia, geografia, scienza natirala). Ina cumplexitad adina pli gronda da la purschida da roms è da constatar oz surtut sin il stgalim superiur, nua che l'instrucziun da linguas estras e l'informatica documenteschan in mund pli avert e pli tecnisà. En general n'han betg il dumber da roms, mabain ils plans d'instrucziun adina pli plains e definids pli precis rendì pli cumplexa la scola. In fatg che vegn adina puspè constatà da geniturs, sch'els cumpareglian cuntegns d'emprender da pli baud – «jau hai gea era gi matematica en scola secundara» – cun quels da lur uffants – «ma da quai ch'els emprendan oz n'hai jau nagin'idea». En las uras da quint il 1846 a Favugn vegniva fatg quints a chau – en

il meglier cas cun ina dumbre. Ils uffants da la segunda classa dad oz fan equaziuns ed inequaziuns, s'occupan da differentas operaziuns ed enconuschan furmas da preschentaziun matematicas sco diagrams da Venn e da Carroll.

2. Fidadad

L'onn 1850 aveva la vischnanca da Tumein 826 abitants. Paulus Prader era in dals dus scolasts en il vitg. El instruiva ensemen cun ses collega Jacob Ragaz trais classas principalas. La scola d'enviern durava 20 emnas; durant la stad avevan ils uffants in di ad emna scola, numnamain trais uras la dumengia. L'instrucziun aveva lieu en la chasa-pravenda, las stivas da scola eran umidas e stgiras. Surpassaments ed absenzas da scolaras e scolars eran frequents. L'autorità da scola, che sa cumponiva da set persunas, aveva relaschè leschas per mantegnair l'urden, ma ellas vegnivan strusch fatgas valair. Grazia a sia furmazion a la scola chantunala era Prader bain preparà per la professiun da scolast, blier meglier che auters ch'eran scolads mal u in summa betg e lavuravan sco scolasts occasiunals. Per augmentar la qualità purscheva il cussegl d'educaziun, ch'era responsabel per la scola en il chantun, curs per scolasts. En il «Bündner Monatsblatt», la publicaziun la pli derasada en il chantun Grischun, scriveva el artitgels davart cuntegns da lecziuns, ina sort preparaziuns da lecziuns dal 19avel tschientaner. Daventar scolast n'era betg attractiv, sia reputaziun era da cumparegliar cun quella d'in chavrer, la paja damai miserabla. Per in curs d'enviern survegniva Prader 80 flurins, la media chantunala. Ils scolasts en las regiuns refurmadas ed a Cuira e conturn gudagnavan dapli. Bliers scolasts lavuravan durant la stad era sco guardiachamonas, ustiers, manaders da negoziis, cassiers communalis e.a. ed avevan uschia in gudogn supplementar.

Il 1863 è vegnida fundada l'uniun da scolasts dal Grischun ch'aveva sper la funcziun pedagogica natiralmain era ina funcziun sindacala. Ella

vuleva augmentar la reputaziun da scolasts sco Prader e cumbatteva per pajas pli grondas. En ina lescha da salarisaziun dal 1873 ha il chantun defini sias subvenziuns per las pajas da scolasts. La paja minimala d'in scolast impurtava da quel temp 340 francs, il chantun pajava 200 francs. Vers la fin dal tschientaner ha il pievel grischun refusà in project per pajas da scolasts pli autas. La nova professiun pareva anc adina suspecta a diversa glied. Curt suenter, l'onn 1900, ha il pievel lura approvà in sumegliant project: l'emprim plebiscit a favur da la giuvna scola populara dal Grischun.

L'exempel da Paulus Prader e da l'uniun da scolasts iniziativa mussa che la scola ha mo pudì sa far valair en il Grischun, perquai che la populaziun la considerava a lunga vista sco in partenari fidà. Il cussegl d'educaziun sa stentava da fixar ils cuntegns uschia ch'els eran valaivels per pli lung temp. Era il scolast dal vitg stueva esser fidà tant areguard l'organisaziun sco era areguard ils cuntegns. Cas cuntrari na fissi probablamain betg stà pussaivel, malgrà l'obligaziun d'ir a scola, d'emplenir a la lunga las stivas da scola. La scola dad oz para d'esser diventata in partenari pauc fidà surtut per ils manaschis d'emprendissadi. Autramain na pon ins betg declerar che manaschis d'emprendissadi han creà per atgna iniziativa uschenumnads online-checks (multicheck e basiccheck), cun ils quals els pon examinar – cun in sistem sumegliant a notas da scola – giuvenils da diversas regiuns che termineschan la scola. Gist sco per ils manaschis d'emprendissadi sto la scola dentant era esser fidada per las scolaras ed ils scolars. Ina scolara u in scolar cun talents «normals» sto pudair sa fidar ch'ella u el ha schanzas da sa far valair sin il martgà da lavur (premess ch'el/ella è pront/a da lavurar bain).

Ils geniturs, las scholaras ed ils scholars spetgan era che la scola saja fidada, cura ch'i sa tracta da trair a niz las conuschientschas da scola ch'èn gia avant maun. Tenor ina retschertga davart il stadi d'emprender publicgada dacurt da la Direcziun d'educaziun dal chantun Turtig dumognan 52 pertschient da las scholaras e dals

solars che cumenzan la scola gia grondas parts da la materia d'instrucziun en matematica, 21 pertschient dumognan dapli che la materia da l'emprima classa. Quest avantatg va dentant per gronda part a perder durant ils emprims dus onns da scola.

3. Specificidad

Al cumenzament da la furmaziun da scolasts en il 19avel tschientaner intermediav'ins als seminarists en la metodica ed en la scola d'exercizi l'uschenumnada metoda d'instrucziun catechetica. Quella sa basa sin ina concepziun da l'uman che vesa la singula scolara ed il singul scolar sco part d'in entir (da la classa, da l'umanità), per il qual els ston vegnir educads. Ella snega ad els tutta individualità, na vesa els betg sco essers autonomi. La metoda d'instrucziun catechetica patratga per la scolara resp. il scolar, producescha malsegirezza e dependenza, regia cun la materia sur ils uffants e mazza lur interess. A la fin dal 19avel tschientaner ha il nov directur dal seminari Wiget renunzià a questa tradiziun. Influenzà da ses studis en Germania ha el purtà a Cuira las ideas dal pedagog Johann Friedrich Herbart. La furmaziun da scolasts è vegnida reorganizada: en ses maletg da l'uman considerava Herbart il singul uman sco esser autonom. Pia dueva la scolara resp. il scolar vegnir animà en l'instrucziun cun paucas dumondas directivas da patratgar a moda autonoma. Ella u el dueva sa metter sur la materia lavurond libramain e sviluppar ils agens interess. Ultra da quai acceptava Herbart l'individualità che sa mussa en scola cun il tempo d'emprender individual da mintga uman. Sco directur dal seminari e president da l'uniun da scolasts dal Grischun aveva Wiget grond'influenza sin la scola grischuna. El pudeva far valair sias ideas betg mo en la furmaziun da scolasts, mabain era en la concepziun da meds d'instrucziun. Plinavant sustegneva el ils scolasts da far il pass qualitativ

a la professionalità. Sco tar mintga refurma da scola devi dentant era resistenza vehementa encunter las ideas da Wiget: blers scolasts pli vegls èn restads fidaivels a la metoda d'instrucziun catechetica, l'instrucziun individualisada n'ha betg pudì vegnir realisada en las regiuns ruralas dal Grischun cun sias scolas da pliras classas (40 pertschient da tuttas).

Gia dal temp da fundaziun da la scola populara grischuna vegnivan diversas tendenzas pedagogicas a Cuira tras ils directurs da seminari che avevan studegià a l'exteriur. L'exempel da la pedagogia da Herbart mussa dentant era, quant difficil ch'igl era da lez temp da realisar questas ideas. Quai aveva motivs geografics e structurals. D'ina vart eran ils scolasts mal cuntanschibels pervi da la grondezza dal chantun, da l'autra vart impedivan l'autonomia communal e las diversas culturas in l'instrucziun unitara. La scola restava qua tras autonoma e «nunconfundibla». Il cumbat cultural svizzer, en il qual la Svizra catolic-conservativa è sa dustada a la fin dal 19avel tschientaner cun success encunter in avugà da scola naziunal e pia encunter in sistem da furmaziun naziunal, ha consolidà la suveranità da scola dals chantuns. Era la scola en il Grischun ha uschia pudì vegnir sviluppada cun resguard a l'identità dal Grischun, ella ha mantegnì sia specificidad.

En il temp dad oz vegn la furmaziun pli e pli barattabla, perquai che las cundiziuns en l'economia ed en la scienza sa midan adina pli spert. Il mund vegn pli «pitschen», è collià pli stretgamain. Betg mo la producciun economica,

mabain era il «mund da las ideas» sa globalisescha. Qua tras datti in squitsch sin la scola grischuna da sa drizzar tenor ils basegns e concepts internaziunals. Il studi da PISA¹, ma era autras retschertgas regularas da la OECD² s'orienteschan tenor quests concepts e sforzan las scolas da s'adattar. Il privel da quest svilup è che la scola daventa casuala e perda sia autonomia.

¹ PISA: **P**rogramme for **I**nternational **S**tudent **A**ssessment (evaluaziun internaziunala da las cumpetenzas da scolaras e scolars da 15 onns suenter il temp da scola obligatoric en ils roms lectura, matematica, scienzas natiralas, soluziun da problems).

² OECD: **O**rganisation for **E**conomic **C**ooperation and **D**evelopment (Organisaziun da cooperaziun e svilup economic), Paris.

4. Orientaziun vers l'avegnir

Per motivs morals, linguistics e pedagogics ha la conferenza da scolasts dal 1896 a Mustér refusà d'introducir meds d'instrucziun chantunals che avevan lur origin en il spazi cultural tudestg. Ella vuleva impedir che ditgas e paraulas sco Robinson Crusoe u ils Nibelungs vegnian recepidas en il plan d'instrucziun chantunal. Ils scolasts ed ils politichers da la Surselva e da l'Engiadin'Ota èn sa dustads encunter la germanisaziun da la scola – «nus na vulain betg cudeschs da scola translats» – sco era encunter ils cuntegns immorals dals meds d'instrucziun. Els consideravan la ditga dals Nibelungs sco «paraulas curiosas che mussan l'amur curtaisa selvadia, il regl da mazzar ed ils elements demunics da la vita umana en tut lur aspects». Cunquai che la regenza n'era betg pronta da far concessiuns, ha ina part dals scolasts sursilvans decidì da crear in agen med d'instrucziun, enstagl da «Robinson», cun in cuntegn che correspundia plitost a la moda da pensar indigena, sco quai ch'els schevan. Sa basond tuttavia sin il tenor pedagogic da quel temp argumentavan els che l'instrucziun en la scola populara stoppia sa fundar oravant tut sin la naziunalitad. Mo lura possia ella porscher ina basa per in bun svilup spiertal ed emoziunal. En il cudesch da leger rumantsch «Sigisbert en Rezia» sa tractavi – enstagl dal regl da mazzar e da vendetga – da la fundaziun da la claustra da Mustér. La regenza ha l'emprim scumandà il med d'instrucziun rumantsch, ma suenter ha ella stuì realisar ch'ella na pudeva betg far valair il scumond. Las vischnancas eran memia fermas e probablmain era memia lunsch davent da Cuira. Ultra da quai sa referivan ellas a lur autonomia. En las gasettas dal di è vegnì infurmà a moda inschignusa davart il tema. Uschia n'ha la

regenza betg pudì far auter che da tolerar il cudesch da Sigisbert. Quest cumbat cultural dueva era influenzer en l'avegnir l'elavuraziun da plans e da meds d'instrucziun.

L'episoda «Sigisbert encunter Robinson» mussa ch'il svilup da la scola grischuna era caracterisà oravant tut da la situaziun culturala e linguistica en il chantun e da las vischnancas autonomas. La quantidad da novas influenzas che vegnivan acceptadas u cumbattidas era survesaivla. Ins pudeva s'occupar intensivamain da quellas, ir l'atgna via e sviluppar atgnas schliaziuns. Oz è vegnì bler pli grond il squitsch da s'adattar ad in mund globalisà. La scola s'orientescha pli e pli vers anora. Il sector da la furmaziun en il Grischun vegn confrontà cun numerusas influenzas e pretensiuns en intervals adina pli curts. Mintgatant pari sco sche tut l'existent vegniss mess en dumonda e nagut na fiss da durada. Pertge che la scola dad oz duai esser moderna ed orientada vers l'avegnir ed ella duai s'adattar ad ina societad che sa mida permanentamain.

B. IDEAS DIRECTIVAS PER LA SCOLA GRISCHUNA 2010

1. Situaziun da partenza ed intents dal departament d'educaziun

La situaziun da partenza per il «program fundamental scola grischuna 2010» furman var 160 propostas da refurma e projects da midada inoltrads al departament d'educaziun per examinaziun u realisaziun ils ultims onns da differents varts (parlament, regenza, conferenzas dals directurs chantunals da l'educaziun publica, «Magistraglia Grischun», Associaziun dals cussegls da scola dal Grischun, represchentants d'interess grischuns etc.).

Ina realisaziun directa, integrala e nuncoordinada da las propostas da refurma e dals projects da midada augmentass supplementarmain la varietad d'opziuns, la complexitad ed ils custs dal manaschi da scola en il Grischun. Las scolas reflectassan anc pli fitg il mund ch'è daventà cumplitgà, nunsurvesaivel, fragmentà, inegual ed egocentric. Il manaschi da scola e da furmaziun daventass anc pli fitg in plazzal per zambergims infinits e projects da refurma permanents.

La gronda sfida ed incumbensa dal departament è damai stà da tscherner da la varietad da las propostas inoltradas il meglier per la scola grischuna en il mund dad oz e da damaun.

Tscherner il meglier na vules dentant betg dir en questa situaziun da daventar senza ponderar ed a moda nuncritica la «tschinta da transmissiun» per tut las mesiras ed ils projects proponids da varts interessadas. Sin fundament da la

topografia chantunala, da la varietad linguistica e dals svilups differents en las vischnancas è la scola dal Grischun numnadamain in «sistem» anc blier pli complex ch'en ils auters chantuns da la Svizra.

En questa situaziun ha il departament decidì d'elavurar l'emprim ina giada ina survista qualifitgada e da far in inventari da tut ils projects e da tut las mesiras actualas e planisadas. En in segund pass èsi stà da valitar e d'ordinar tut las propostas tenor ideas directivas surordinadas e bain definidas da la politica da furmaziun. Sin basa da quai è la finala ina gronda part da las incumbensas pendentas vegnida reunida en totalmain quatter projects prioritars. La colliaziun vicedaivla da quests projects prioritars furma la basa per in'eventuala incumbensa da realisaziun futura.

Sut quest aspect è il «program fundamental scola grischuna 2010» surtut in program per coordinar, ordinar, colliar, concentrar ed accordar il meglier pussaivel tut ils projects da midada planisads ed instradads en il champ da la furmaziun. Il focus principal «scola populara» sa resulta da las incumbensas e propostas che concernan per gronda part la scola populara.

La finamira directiva surordinada da tut questas stentas è da simplifitgar, d'essentialisar e da stabilisar la scola grischuna, surtut sin il sector da la scola populara e da la scola media, d'aug-

mentar sia prestaziun d'integraziun sociala e sia abilitad da satisfacer a svilups futurs, e da rinforzar sia avertadad envers il mund, senza unfirir u negliger la particularitad e la specificadad da l'identitad linguistic-culturala dal chantun.

Il program fundamental na cuntegna però anc naginas propostas da realisaziun definitivas, nunmidablas ed indiscutablas. Cun sias finamiras directivas, ses elements con-

stitutivs e concepts furma el oravant tut ina vasta basa d'infurmaziun. Areguard la realisaziun da las soluziuns e mesiras proponidas vegnan preschentadas en tsherts secturs spezialmain sensibels variantas cun avantatgs e dischavantatgs che ston anc vegnir examinadas e discutadas. Per cas che las propostas vegnan realisadas, fa il program era indicaziuns approximativas davart ils custs correspondent.

2. Finamiras ed ideas directivas surordinadas

Cun examinar, selecziunar, ordinar e reunir tut ils projects da midada planisads ed instradads ha il departament empruvà da tscherner da la gronda varietad da propostas e projects inoltrads il meglier per il Grischun sco lieu da furmazion. Per far quai è el s'orientà ad ideas e finamiras directivas surordinadas da la politica da furmazion e da scola. Questas ideas e finamiras directivas han furmà la basa per tschertgar suenter pussaivladads da soluziun adattadas, ch'èn vegnidas rimnadas e coordinadas en in program fundamental cun quatter projects prioritars (cf. chap. C).

Las ideas e finamiras directivas decisivas per il departament e ses «program fundamental scola grischuna 2010» respundan a las suandantas dumondas:

- Tge vul il «program fundamental scola grischuna 2010» – tge betg?
- Tge è ina buna scola en il mund dad oz e da damaun – e tge betg?

2.1 Simplificaziun

Il mund dad oz e da damaun è in mund che sa mida a moda permanenta e rasanta, che daventa adina pli complex e pluralistic. En quest mund èn las conuschentschas ed abilitads acquistadas ina giada adina pli spert antiquadas. Vardads ch'èran ina giada absolutas vegnan substituidas tras ina varietad bunamain infinita da tschertezas mo anc relativas e temporaras. Ma gist quest triumf da las libertads e pussaivladads da tscherna multiopziunalas stressescha nus ed ans confruntescha adina puspè cun la dumonda: Tge è gist ed impurtant per il singul

ed en tge mument? – e cun la tema permanenta d'esser sa decidì per insatge che sa mussa pli tard sco sbaglià.

En quest mund dad oz e da damaun n'astga la scola betg daventar il motor ed il lieu d'acceleraziun e da midada permanenta. Ella n'astga betg daventar in plazzal per zambergims infinits e projects da refurma permanents. Ella n'astga betg esser in lieu da cumbat, in parachametg ed ina deponia per tut ils problems e deficits socials, per tut las dumondas dal temp e tut las cuntraversas. L'instrucziun n'astga betg vegnir surchargiada e cumplitgada cun ina purschida da roms adina pli vasta e cun libertads da tscherna adina pli grondas.

La scola duai pudair ademplir sia incumbensa senza slogans e recepts bunmartgads che pregian midadas ed adattaziuns permanentas. Ella sto dar sustegn tras simpladad. Dentant betg sco ina fortezza e sco cumplizia da la refusa, da la stagnaziun e da l'immobilitad. Ella duai esser in lieu da duraivladad, da calma e da survesaivladad, ina structura per reducir e simplifitgar la complexitad. In lieu da reflexiun, d'approfondaziun e da reorientaziun a l'essenzial ed a la duraivladad. Ina cuminanza sociala sfurzada per intermediar cumpetenzas-clav professiunalas, moralas, culturalas e socialas che rendan ils giuvenils capavels da subsister a moda suverana, autonoma e responsabla en in mund marcà da midadas permanentas.

2.2 Fidadad

Il mund dad oz e da damaun è dentant era in mund da gronda discuntinuitad, d'incalculabladad e d'inconstanza. In mund marcà dad adina dapli individualitad, eterogenitad ed inegalitad.

In mund savens intolerant e senza respect. En quest mund vulan adina dapli umans mo pli esser sasezs, auters che tut ils auters. Il singul individi n'è dentant betg mo pli liber, mabain era pli sulet. Il triumf da l'autodeterminaziun e da la realisaziun da sasez va a pèr e vegn cumprà cun in'erosiun latent da la coesiun sociala, da la reserva da valurs e cunvegnas communablas che collia tuts. La concurrenza globala per lavur, gudogn e qualitad da viver augmenta il stress da prestaziun e da qualificaziun per tuts e da tut temp.

En quest mund dad oz e da damaun n'astga la scola betg daventar il motor d'ina isolaziun e separaziun accelerada e prematura. La scola na duess era betg sa suttametter senza resalvas al trend che dominescha oz oramai pli e pli fitg la societad: il trend a dapli cumbat, concurrenza e differenziaziun en tut las situaziuns da la vita e da la professiun. E la scola astga gist uschè pauc daventar in spievel da la nunsurveaivladad e casualitad odierna. Pertge che là nua che tut è pussaivel, n'è era nagut pli segir, nagut pli relevant.

Era qua sto la scola dar sustegn cun fidadadad. Ella sto furmar in rempar cunter la fragmentaziun adina pli gronda, la differenziaziun, l'inconstanza e l'egocentrissem da noss mund. En il context dad oz duai la scola esser in lieu da segirezza e fidadadad, da stabilitad e calculabladad. Ina scola cun schanzas egualas per tuts. Ina cuminanza sociala ed ina cuminanza d'emprender per umans cun talents e basegns, abilitads e preferenzas fitg differents. In'unitad en la diversitad che accentuescha ils tratgs cuminavels senza excluder ed isolar quai ch'è particular ed auter. In spazi reglè e structurà da

la chapientscha, dal respect e da la toleranza tranter persunas differentas ed inegualas.

2.3 Specificidad

Il mund dad oz e da damaun è plinavant era dirigì adina pli fitg dal martgà ed è uschia daventà in mund universal. In mund adina pli internaziunal e global. In mund fitg mobil e multicultural. In mund intermedià era fermamain sur las medias, nua che la vardad è adina pli savens mo pli quella che vegn recepida e transportada publicamain. Adina dapli umans sa sentan pli libers en in tal mund ed a medem temp sulets: els sa sentan in pau dapertut da chasa, ma n'èn tuttina nagliur propi endretg da chasa. La gronda varietad da linguas e culturas estras, da mentalitads e stils da viver differents è insatge bel ed enritgint. Ma ins ristga gist era da perder cun ella las atgnas particularitads e caracteristicas. E pli fermamain che pli baud vegn era registrada la difficultad da sa distatgar dal collectiv d'umans eguals da pli baud e da furmar ina nova unitad en la diversitad, ina nova cuminanza d'umans differents.

En in tal mund dad oz e da damaun n'astga la scola betg daventar il motor d'ina unifurmaziun culturala, mentala e linguistica. Ella n'astga betg daventar il battavia per la barattabladad e la confurmitad globalisada. Ella na duess betg esser in'occorrenza che furma d'umans da derivanza e da character different «umans senza caracteristicas», ch'èn da chasa dapertut e tuttina nagliur. Pertge che la perdita collectiva da tradiziuns e convenziuns che dattan olma, identitad e patria als umans, fiss in pretsch memia aut per il progress da la globalisaziun, per la nova vischanca mundiala dad oz.

Era qua sto la scola furmar in rempar istorica-main creschì e fundà cunter ina nova mancanza d'identità e da patria universalisada tant dal puntg da vista cultural, mental sco era linguistic. Ella sto anc adina intermediar in'idea ed in sentiment da quai che enragischescha e franchisescha nus en quest mund globalisà. La scola sto esser in lieu, nua ch'ins sa senta da chasa. In lieu da segirezza e protecziun. In'oasa nua ch'ins sa concentrescha sin quai ch'è datiers, famigliar, specific. Ina cuminanza d'umans betg dirigida d'ordifer, cun ina cultura, istorgia, lingua e tempra tut speziala.

2.4 Orientaziun vers l'avegnir

Il mund dad oz e da damaun è però era in mund che metta en dumonda en moda creativa ed innovativa las chaussas tradiziunalas. En in tal mund permanentamain dinamisà n'è l'avegnir betg mo ina simpla cuntinuaziun dal passà, mabain bler dapli. Oz vegn examinà criticamain betg en emprima lingia mo quai ch'è nov e nunconuschent, mabain pli e pli era quai ch'è vegl, tradiziunal e famigliar. La consequenza da quai è che tschertezas e segirezzas da pli baud vegnan spert svalitadas. Tut è en moviment, nagut n'è definitiv pli. Quai ch'è oz anc nov, po gia damaun esser maculatura. Tut en tut stain nus oz pli e pli sin in fundament balluccant. Ils ins animescha e liberescha quai. Ils auters sa sentan però plitost paralisads, malsegirads e tementads. Quai crescha ina nova inegalitad en il cumbat general da sa far valair, d'avair success e da cuntanscher bainstanza e prosperità.

En in tal mund dad oz e da damaun n'astga la scola betg sa serrar envers in avegnir ch'è da princip avert. Ella n'astga betg eriger barricadas

nunsurmuntablas encunter novs svilups e novas tendenzas. Ella n'astga betg porscher maun ad ina conservaziun dal passà sin donn e cust da l'avegnir. Ella n'astga betg esser ina fortezza da l'immobilitad. Ina buna scola na derasa ni pessimissem ni tema da l'avegnir. Ina buna scola ans prenda la tema da l'avegnir cun s'occupar da quel e cun ans preparar bain.

En il context dad oz e da damaun, avert envers svilups futurs, sa concentrescha ina buna scola sin cumpetenzas-clav professiunalas, socialas e comunicativas – sin l'intermediaziun da conoschientschas da basa nizzaivlas, duraivlas ed internaziunalmain valaivlas. Cun sa concentrar puspè sin cuntegns da furmaziun propi essentials crescha ella però era spazis libers per novaziuns ed actualisaziuns permanentas. Mo uschia resta la scola permeabla e flexibla per novs svilups senza daventar sezza in plazzal permanent. Ella s'orientescha cun avantatg a standards da furmaziun, finamiras d'emprender e certificats renconuschids sin plaun naziunal sco era internaziunal. Pertge pir la pussaivladad da pudair cumparegliar las prestaziuns d'emprender permetta ad ina scola da restar competitiva e da reducir ils dischavantatgs anc adina gronds da la mobilitad spaziala e sociala.

3. Projects prioritars

Suenter avair formulà las finamiras ed ideas directivas surordinadas, skizzadas avant, per ina buna scola en il mund dad oz e da damaun, ha il departament l'emprim examinà e valità ils pli impurtants projects da midada instradads ed inoltrads ad el per examinaziun u realisaziun. Lura ha el reuni la gronda part da quels en quatter uschenumnads «projects prioritars».

Las características ed ils detagls concepziunals da mintga singul tema central, las numerusas propostas da mesiras, variantas e realisaziuns concretas sco era las consequenzas probablas per las differentas gruppas pertutgadas vegnan preschentads a moda cumplexiva e separada en il rapport general davart il «program fundamental scola grischuna 2010» sco era en differentas annexas. En il rom da la survista generala en furma da resumaziun sa restrenscha il departament perquai en il sequent a skizzar a moda curta e placativa las finamiras essenzialas, ils puncts principals e las propostas da soluziun dals quatter projects prioritars per ina buna scola (populara) dal Grischun.

3.1 Dapli profunditad che vastadad

L'accent da svilup «Dapli profunditad che vastadad» preschenta in pachet da 13 mesiras pragmaticas che sa cumpletteschan e sa sustegnan vicendaivlamain. La finamira da quella è da simplifitgar e d'essenzialisar la scola populara: cun sa concentrar sin ils cuntegns da furmaziun ed ils roms propi impurtants, cun orientar l'instrucziun puspè pli fermamain al princip da «Dapli profunditad che vastadad».

Questa finamira premetta tranter auter per las scolaras ed ils scolars dal stgalim primar e superior ina reducziun moderada dal pensum emnil. Questa distgargia vegn cumpensada cun differentas mesiras che sa cumpletteschan sco p.ex. emnas cumpactas u la reducziun dal canon da roms.

La finamira d'ina simplifitgaziun ed essenzialisaziun da la scola populara premetta dentant era ina flexibilisaziun da l'entrada en scola, p.ex. cun in obligatori da frequentar dus onns la scolina e cun classas cumbinadas durant ils emprims dus onns da scola. Ina premissa è ultra da quai la prontadad fundamentala da renunziar ad in program d'instrucziun che vegn surchargià permanentamain cun novs roms d'elecziun ed adina dapli libertads d'elecziun e che daventa a medem temp adina pli cumplitgà. Per quest motiv, ma era en l'interess da schanzas da furmaziun egualas per tuts, n'astgi p.ex. era en l'avegnir betg dar roms d'elecziun sin il stgalim primar. Ultra da quai n'èsi ni oz ni en l'avegnir pussaivel da desister dals uschenumnads roms centrals (matematica, instrucziun da linguas etc.).

Era sin il stgalim superior èsi necessari da reducir puspè la surchargia temporala dals scolars e da las scolaras, la quala è sa sviluppada cun amplifitgar permanentamain la purschida da roms ch'els pon eleger u dals quals els pon desister entaifer in sistem cumplex. Quest sistem surdat a las scolaras ed als scolars a medem temp era ina responsabladad ch'els n'èn atgnamain betg anc abels da surpigliar. El restrenscha dentant era pli e pli la pussaivladad da pudair cumparegliar las prestaziuns d'emprender e las prestaziuns da l'instrucziun. Quai maina betg il davos ad adina dapli problems ed intschertezas

a las interfatschas tranter la scola populara e las scolas cuntinuantas (scolas professiunalas e gimnasis) resp. ils manaschis d'emprendissadi.

Per pudair sa concentrar puspè pli fermamain sin l'essenzial duain vegnir reducidas las pussaivladads da desister d'in rom, ch'èn oz memia grondas surtut en il sectur dals roms obligatorics sin il stgalim superiur. Ultra da quai duain ils uraris en general vegnir adattads e restructurads tenor roms fundamentals, cumpatibels sin plaun interchantunal. Uschia sa lascha il pensum emnil sin il stgalim primar reducir per var 10 pertschient, sin il stgalim superiur per fin a 20 pertschient.

«Dapli profunditad che vastadad» pretenda dentant era che novs cuntegns (p.ex. l'instrucziun d'englais gia sin il stgalim primar) vegnian integrads en ils plans d'instrucziun ed en ils uraris uschia ch'i na resulta la fin finala nagina chargia supplementara per las scolaras ed ils scolars.

Era cun introducir emnas cumpactas tematicas resp. specificas dal rom po la concentraziun giavischada sin accents e cuntegns da furmaziun impurtants vegnir promovida supplementar-main.

Ultra da quai duai la scola populara porscher en il rom dal project «Dapli profunditad che vastadad» en l'avegnir era la pussaivladad d'acquistar certificats reconuschids sin plaun naziunal u internaziunal en linguas estras, informatica u scriver cun maschina. Uschia pon ils geniturs, l'economia e las scolas cuntinuantas giuditgar meglier il nivel d'emprender da las absolventas e dals absolvents da scola e sa basar sin quel.

Per cuntanscher las finamiras menziunadas propona il project «Dapli profunditad che vastadad» era cundiziuns da basa adattadas, t.a. temps da bloc, l'installaziun da direcziuns da scola sco era la redefiniziun dal temp da lavur da las persunas d'instrucziun.

Cun «Dapli profunditad che vastadad» po la scola populara grischuna sa posiziunar cun success en il rom svizzer ed internaziunal, ella porscha il dretg ambient per scolaras e scolars ch'èn pronts da lavurar bain ed als recumpensescha per lur prestaziuns – emprender e s'engaschar duain valair la paina per mintga singul scolar e per mintga singula scolar.

3.2 Integraziun

Las scolinas e las scolas popularas publicas duain vegnir concepidas pli fitg sco cuminanzas socialas e cuminanzas d'emprender integrantas per tut ils uffants e giuvenils, pia per scolaras e scolars cun talents e basegns fitg differents. Nagliur auter na pon ins emprender meglier e pli baud che en scolina ed en scola da tractar cun respect conumans dal tutfatg differents, da sa fatschentar cun varietad e diversitad. Perquai prevesa il «concept da basa per in'integraziun cumplessiva dad uffants e giuvenils cun basegns speziels en il chantun Grischun» dad integrar sche pussaivel tut ils uffants en il sistem da scola regulara e da scolina regulara.

En l'avegnir na duai in uffant betg pli stuair correspunder a tscherts criteris da qualificaziun per vegnir en la classa regulara. I duai plitost esser uschia che la classa regulara è organisada uschia che mintga uffant ha là ses plaz segir.

La finamira principala da l'accent da svilup «Integraziun» formulà en il program da la regenza 2005–2008 è pia quella che tut ils uffants e giuvenils possian ir – gist sco quai ch'els èn – en la scolina publica e la scola populara publica da la vischnanca da domicil u da la regiun, nua ch'els creschan si. Enstagl da promover la singula scolara ed il singul scolar sco fin ussa a moda individuala e separativa, duai da nov la singula scola survegnir sustegn pedagogic spezial. Las mesiras da promoziun spezialas duain avair lieu directamain en scola u en scolina.

La singula scola ha damai da surpigliar dapli responsabladad per ils progress d'emprender ed il bainstar da mintga uffant. Scolaras e scolaras na ston per regla betg pli bandunar la cuminanza da scola per survegnir in'instrucziun specifica da promoziun. Anzi, els duain survegnir en la stanza da classa u almain en la chasa da scola la promoziun ch'els dovran per cuntanscher era communablamain las finamiras da classa comunablas u las finamiras fixadas individualmain.

Per cuntanscher e garantir in'integraziun efficazia e cumplexiva dovri cundiziuns da basa adattadas – tant areguard la structura e la purschida speziala sco era areguard las localitads e las personas.

L'accent da svilup «Integraziun» propona per quai t.a. da metter a disposiziun structures da scola dal di complementar a la famiglia (misa da mezdi, pedagogia sociala etc.). Ultra da quai duai mintga scola avair ina purschida pedagogica speziala da basa (pedagogia curativa, terapias etc.), la quala vegn garantida da teams spezialisads interns, sustegnids dal servetsch

psilogic da scola, ed indemnisada cun pauschalas per scolar u scolara. A las scolas ed als geniturs d'uffants cun basegns da promoziun spezialas duain plinavant star a disposiziun divers servetschs da sustegn sco centers da cumpetenza regiunals per diagnostica, cussegliaziun, terapia ed evaluaziun. Per uffants e giuvenils cun in basegn da promoziun fitg aut – pervi d'in impediment pli grev u disturbis da cumportament massivs – duai era anc vegnir offrì sustegn supplementar da centers da cumpetenza per scolaziun speziala cun in mandat da prestaziun extendì.

Per realisar cun success in'integraziun cumplexiva dovri ultra da quai anc vastas mesiras da scolaziun e da perfecziunament, per che tut las scolastas ed ils scolasts sco era las spezialistas ed ils spezialists participads ad ina scola integrativa possian vegnir preparads seriusamain per lur incumbensas per part novas u autras.

3.3 Duas linguas estras en scola primara

Il concept da linguas (estras) ch'è oz en vigur en il chantun Grischun – emprima lingua chantunala (tudestg u talian u rumantsch) sco lingua d'instrucziun a partir da l'emprim onn da scola; segunda lingua chantunala (tudestg u talian u rumantsch) sco emprima lingua estra tempriva a partir dal quart onn da scola; englais a partir dal 7avel onn da scola – è vegnì realisà pass per pass dapi il 1999 per incumbensa da la regenza e dal parlament.

Suenter che la Conferenza svizra dals directurs chantunals da l'educaziun publica (CDEP) ha postulà il mars 2004 – sa basond sin il princip: englais betg sin donn e cust da las linguas naziunalas – d'introducir duas linguas estras gia

en scola primara (tenor il model 3/5), ha era il parlament dal Grischun acceptà en la sessiun d'october 2004 in postulat che pretenda t.a. l'introducziun da l'englais en las scolas primaras dal Grischun tudestg fin il 2010/11. Las basas giuridicas èn da preschentar al parlament fin il 2007. En la sessiun d'avust 2005 è la regenza ultra da quai sa declarada pronta en sia resposta ad ina dumonda correspundenta dal parlament d'examinar en connex cun l'introducziun postulada da l'englais tempriv era la dumonda d'ina instrucziun generala bilingua en l'entir chantun (cun duas linguas chantunalas) a partir da la scolina sco era las consequenzas da quella per las regiuns linguisticas dal Grischun.

La dumonda da mo ina – e sche gea: tgenina – ubain da duas linguas estras obligatoricas gia en scola primara vegn damai era en il chantun Grischun centrala en ina discussiun da princip cuntraversa tant dal puntg da vista da la pedagogia sco era da la politica linguistica, culturala e statala.³

Era per il departament d'educaziun sco departament responsabel en chausa è la dumonda, tge linguas estras e quantas ch'èn d'instruir obligatoricamain en il Grischun triling a partir da cura, en tge successiun e cun quantas lecziuns ad emna, ina da las dumondas las pli sensibilas e las pli difficilas in summa. Per responder a questa dumonda sto tranter auter era vegnir resguardada la reglamentaziun definitiva da las linguas (ch'è avant maun il pli baud l'onn 2007)

dal chantun Turtig, tenor il qual sa drizza per regla la gronda part dals chantuns.

Sut questas premissas surtut politic-statalas e politic-culturalas sco era tegnend quint da las incumbensas dal parlament duain vegnir preschentas schliaziuns pussaivlas per las scolas primaras grischunas cun duas e betg mo cun ina lingua estra tempriva.

La dumonda percurter, en tge successiun ed en tge dimensiun che questas linguas estras èn d'instruir obligatoricamain, sto tenor l'avis dal departament d'educaziun anc vegnir sclerida e discutada a moda pli approfondada. Da las diversas variantas ch'èn fin ussa vegnidas examinadas a l'intern dal departament, vegnan actualmain duas pussaivladads tratgas en consideraziun e scleridas pli detagliadamain.

• Pussaivladad A

L'instrucziun da linguas cumenza cun ina lingua chantunala sco lingua da scola (tudestg, talian, rumantsch). A partir dal terz onn da scola vegn instruida ina segunda lingua chantunala sco emprima lingua estra, a partir dal tschintgavel onn da scola lura englais sco segunda lingua estra. Questa reglamentaziun vala per tut las scolas en tut las regiuns linguisticas dal chantun.

Questa varianta favurisescha in'egualitad da l'instrucziun da linguas en l'entir chantun. Tut las gruppas linguisticas vegnan tractadas

³ Per infurmaziuns pli detagliadas davart la politica da linguas da la CDEP e da sias conferenzas regiunalas, davart ils process da decisiun e da realisaziun en ils singuls chantuns (diversas iniciativas popularas pendentas per mo ina lingua estra en scola primara) sco era davart las experientschas praticas cun in'instrucziun tempriva da linguas estras en Svizra ed a l'exteriur renviain nus a la nova plattforma d'Internet da las trais conferenzas regiunalas CDEP tudestgas: www.sprachenunterricht.ch.

egualmain quai che pertutga l'emprender linguas. Ultra da quai resguard'ins uschia era las stentas da la CDEP d'armonisar sin plaun interchantunal l'instrucziun tempriva da linguas estras.

- **Pussaivladad B**

Sper ina lingua chantunala (tudestg, talian, rumantsch) sco lingua da scola vegn a medem temp era instrui englais gia a partir da l'emprim u segund onn da scola sco emprima lingua estra, entant che la segunda lingua chantunala vegn instruida sco segunda lingua estra a partir dal terz u quart onn da scola. Questa reglamentaziun vala sco la varianta A per tut las scolas en tut las regiuns linguisticas dal chantun.

Questa varianta garantiscecha d'ina vart in'armonisaziun ed in'egualitad en l'entir chantun, da l'autra vart (areguard l'emprender baud la lingua mundiala englais) in avantatg visavi auters chantuns da la Svizra tudestga. Avant ina eventuala decisiun per questa varianta ston vegnir scleridas dumondas fundamentalas concernent la capacitad dals uffants da supportar squitsch sco era concernent la didactica da linguas estras. Infurmaziuns impurtantas en quest connex dattan t.a. era las experientschas cun il «Projekt 21» en il chantun Turitg.

In'opziun supplementara, dentant mo a lunga vista, cuntegna l'intervenziun parlamentara pertutgant l'instrucziun en duas linguas chantunales (a partir da la scolina). Questa pussaivladad vesess ora uschia:

lils uffants en l'entir chantun vegnan instruids en duas linguas chantunales a partir da la scolina. A partir dal terz onn da scola vegn instrui era anc englais en tut las regiuns linguisticas dal chantun.

Questa pussaivladad garantiscecha d'ina vart in'armonisaziun ed in'egualitad en l'entir chantun. Da l'autra vart sa tschenta era qua la dumonda da la capacitad dals uffants da supportar squitsch. La recrutaziun d'in dumber sufficient da scolastas e scolasts qualifitgads fiss colliada cun enormas difficultads e gronds custs. Questa schliaziun cumpigliass ultra da quai il privel che surtut il rumantsch sco lingua minoritara vegniss flailventà anc pli fitg en sias regiuns d'origin.

Las premissas per realisar ina tala opziun èn dadas, sche insumma, pir en in avegnir lontan. Perquai na vegn questa opziun betg approfondada.

3.4 Rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara

Il 2003 ha il Cussegl grond incumbensà la regenza d'elavurar in rapport davart ils aspects da la structura gimnasiala decentrala dal puntg da vista da la politica regiunala e da la politica da furmaziun en il chantun Grischun, da preschentar en quel era las consequenzas d'ina eventuala aboliziun dal gimnasi inferior d'oz sco era da mussar vias per rinforzar e segirar la qualitat dal stgalim superiur da la scola populara.

La discussiun davart differents models da structura sin il stgalim secundar I entaifer la scola populara ha ina lunga tradiziun ed è en blers chantuns anc adina virulenta. Era en il chantun

Grischun vegn ins pli e pli conscient dals dischavantatgs socials e politics d'ina differenziaziun da las prestaziuns tempriva ed externa cun reparter ils uffants sin differents tips da scola gia suenter il sisavel onn da scola.

Las scolas popularas pitschnas e mesaunas en numerus vitgs perdan uschia segiramain bleras scolaras e scolars che entran gia suenter la sisavla classa primara en il gimnasi da lunga durada (sis onns). Questa sminuziun tempriva dal spectrum da talents va d'ina vart sin donn e cust da la forza d'integraziun sociala da la scola populara, ma da l'autra vart era sin donn e cust da las scolaras e dals scolars dal stgalim superieur da la scola populara che fissan capavels da prestar e d'emprender dapli en classas eterogenas. Ultra da quai mussan studis naziunals ed internaziunals unanimamain ed independentamain in da l'auter ch'ins na po betg observar en gruppas da prestaziun eterogenas ina reducziun da las prestaziuns da scolaras e scolars cun talents sur la media.

En vista dals dischavantatgs incontestabels da models da structura che differenzieschan fermamain las prestaziuns sin il stgalim secundar I, per l'egualitad da las schanzas, la coesiun sociala, l'acquist da cumpetenzas e l'effizienz, pleda bler a favur da models pli integrativs e pli permeabels dal stgalim superieur. A medem temp duesan vegnir nizzegiadas las pussaivladads da differenziaziun internas, per exempel cun furmar en tscherts roms gruppas da nivel comunablas ed omogenas.

A sumegliantas conclusiuns è era vegnì in rapport d'experts elavurà per incumbensa dal

departament. Tenor quest rapport garantescha in stgalim superieur sufficientamain grond (dentant senza gimnasi inferiur), organisà a moda decentrala, cooperativ e cun pussaivladads da differenziaziun internas, in'egualitad da las schanzas pli gronda da las scolaras e dals scolars. Las cumpetenzas socialas vegnissan era promovidas dapli cun in stgalim superieur organisà en tala moda che cun in gimnasi inferiur separà, senza che l'aboliziun da quel avess consequenzas negativas per las scolaras ed ils scolars che fan e vulan cuntanscher bunas prestaziuns.

Bain savend che midadas da la structura gimnasiala decentrala d'oz èn sensibilas dal puntg da vista politic-regiunal ed economic, propona il departament duas variantas che duain vegnir examinadas pli detagliadamain:

- **Varianta A**

Aboliziun dal gimnasi inferiur ed entrada en il gimnasi da quatter onns suenter la segunda classa secundara

- **Varianta B**

Aboliziun dal gimnasi inferiur, entrada en il gimnasi suenter la segunda classa secundara e prolungaziun da la scolaziun gimnasiala da quatter sin tschintg onns

Sin fundament da las ponderaziuns skizzadas sura preferescha il departament la varianta B per motivs da la politica da furmaziun, da la politica sociala e regiunala sco era per motivs pedagogics. Pertge cun questa schliaziun rinforza il chantun Grischun il stgalim superieur da la scola populara: cun abolir il gimnasi inferiur en tut las scolas medias promova el anc supplementar-

main l'introducziun dal model dal stgalim superiur C⁴ ch'è cooperativ e differenziescha tenor prestaziuns. Independentamain da la tscherna dal model per il stgalim superiur da la scola populara pon scolaras e scolars cun bunas prestaziuns frequentar il gimnasi. A medem temp favurisescha il departament ina prolungaziun da la scolaziun gimnasiala sin

tschintg onns, perquai che las consequenzas politic-regiunalas d'ina aboliziun dal gimnasi inferiur d'oz vegnissan qua tras relativadas fermamain. Da l'autra vart periclitass la limitaziun ad ina scolaziun gimnasiala da mo quatter onns (tenor il gimnasi da curta durada d'oz) singulas scolas medias en lur existenza.

⁴ **Model C:** La scola reala e la scola secundara vegnan manadas sco classas da nivel per ils roms d'elecziun inditgads correspondentamain sco er per ils roms obligatorics linguas e matematica. L'instrucziun dals ulteriurs roms succeda en la classa reala respectivamain en la classa secundara oriunda (q.v.d. en la «classa regulara»). Las classas da nivel sa cumponan da scolaras e scolars da domaduas classas regularas. Da princip èn previs dus nivels, ma er trais nivels èn pussaivels.

4. In sguard en l'avegnir

Suenter che la regenza, il parlament, las scolastas ed ils scolasts, ils cussegls da scola e la publicidad èn vegnids infurmads, vul il departament preschentar il «program fundamental scola grischuna 2010» a partir dal 2006 en il rom dad occurrenz publicas en l'entir chantun. En questa fasa, en la quala il departament vul orientar e survegnir resuns, duain las gruppas pertutgadas dal program fundamental (scolaras e scolars, geniturs, scolastas e scolasts, cussegls da scola, politica) avair la pussaivladad da s'exprimer anc ina giada avertamain e vegnir tadladas senza pregiudizis. Perquai na cuntegna la Website dal Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (www.ekud.gr.ch) betg mo ils elements e documents dal program fundamental, mabain ella dat a burgaisas e burgais interessads era la pussaivladad da far propostas, d'exprimer lur opiniun e da crititgar.

Sin fundament da quai ston ins lura decider, tge puncts dal program fundamental preschentà qua che duain vegnir persequitads vinavant ed en tge furma e varianta resp. a partir da cura, co e sin tge stgalim ch'els duain vegnir proponids e realisads. Gia oz pon ins dir ch'igl è da preschentar al parlament (ed al pievel) per ses sector da cumpetenza plirs messadis accordads in cun l'auter. Cun quai vul ins impedir che l'entir program vegnia bloccà pervi da singuls elements contestads.

Quest «program fundamental scola grischuna 2010» remplazza era il rapport davart la furmaziun 2005.

C. PROJECTS PRIORITARS

1. Dapli profunditad che vastadad

1.1 Survista

a) Situaziun da partenza

Las numerusas propostas da reforma per la scola grischuna inoltradas ils ultims onns èn segns ch'il sistem da scola – che sto sa far valair en in mund adina pli complex – daventa nunsurve-saivel. La mancanza d'orientaziun e d'iniziativa per realisar las reformas mussan ch'igl è necessari da reponderar en general il sistem da scola e d'al adattar ad in svilup futur. La sfida è da vesair co ed en tge dimensiun ch'ins po simplifitgar e meglierar la scola per las scholaras ed ils scholars – en il senn d'ina concentrasiun sin cuntegns da furmaziun essenzials («dapli profunditad») –, senza chargiar els cun incumbensas supplementaras («che vastadad»).

b) Descripziun curta

«Dapli profunditad che vastadad» è in accent da svilup dal Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient e cumpiglia in pachet da singulas mesiras pragmaticas per la scola populara che sa cumpletteschan e sa sustegnan vicendaivlamain. Il pachet po anc vegnir cumpletta en la fasa actuala da concept (pia avant l'implementaziun politica), singulas mesiras pon vegnir midadas.

Tranter «Dapli profunditad che vastadad» ed ils ulteriurs projects prioritars preschentads datti puncts da referiment.

c) Propostas da soluziun

En il rom da l'accent da svilup «Dapli profunditad che vastadad» vegnan preschentadas soluziuns pussaivlas che tegnan quint da las suandantas ideas directivas:

Simplificaziun

La scola creescha per las differentas gruppas pertutgadas relaziuns surveaivlas, procura per ina meglra orientaziun en il mintgadi da scola e dat dapli impurtanza a las dumondas essenzialas en scola.

Fidadadad

La scola sco partenaria da servetschs fidada per tut las gruppas pertutgadas procura che las scholaras ed ils scholars emprendian en in ritmus adattà las chaussas impurtantas.

Specificadad

La scola nizzegia las fermezzas regiunalas en l'ambient naziunal a favur da las differentas gruppas pertutgadas.

Orientaziun vers l'avegnir

La scola nizzegia sias qualitats en vista a las sfidas da l'avegnir per tut las gruppas pertutgadas.

d) Finamiras

- distgargiar temporalmain ed organisatoricain las scholaras ed ils scholars da la scola populara e lur famiglias
- coordinar ils numerus projects da reforma per la scola populara per als pudair utilizar en in context general

- concentrar l'instrucziun, en convegnoientscha cun ils chantuns vischins, sin ils cuntegns da furmaziun essenzials ed uschia augmentar massivamain sia valor
- adattar ils plans d'instrucziun ed ils uraris a las pretensiuns da noss temp
- render la scola populara dal Grischun cumparagliabla e cumpetitiva sin plaun svizzer
- garantir che la scola populara gaudia cun raschun la confidenza da la populaziun ed haja in bun num
- far la scola populara dal Grischun uschè attractiva ch'ella è in motiv per famiglias e personas cun ina buna furmaziun da vegnir a star en il Grischun

e) Effects

Las suandantas tabellas preschentan en in schema ils effects dal project «Dapli profunditad che vastadad» per las differentas gruppas pertugadas (scolaras e scolars, geniturs e personas responsablas per l'educaziun, scolastas e scolasts, cussegls da scola, politica). Prioritad ha la vista da las scolaras e dals scolars.

f) Realisaziun

• Adattaziuns legalas

- Revisiun da la lescha da scola
- Integraziun da la lescha da scolina en la lescha da scola
- Revisiun da l'ordinaziun davart la salarizaziun dals scolasts
- Revisiun da l'ordinaziun executiva tar la lescha da scola

• Organisaziun dal project

Per realisar l'accent da svilup èsi necessari da stgaffir in'organisaziun dal project correspudenta.

g) Spazi da temp

Il project vegn realisà successivamain.

h) Finanziaziun

• Custs

Tut tenor la concepziun e la profunditad da las midadas successivamain fin ad ina summa da plirs milliuns (custs sulettamain per sviluppar il project en il rom dal preventiv ordinari – repartì sin plirs onns – en tut pli pauc che 400'000 francs)

• Respargns

A lunga vista en secturs parzials, ma na pon betg vegnir inditgads en cifras.

1.2 Consequenzas per scolaras e scolars: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

<p>Finamiras directivas Mesiras</p>	<p>Simplificaziun <i>Co poss jau m'orientar meglier en il mintgadi da scola? Co survegnan las dumondas essenzialas dapli impurtanza en scola?</i></p>	<p>Fidadad <i>Co procura la scola che jau emprendia en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per mai?</i></p>	<p>Specificadad <i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient nazional sias fermezzas a favur da mai?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir <i>Co nizzegia la scola sias qualitats per mai en vista a las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Roms Per l'entira scola populara vegnan definids en ils plans d'instrucziun tschintg roms (p.ex. «uman ed ambient») sco structura unitara.</p>	<p>Jau emprend a moda interdisciplinara ed exercitesch da pensar en contexts.</p>	<p>Quai che jau emprend en ils differents roms è valaivel per pli lung temp ed jau poss applitgar quai en differents situaziuns da la vita.</p>		<p>Jau hai ina savida da basa che jau dovrel dapertut ed jau na stoss betg pli emprendre chaussas spezialas ch'èn spert antiquadas.</p>
<p>Novs cuntegns Igl è previs d'introducir en il mument optimal per exempel lezziuns da scriver cun maschina u ina nova reglamentaziun da las linguas estras en scola primara.</p>	<p>I vegn procurà che jau emprendia chaussas actualas, impurtantas.</p>	<p>Jau emprend tecnicas culturalas, sco p.ex. scriver cun maschina, en in mument adattà a mes mund da scola, da vita e da lavur.</p>		
<p>Emnas cumpactas Questas emnas èn previsas en mintga semester e classa per approfondar ils roms d'instrucziun.</p>	<p>Jau ma concentresch senza distracziun sin ils accents ed ils cuntegns da furmaziun impurtants.</p>	<p>Las scolastas ed ils scolasts pon tegnair quint meglier da las differenzas da talents tranter las scolaras ed ils scolars.</p>	<p>Jau participesch uschia al barat interchantunal sur ils cunfins linguistics ora.</p>	<p>Jau emprend da pensar en contexts e da lavurar tenor projects.</p>
<p>Certificats internaziunals Per giuditgar meglier il nivel d'emprender da las scolaras e dals scolars porscha la scola populara la pussaivladad d'acquistar certificats reconuschids sin plaun nazional ed internaziunal.</p>	<p>Jau hai ina garanzia che quai che jau hai emprendi vegn reconuschì sin plaun internaziunal.</p>	<p>Jau poss duvrar els pli tard dapertut, tuttina nua che jau vom a star. Els èn valaivels sur biers onns.</p>	<p>Quai che jau emprend en la scola grischuna, poss jau duvrar dapertut en il mund.</p>	<p>Mes attestats valan sco mussaments da qualitat en l'entir mund. Jau sun adina «up to date».</p>

1.2 Consequenzas per scolaras e scolars: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

Finamiras directivas	Simplificaziun	Fidadad	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir
Mesiras	<i>Co poss jau m'orientar meglier en il mintgadi da scola? Co survegnan las dumondas essenzialas dapli impurtanza en scola?</i>	<i>Co procura la scola che jau emprendia en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per mai?</i>	<i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient nazional sias fermezzas a favur da mai?</i>	<i>Co nizzegia la scola sias qualitäts per mai en vista a las sfidas da l'avegnir?</i>
Adattaziun e reduziun da las lezziuns Cun la finamira da reducir massivamain il dumber da las lezziuns emnlas da las scolaras e dals scolars vegnan ils uraris da la scola populara adattads e structurads en tshintg roms (cf. sut «roms»).	Durant las emnas da scola regularas sa reducescha il dumber da las lezziuns a moda massiva.	Mes temp da scola è orientà pli fitg a finamiras da la materia d'instrucziun, mes temp liber è separà cleramain da la scola.		Jau hai ina savida cumparegliabla a quella da mias conscolaras e da mes conscolars en tut ils roms ed hai tras quai temp avunda per m'acclimatisar optimalmain en la nova scola.
Menu da temp: bloc svizzer u europeic L'instrucziun en la scola populara ha lieu en temps da bloc.	Nus pudain organisar meglier nosssa vita da famiglia.	Il temp da scola è cler per tuts.	L'urari da nosssa scola è adattà a la vita en nosssa regiun.	Cunquai che la scola metta clers limits da temp, hai jau dapli temp liber per mes hobis e plans.
Entrada en scola flexibilisada La scolina daventa obligatorica e l'entrada en l'emprima classa primara vegn simplifigada.	Mia mussadra e mes geniturs (e betg ils resultats da tests) decidan cuminaivlamain cura che jau entrel en scola.	L'entrada en scola vegn adattada optimalmain a mes stadi da svilup.	La soluziun grischuna ma porscha tut ils avantatgs dal «stgalim da basa» u dal «stgalim d'entrada» d'auters chantuns.	Jau entrel en scola cura che jau sun pront/a per quest pass, vd. cura che mes pensar, mes sentir e mia cumpetenzza sociala èn sviluppads avunda.
Classas cumbinadas Las emprimas e las segundas classas primaras vegnan manadas en l'entir chantun obligatoricamain sco classas cumbinadas (domaduas classas en la medema stanza da scola).		Mia carriera da scola correspunda optimalmain a mes stadi da svilup.	Jau hai tut ils avantatgs dal «stgalim da basa» u dal «stgalim d'entrada» adattada a nossas relaziuns.	Mia carriera da scola vegn adattada a mes svilup da pensar, da sentir e d'ir enturn cun conumans.

1.2 Consequenzas per scolaras e scolars: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

<p>Finamiras directivas</p> <p>Mesiras</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Co poss jau m'orientar meglier en il mintgadi da scola? Co survegnan las dumondas essenzialas dapli impurtanza en scola?</i></p>	<p>Fidada</p> <p><i>Co procura la scola che jau emprendia en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per mai?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas a favur da mai?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Co nizzegia la scola sias qualitads per mai en vista a las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Interfatscha: 8avel onn da scola</p> <p>Cun il sistem da test «Stellwerk» reconuschi sin plaun interchuntal e sustegni da l'Internet vegn erui il stadi d'enconuschientschas da las scolaras e dals scolars en l'entir chantun, quei che gida a planisar la cuntinuaziun da la carriera da scola individuala.</p>	<p>Jau survegn in feedback ed ina cussegliaziun persunala en vista a mia midada en la scola cuntinuanta.</p>	<p>Mias prestaziuns vegnan stimadas, remuneradas e sa laschan cumparegliar en in rom objectiv.</p>	<p>Jau poss ma cumparegliar directamain cun scolaras e scolars d'auters chantuns.</p>	<p>Il mussaments da prestaziun che mia scola ma dat èn degns da confidenza per tuts.</p>
<p>Reorganisaziun dal 9avel onn da scola</p> <p>Il 9avel onn da scola vegn nizzegia per promover individualmain las scolaras ed ils scolars. En il center stattan la preparaziun per la furmaziun professiunala sco era la promozion da l'independenza (lavor da semester).</p>	<p>Jau poss ma preparar optimalmain per l'entrada en la professiun.</p>	<p>Jau poss ma fatschentar sistematicamain cun la tscherma da la professiun u ma preparar per mia professiun.</p>	<p>Mia schanza da chattar ina plazza d'emprendissadi crescha.</p>	<p>Il pass actualmain difficil da la scola en il mund da lavor vegn meglierà per mai.</p>

1.2 Consequenzas per scolaras e scolars: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad?»

Finamiras directivas Mesiras	Simplificaziun <i>Co poss jau m'orientar meglier en il mintgadi da scola? Co survegnan las dumondas essenzialas dapli impurtanza en scola?</i>	Fidadad <i>Co procura la scola che jau emprendia en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per mai?</i>	Specificadad <i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient nazional sias fermezzas a favur da mai?</i>	Orientaziun vers l'avegnir <i>Co nizzegia la scola sias qualitäts per mai en vista a las sfidas da l'avegnir?</i>
Infurmaziun sustegnida da l'Internet Ils plans d'instrucziun, las finamiras dals differents roms etc. vegnan publicgads via Internet a moda actuala e transparenta per tuts ed èn qua tras pli liants.	Per mai e per mes geniturs èsi cler co che la scola funcziuna e tge cuntegns ch'èn impurtants.			Mes geniturs èn envidads da sa participar dapli a las discussiuns.
40 emnas da scola Cun reparter l'instrucziun sin 40 enstags da 38 emnas da scola sco fin ussa vegn reduci il dumber da lezziuns ad emna. – Il pensum emmil da las scolastas e dals scolasts vegn defini da nov.	Jau vegn ad avair pli paucas lezziuns ad emna.	Il squitsch sin l'urari sa reducescha. Jau poss emprender en ina nova furma survesaivla.	En 40 emnas hai jau temp avunda per cuntanscher ils standards svizzers e per satisfar a las pretensiuns particularas che resultan da la diversitad linguistica dal Grischun.	Jau cuntansch ils standards svizzers.
Direcziuns da scola Igl è necessari d'installar en l'entir chantun direcziuns da scola per la scola populara.	Ils andaments da la scola funcziunan per mai e per mes geniturs senza difficultads.	Nossa direcziun da scola procura per qualitat e svilup en nossa scola.	Jau ma sent bain en nossa scola, perquai che la direcziun da scola è qua per nus en cas da problems.	Mia scola sviluppa in sigil da qualitat local u regional.

1.3 Consequenzas per geniturs / responsabels per l'educaziun:
Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad?»

<p>Finamiras directivas</p> <p>Mesiras</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Co poss jau sco genitur m'orientar meglier sur da quai che curra e passa en scola? Co survegnan las dumondas essenzialas dapli impurtanza en scola?</i></p>	<p>Fidatadad</p> <p><i>Co ma garantescha la scola che mes uffant è en buns mauns en scola ed emprenda en in ritmus adattà las chaussas impurtantas?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas a favur da nus geniturs e persunas responsablas per l'educaziun?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Co nizzegia la scola sias qualitäts per mes uffant en vista a las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Roms Per l'entira scola populara vegnan definids en ils plans d'instrucziun tschintg roms (p.ex. «uman ed ambient») sco structura unitara.</p>	<p>La materia d'instrucziun vegn adattada meglier a la vegliadetgna.</p>	<p>Tut ils auters chantuns planiseschan ina soluziun concordanta: per mai e mes uffant èsi pli simpel da midar chantun.</p>	<p>Mes uffant emprenda da pensar a moda interdisciplinara.</p>	
<p>Novs cuntegn Igl è previs d'introducir en il mument optimal per exempel lecziuns da scriver cun maschina u ina nova reglamentaziun da las linguas estras en scola primara.</p>	<p>La scola reagescha a moda adequata sin midadas en la societad.</p>	<p>La scola nizzegia il lieu d'emprender intact dal Grischun sco basa e cumplettescha quella cun cuntegn actuals che augmentan l'abilitad dals uffants da chattar access en in mund mobil.</p>		
<p>Emnas cumpactas Questas emnas èn previsas en mintga semester e classa per approfondir ils roms d'instrucziun.</p>	<p>Champs d'emprender essenzial vegnan approfondids a moda adattada a l'uffant.</p>			<p>Cun approfondir in tema durant in'emna presta la scola ina contribuziun impurtanta cunter la distracziun e la «cultura da zap».</p>

1.3 Consequenzas per geniturs / responsabels per l'educaziun: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

Finamiras directives Mesiras	Simplificaziun <i>Co poss jau sco genitur m'orientar meglier sur da quai che curra e passa en scola? Co survegnan las dumondas essenzialas dapli impurtanza en scola?</i>	Fidadad <i>Co ma garantescha la scola che mes uffant è en buns mauns en scola ed emprenda en in ritmus adattà las chaussas impurtantas?</i>	Specificadad <i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient nazional sias fermezzas a favur da nus geniturs e persunas responsablas per l'educaziun?</i>	Orientaziun vers l'avegnir <i>Co nizzegia la scola sias qualitads per mes uffant en vista a las sfidas da l'avegnir?</i>
Certificats internaziunals Per giuditgar meglier il nivel d'emprender da las scolaras e dals scolaras porscha la scola populara la pussaivladad d'acquistar certificats renconuschids sin plaun nazional ed internaziunal.	Jau na stoss betg pajar els separadamain.	Jau sun quietà/-ada che mes uffant cuntanscha in nivel renconuschì sin plaun internaziunal.	Quai che l'uffant emprenda en la scola grischuna, po el duvrar dapertut en il mund.	Mes uffant ha schanzas intactas d'emprender ina professiun e da far ina scolaziun en in martgà globalisà.
Adattaziun e reducziun da las leczziuns Cun la finamira da reducir massivamain il dumber da las leczziuns emnilas da las scolaras e dals scolaras vegnan ils uraris da la scola populara adattads e structurads en tschintg roms (cf. sut «roms»).	Mes uffant po ir pli baud il suentermezdi a las uras da ghitarra, flauta u.a. resp. en l'unìun da sport.	Las pretensiuns, a las qualas mes uffant sto satisfar, èn repartidas a moda pli guiliva (surtut sin il stgalm superiur).	Il plan d'instrucziun dal Grischun correspunda per gronda part als plans d'instrucziun en ils auters chantuns.	
Menu da temp: bloc svizzer u europeic L'instrucziun en la scola populara ha lieu en temps da bloc.	La scola ha structuradas da temp cleradas.	Cura che mes uffant ha scola, è el en scola.	Jau poss cundecider en mia vischnanca tge model da temp che nus tschermin.	Jau poss ademplir meglier mias obligaziuns professiunalas, socialas e culturalas.

**1.3 Consequenzas per geniturs / responsabels per l'educaziun:
Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad?»**

<p>Finamiras directivas</p> <p>Mesiras</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Co poss jau sco genitur m'orientar meglier sur da quai che curra e passa en scola? Co survegnan las dumondas essenzialas dapli impurtanza en scola?</i></p>	<p>Fidatadad</p> <p><i>Co ma garantesch la scola che mes uffant è en buns mauns en scola ed emprenda en in ritmus adattà las chaussas impurtantas?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambients a favur da nus geniturs e persunas responsablas per l'educaziun?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Co nizzegia la scola sias qualitads per mes uffant en vista a las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Entrada en scola flexibilisada La scolina daventa obligatorica e l'entrada en l'emprima classa primara vegn simplificada.</p>	<p>Jau decid ensemen cun la mussadra cura che mes uffant entra en scola.</p>	<p>Jau poss esser pli segir/a che mes uffant entra en scola en il dretg mument.</p>	<p>La soluziun grischuna è pragmatica e porta a mes uffant avantatgs impurtants tar l'entrada en scola, senza augmentar il squitsch d'emprender.</p>	<p>Il temp da scola da mes uffant è adattà a ses svilup ed a ses tempo d'emprender.</p>
<p>Classas cumbinadas Las emprimas e las segundas classas primaras vegnan manadas en l'entir chantun obligatoricamain sco classas cumbinadas (domaduas classas en la medema stanza da scola).</p>	<p>Jau decid ensemen cun la scolasta u il scolast da classa cura che mes uffant vegn promovì.</p>	<p>Jau poss esser pli segir/a che mes uffant vegn promovì en il dretg mument.</p>	<p>La soluziun grischuna garanteschcha ils avantatgs da l'instrucziun en classas cun scholaras e scholars da differentas vegliadetgns.</p>	
<p>Interfatscha: 8avel onn da scola Cun il sistem da test «Stellwerk» reconuschì sin plaun interchuntal e sustegnì da l'Internet vegn erui il stadi d'enconuschientschas da las scholaras e dals scholars en l'entir chantun, quai che gida a planisar la cuntinuaziun da la carriera da scola individuala.</p>	<p>Il mument, en il qual mes uffant sto sa decider per sia via futura, è definì pli cleramain.</p>	<p>Jau enconusch en in mument decisiv dal svilup da mes uffant ses stadi da savida e sias perspectives.</p>		

1.3 Consequenzas per geniturs / responsabels per l'educaziun: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

Finamiras directivas	Simplificaziun	Fidatadad	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir
Mesiras	Co poss jau sco genitur m'orientar meglier sur da quai che curra e passa en scola? Co survegnan las dumondas essenzialas dapli impurtanza en scola?	Co ma garantescha la scola che mes uffant è en buns mauns en scola ed emprenda en in ritmus adattà las chaussas impurtantas?	Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient nazional sias fermezzas a favur da nus geniturs e persunas responsablas per l'educaziun?	Co nizzegia la scola sias qualitads per mes uffant en vista a las sfidas da l'avegnir?
Reorganisaziun dal 9avel onn da scola Il 9avel onn da scola vegn nizzegià per promover individualmain las scolaras ed ils scolars. En il center stattan la preparaziun per la furmaziun professionala sco era la promozion da l'independenza (lavor da semester).	La scola ma guida a preparar mes uffant per l'entrada en la professiun.	La scola prepara mes uffant per il temp d'emprendissadi u il temp da scola postobligatoric.	Il 9avel onn da scola spezial è ina fermezza da la scola grischuna.	La scola grischuna presta ina contribuziun impurtanta per facilitar il pass actualmain difficil da la scola en il mund da lavor.
Infurmaziun sustegnida da l'Internet Ils plans d'instrucziun, las finamiras dals differents roms etc. vegnan publicgads via Internet a moda actuala e transparenta per tuts ed èn qua tras pli liants.	Jau poss m'orientar a moda simpla sur da quai che curra e passa en scola.	Jau poss ma fidar che jau survegn las infurmaziuns necessarias ad uras ed a moda simpla.	Jau poss consultar tut las infurmaziuns en rumantsch, talian e tudestg.	
40 emnas da scola Cun reparter l'instrucziun sin 40 enstags da 38 emnas da scola sco fin ussa vegn reduci il dumber da lecziuns ad emna. – Il pensum emnil da las scolaras e dals scolasts vegn defini da nov.	Mes uffant survegn durant dapli emnas ad onn in mintgadi structurà.	Igl è pli probabel che las finamiras d'emprender vegnian cuntanschidas.		Jau sai che mes uffant ha temp avunda per dumagnar la materia durant il temp da scola.
Direcziuns da scola Igl è necessari d'installar en l'entir chantun direcziuns da scola per la scola populara.	Jau sai a tgi che jau poss ma dirizzar cun mias dumondas.	Mia persuna da contact è scolada e cumpetenta.	La manadra resp. il manader da scola dat a la scola in agen profil.	

1.4 Consequenzas per scolastas e scolasts: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

<p>Finamiras directivas</p> <p>Mesiras</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Co vegn mes mintgadi da scola simplifitgà? Co survegnan las dumondas essenzialas dapli impurtanza en scola?</i></p>	<p>Fidadadad</p> <p><i>Co ma sustegna la scola grischuna en mia incumbensa da mussar a las scolaras ed als scolars las chaussas impurtantas en in ritmus adattà?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient nazional sias fermezzas a favur da mai?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Co ma prepara la scola grischuna per las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Roms Per l'entira scola populara vegnan definids en ils plans d'instrucziun tschintg roms (p.ex. «uman ed ambient») sco struttura unitara.</p>	<p>Nossa instrucziun è interdisciplinara e promova l'abilitad da pensar en contexts.</p>	<p>Jau intermediesch la materia da basa indispensabla.</p>	<p>Mias scolaras e mes scolars chattan levamain l'access en novas classes, sch'ellas/els van a star insanu' auter.</p>	<p>Jau intermediesch enconuschientschas da basa ed abilitads-clav. La scola grischuna vegn a pudair cuntanscher ils standards da HarmoS.</p>
<p>Novs cuntegns Igl è previs d'introducir en il mument optimal per exempel lecziuns da scriber cun maschina u ina nova reglamentaziun da las linguas estras en scola primara.</p>	<p>Mia instrucziun è actuala e s'orientescha a cuntegns pratics.</p>	<p>Mias scolaras e mes scolars acquistan in «pachet» cumplet.</p>	<p>Sper la nova materia hai jau spazi avunda per tractar temas tipicamain grischuns.</p>	<p>Mias scolaras e mes scolars fan ragischs per pudair squalar pli tard (tenor in proverbi ind). Els èn preparads meglier per las sfidas da l'avegnir.</p>
<p>Emnas cumpactas Questas emnas èn previsas en mintga semester e classa per approfondar ils roms d'instrucziun.</p>	<p>Jau poss intermediar en in'emna cuntegns impurtants a moda concentrada e motivanta.</p>	<p>Jau poss m'occupar a moda pli intensiva dals basegns individuals.</p>	<p>Grazia a las emnas cumpactas poss jau p.ex. organisar a moda simpla in barat tranter las regiuns linguisticas.</p>	<p>Las emnas cumpactas permettan a mai da lavurar cun projects.</p>

HarmoS: Il project «Armonisaziun da la scola obligatorica» (HarmoS) è ina incumbensa centrala da la Conferenza svizra dals directurs chantunals da l'educaziun publica (CDEP). El dura dal 2003–2008 e cumpiglia il svilup da standards da furmaziun nazionalmain valaivels per champs da furmaziun centrals.

1.4 Consequenzas per scolastas e scolasts: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

<p>Finamiras directives</p> <p>Mesiras</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Co vegn mes mintgadi da scola simplifitgà? Co survegnan las dumondas essenzialas dapli impurtanza en scola?</i></p>	<p>Fidadad</p> <p><i>Co ma sustegna la scola grischuna en mia incumbensa da mussar a las scolaras ed als scolars las chaussas impurtantas en in ritmus adattà?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient nazional sias fermezzas a favur da mai?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Co ma prepara la scola grischuna per las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Certificats internaziunals Per giudigar meglier il nivel d'emprender da las scolaras e dals scolars porscha la scola populara la pussaivladad d'acquistar certificats renconuschids sin plaun nazional ed internaziunal.</p>	<p>Mias scolaras e mes scolars èn motivads, perquai ch'els vulan cuntanscher in nivel renconuschì sin plaun internaziunal.</p>	<p>Quai che jau hai cuntanschi cun mias scolaras e mes scolars vegn renconuschì sin plaun internaziunal.</p>	<p>Quai che mias scolaras e mes scolars emprendan tar mai pon ellas/els duvrar dapertut en il mund.</p>	<p>Las schanzas da mias scolaras e da mes scolars da sa cumprovar sin plaun internaziunal creschan.</p>
<p>Adattaziun e reducziun da las lecziuns Cun la finamira da reducir massivamain il dumber da las lecziuns emilas da las scolaras e dals scolars vegnan ils uraris da la scola populara adattads e structurads en tschintg roms (cf. sut «roms»).</p>	<p>Mes pensum d'instrucziun ad emna sa reducescha per duas lecziuns ed a medem temp hai jau a disposiziun mingamai ina lecziun per lavur da team e per discurs cun ils geniturs.</p>	<p>Grazia al spazi da temp supplementar hai jau meglias pussaivladads da collavurar en il team, quai che ma facilitescha la lavur.</p>		<p>Cunquai ch'il squitsch da lavur sa reducescha, è la ristga pli pitschna da survegnir in Burn Out.</p>
<p>Menu da temp: bloc svizzer u europeic L'instrucziun en la scola populara ha lieu en temps da bloc.</p>	<p>Jau poss reparter meglier en mes urari ils roms obligatorics ed ils roms d'elecziun.</p>	<p>Jau poss ma fidar meglier che tuts èn preschents en la classa.</p>	<p>L'urari da nossa scola è adattà a la vita en nossa regiun.</p>	

1.4 Consequenzas per scolastas e scolasts: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

<p>Finamiras directivas</p> <p>Mesiras</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Co vegn mes mintgadi da scola simplifitgà? Co survegnan las dumondas essenzialas dapli impurtanza en scola?</i></p>	<p>Fidadad</p> <p><i>Co ma sustegna la scola grischuna en mia incumbensa da mussar a las scolaras ed als scolars las chaussas impurtantas en in ritmus adattà?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient nazional sias fermezzas a favur da mai?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Co ma prepara la scola grischuna per las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Entrada en scola flexibilisada La scolina daventa obligatorica e l'entrada en l'emprima classa primara vegn simplifitgada.</p>	<p>Jau stoss m'occupar pli pauc d'uffants prematurs u d'uffants cun in svilup retardà.</p>	<p>Las prestaziuns da mia classa èn pli omogenas.</p>	<p>Nus avain per il mument anc ina scolina senza cuntegns da scola.</p>	<p>L'entrada en scola flexibilisada è per nus scolastas e scolasts a lunga vista ina distgargia.</p>
<p>Classas cumbinadas Las emprimas e las segundas classas primaras vegnan manadas en l'entir chantun obligatoricamain sco classas cumbinadas (domadias classas en la medema stanza da scola).</p>	<p>Jau poss decider mez/mezza, schebain in uffant vegn promovì durant l'onn da scola.</p>	<p>Jau poss adattar meglier l'instrucziun al stadi da svilup da mias scolastas e mes scolars.</p>	<p>Nus nizzegiam ils avantatgs da l'instrucziun en classas cun scolaras e scolars da differentas vegliadetgns.</p>	<p>Classas cun scolaras e scolars da differentas vegliadetgns promovon in atmosfera d'emprender sociala.</p>
<p>Interfatscha: 8avel onn da scola Cun il sistem da test «Stellwerk» renconuschì sin plaun interchantunal e sustegnì da l'Internet vegn erui il stadi d'enconuschientschas da las scolaras e dals scolars en l'entir chantun, quai che gida a planisar la cuntinuaziun da la carriera da scola individuala.</p>	<p>La preparaziun da las scolaras e dals scolars per la midada en la professiun resp. en la scola cuntinuanta n'è per mai betg pli uschè stressanta.</p>	<p>Jau poss preschentar a mias scolaras e mes scolars vias pli clerass en la professiun resp. en la scola cuntinuanta.</p>	<p>Noss stgallim secundar I ha clerass finamiras.</p>	<p>Ina scola cun clerass interfatschas cun il mund da lavur ha dapli profil.</p>

1.4 Consequenzas per scolastas e scolasts: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

Finamiras directivas Mesiras	Simplificaziun <i>Co vegn mes mintgadi da scola simplifitga? Co survegnan las dumondas essenzialas dapli impurtanza en scola?</i>	Fidadad <i>Co ma sustegna la scola grischuna en mia incumbensa da mussar a las scolastas ed als scolars las chaussas impurtantas en in ritmus adattà?</i>	Specificadad <i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient nazional sias fermezzas a favur da mai?</i>	Orientaziun vers l'avegnir <i>Co ma prepara la scola grischuna per las sfidas da l'avegnir?</i>
Reorganisaziun dal 9avel onn da scola Il 9avel onn da scola vegn nizzegia per promover individualmain las scolastas ed ils scolars. En il center stattan la preparaziun per la furmaziun professunala sco era la promozion da l'indipendenza (lavor da semester).	Jau hai temp avunda per preparar mias scolastas e mes scolars sistemacain per il mund da lavor.	Las schanzas da mias scolastas e mes scolars da chattar ina piazza d'emprendissadi creschan.	Jau poss intermediar en il 9avel onn da scola cuntegns pratics ed actuals che s'orienteschan fermamain als basegns da las scolastas e dals scolars che fineschan la scola.	La scola po s'adattar meglier a novas pretensiuns dal mund da lavor e rinforza la segirezza da las scolastas e dals scolars tar la tscherma da la professiun.
Infurmaziun sustegnida da l'internet Ils plans d'instrucziun, las finamiras dals differents roms etc. vegnan publicgads via Internet a moda actuala e transparenta per tots ed èn qua tras pli liants.	Jau hai adina a disposiziun tut las infurmaziuns actualas.	Jau dispon adina da la versiun actuala dals plans d'instrucziun, reglaments etc.		L'administraziun grischuna utilisescha meds da comunicaziun moderns e daventa uschia pli transparenta.
40 emnas da scola Cun reparter l'instrucziun sin 40 enstags da 38 emnas da scola sco fin ussa vegn reduci il dumber da lecziuns ad emna. – Il pensum emnil da las scolastas e dals scolasts vegn defini da nov.	Jau hai dapli temp per intermediar ils cuntegns da scola. Jau hai vacanzas tuttina lungas sco mes collegas e mias collegas en l'ulteriura Svizra.	Jau ma sent pli segir/a da vegnir atras cun mia materia d'instrucziun.		Igl è per mai pli simpel da cuntanscher ils standards svizzers.
Direcziuns da scola Igl è necessari d'installar en l'entir chantun direcziuns da scola per la scola populara.	Jau poss ma concentrar sin l'instrucziun.	Jau poss ma fidar da las curvegnas decididas en il team da scola.		Nossa scola sviluppa in profil.

1.5 Consequenzas per cussejgs da scola: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

<p>Finamiras directivas</p> <p>Mesiras</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Co pudain nus manar nossa scola a moda pli simpla ed effizienta?</i></p>	<p>Fidadad</p> <p><i>Co pudain nus concepir la scola uschia ch'ella daventa ina partenaria da servetschs fidada per la populaziun?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Co nizegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas a favur da nossa vischnanca / regiun?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Co pudain nus nizegiar las qualitads da la scola d'enfin ussa per dumagnar las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Roms Per l'entira scola populara vegnan definids en ils plans d'instrucziun tschintg roms (p.ex. «uman ed ambient») sco structura unitara.</p>	<p>L'organisaziun da pensums d'instrucziun vegn pli simpla.</p>		<p>Spazis libers pon eventualmain vegnir nizegiads per cuntegns specifics da la regiun.</p>	<p>La scola grischuna vegn a pudair cuntanscher ils standards da HarmoS.</p>
<p>Novs cuntegns Igl è previs d'introducir en il mument optimal per exempel lecziuns da scriver cun maschina u ina nova reglamentaziun da las linguas estras en scola primara.</p>		<p>Reclamaziuns da scolas cuntinuantas vegnan pli raras.</p>		
<p>Emnas cumpactas Questas emnas en previsas en minga semester e classa per approfondir ils roms d'instrucziun.</p>	<p>Nus stuain approvar pli paucs cas singuls (emnas da project etc.).</p>		<p>Nus purschain a las scolastas ed als scolasts ina pussaivladad da svilupper in'identitad da scola nunconfundibla.</p>	
<p>Certificats internaziunals Per giuditgar meglier il nivel d'emprender da las scolaras e dals scolars porscha la scola populara la pussaivladad d'acquistar certificats renconuschids sin plan naziunal ed internaziunal.</p>	<p>Igl è pli facil da giuditgar ils success da nossa scola.</p>			<p>Nus procurain che nossa scola garanteschia l'access a la societad da servetschs moderna.</p>

HarmoS: Il project «Armonisaziun da la scola obligatorica» (HarmoS) è ina incumbensa centrala da la Conferenza svizra dals directurs chantunals da l'educaziun publica (CDEP). El dura dal 2003 – 2008 e cumpiglia il svilup da standards da furmaziun naziunalmain valaivels per champs da furmaziun centrals.

1.5 Consequenzas per cussejls da scola: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

Finamiras directivas	Simplificaziun	Fidadad	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir
Mesiras Adattaziun e reduziun da las lecziuns Cun la finamira da reducir massivamain il dumber da las lecziuns emilas da las scolaras e dals scolars vegnan ils uraris da la scola populara adattads e structurads en tschintg roms (cf. sut «roms»)	Co pudain nus manar nossa scola a moda pli simpla ed effizienta? Grazia a las meglias cundiziuns d'engaschament en nossas scolastas e noss scolasts pli cuntents.	Co pudain nus concepir la scola uschia ch'ella daventa ina partenaria da servetschs fidada per la populaziun? Nus offrin dapli spazi per il barat e la communicaziun.	Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas a favur da nossa vischnanca / regiun? Nus creain per las scolastas ed ils scolasts premissas pli favoraiwas per sa perfecziunar individualmain.	Co pudain nus nizzegiar las qualitads da la scola d'enfin ussa per dumagnar las sfidas da l'avegnir? Nus creain per las scolastas ed ils scolasts premissas pli favoraiwas per sa perfecziunar individualmain.
Menu da temp: bloc svizzer u europeic L'instrucziun en la scola populara ha lieu en temps da bloc.	Nus avain pli paucas dumondas da dispensaziun.	Nus procurain per ina structura da temp clera da la scola en nossa vischnanca / regiun.	L'urari da nossa scola è adattà a la vita en nossa regiun.	Nossa vischnanca daventa pli attractiva.
Entrada en scola flexibilisada La scolina daventa obligatorica e l'entrada en l'emprima classa primara vegn simplifitgada.	Nus na stuain dar naginas lubientschas spezialas pli.	Nus surdain la responsabladad a la mussadra cumpetenta.		
Classas cumbinadas Las emprimas e las segundas classas primaras vegnan manadas en l'entir chantun obligatoricamain sco classas cumbinadas (domadas classas en la medema stanza da scola).	Nus na stuain dar naginas lubientschas spezialas pli per sursigir classas.	Nus surdain la responsabladad a la scolasta u al scolast cumpetent.	Nus nizzegiam ils avantatgs da l'instrucziun da classas cun scolaras e scolars da differentas vegliadetgnas.	

1.5 Consequenzas per cussejgs da scola: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

<p>Finamiras directivas</p> <p>Mesiras</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Co pudain nus manar nosa scola a moda pli simpla ed effizienta?</i></p>	<p>Fidatadad</p> <p><i>Co pudain nus concepir la scola uschia ch'ella daventa ina partenaria da servetschs fidada per la populaziun?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas a favur da nosa vischnanca / regiun?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Co pudain nus nizzegiar las qualitads da la scola d'enfin ussa per dumagnar las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Interfatscha: 8avel onn da scola Cun il sistem da test «Stellwerk» renconuschis sin plaun interchantunal e sustegni da l'Internet vegn erui il stadi d'enconuschentschas da las scolaras e dals scolaras en l'entir chantun, quai che gida a planisar la cuntinuaziun da la carriera da scola individuala.</p>	<p>La planisaziun da las plazzas da scolastas e scolasts daventa pli simpla en il 9avel onn da scola.</p>	<p>Nus pudain porscher a tut las scolaras e tut ils scolaras da nosa vischnanca in'offerta cuminaiva fin il 8avel onn da scola.</p>	<p>Nus pudain cumparagliar las prestaziuns da nosas scolaras e nos scolaras directamain cun quellas d'autras scolas.</p>	<p>Ils mussaments da prestaziun da nosa scola èn degnas da confidenza per tuts.</p>
<p>Reorganisaziun dal 9avel onn da scola Il 9avel onn da scola vegn nizzegia per promover individualmain las scolaras ed ils scolaras. En il center stattan la preparaziun per la furmaziun professiunala sco era la promozion da l'independenza (lavor da semester).</p>	<p>En la preparaziun da las scolaras e dals scolaras per l'entrada en la professiun pudain nus collavurar meglier cun ils patrons locals.</p>	<p>Dapli scolaras e scolaras che fineschan la scola chattan ina piazza d'emprendissadi adattada.</p>	<p>La pussaivladad d'access a las scolas cuntinuatas ed a la professiun vegn meglierada ed adattada als basegns regiunals differents.</p>	<p>La scola tegna quint meglier da las particularitads regiunals.</p>
<p>Infurmaziun sustegnida da l'Internet Ils plans d'instrucziun, las finamiras dals differents roms etc. vognan publicads via Internet a moda actuala e transparenta per tuts ed èn qua tras pli liants.</p>	<p>Il temp che nus impundain per infurmar in l'auter e la vischnanca sa reducescha.</p>	<p>Nus disponin adina da la versiun actuala dals reglaments, da las directivas etc.</p>		

1.5 Consequenzas per cussegls da scola: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

Finamiras directivas Mesiras	Simplificaziun <i>Co pudain nus manar nossa scola a moda pli simpla ed effizienta?</i>	Fidadad <i>Co pudain nus concepir la scola uschia ch'ella daventa ina partenaria da servetschs fidada per la populaziun?</i>	Specificadad <i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient nazional sias fermezzas a favur da nossa vischnanca / regiun?</i>	Orientaziun vers l'avegnir <i>Co pudain nus nizzegiar las qualitads da la scola d'enfin ussa per dumagnar las sfidas da l'avegnir?</i>
40 emnas da scola Cun reparter l'instrucziun sin 40 enstags da 38 emnas da scola sco fin ussa vegn reduci il dumber da lecziuns ad emna. – Il pensum emnil da las scolastas e dals scolasts vegn defini da nov.				
Direcziuns da scola Igi è necessari d'installar en l'entir chantun direcziuns da scola per la scola populara.	Nus pudain delegar bieras incumbensas als profis en la direcziun.	L'administraziun da scola daventa pli effizienta e pli professionala.	Nus gidain nossa direcziun da scola a sviluppar in agen stil.	Nossa scola sviluppa in profil.

1.6 Consequenzas per la politica: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad?»

<p>Finamiras directivas</p> <p>Mesiras</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Co creain nus en scola puspè relaziuns simplas e survesaivlas, uschia che tuts san ch'ins emprenda qua las chaussas impurtantas?</i></p>	<p>Fidadadad</p> <p><i>Co augmentain nus la fidadadad da la scola per sias utilisadras e ses utilisaders?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Co sviluppa la scola grischuna en l'ambient naziunal sias atgnas fermezzas?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Co preparain nus la scola per las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Roms Per l'entira scola populara vegnan definids en ils plans d'instrucziun tschintg roms (p.ex. «uman ed ambient») sco structura unitara.</p>	<p>Il canon da roms, ch'è sa sviluppà istoricamain, vegn optimà.</p>	<p>Nus essan preparads per l'armonisaziun da la scola en il rom d'in plan d'instrucziun interchantunal.</p>	<p>Nus na faschain betg tut a moda diversa, mabain mo quei ch'è spezial en il Grischun.</p>	<p>La scola grischuna vegn a pudair cuntanscher ils standards da HarmoS.</p>
<p>Novs cuntegns Igi è previs d'introducir en il mument optimal per exempel lecciuns da scriver cun maschina u ina nova reglamentaziun da las linguas estras en scola primara.</p>	<p>Nus ademplin las pretensiuns da la societad e da l'economia.</p>	<p>Nus procurain ch'ils cuntegns declerads obligatorics tras decisiun politica survegnian in plaz adequat en il plan d'instrucziun ed en l'urari.</p>		<p>Nus integrain en la scolaziun elements che las scholaras ed ils scolars dovràn en lur vita professionala.</p>
<p>Emnas cumpactas Questas emnas èn previsas en mintga semester e classa per approfundar ils roms d'instrucziun.</p>	<p>Nus procurain per novs spazis da temp sper las lecciuns tradiziunalas.</p>		<p>Duas emnas cumpactas ad onn èn ina prestaziun da pionier en Svizra, la quala resguarda nossas particularitads geograficas e linguisticas.</p>	<p>Nus mettain clers accents da la politica da furmaziun en la tscherna dals temas per las emnas cumpactas.</p>
<p>Certificats internaziunals Per giuditgar meglier il nivel d'emprender da las scholaras e dals scolars porscha la scola populara la pussaivladad d'acquistar certificats reconuschids sin plaun naziunal ed internaziunal.</p>	<p>Nus faschain per las scholaras ed ils scolars che fineschan la scola ina punt che maina en la professiun ed en l'economia.</p>	<p>Nus procurain per uschè bieras pussaivladads da cumparegliaziun internaziunalas directas sco pussaivel areguard il nivel da scola.</p>		<p>Nus procurain che la scola grischuna saja averta al mund.</p>

HarmoS: Il project «Armonisaziun da la scola obligatorica» (HarmoS) è ina incumbensa centrala da la Conferenza svizra dals directurs chantunals da l'educaziun publica (CDEP). El dura dal 2003 – 2008 e cumpiglia il svilup da standards da furmaziun naziunalmain valaivels per champs da furmaziun centrals.

1.6 Consequenzas per la politica: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad?»

Finamiras directivas Mesiras	Simplificaziun <i>Co creain nus en scola puspè relaziuns simplas e survesaivlas, uschia che tuts san ch'ins emprenda qua las chaussas impurtantas?</i>	Fidadad <i>Co augmentain nus la fidadad da la scola per sias utilisadras e ses utilisaders?</i>	Specificadad <i>Co sviluppa la scola grischuna en l'ambient naziunal sias atgnas fermezzas?</i>	Orientaziun vers l'avegnir <i>Co preparain nus la scola per las sfidas da l'avegnir?</i>
Adattaziun e reducziun da las lecziuns Cun la finamira da reducir massivamain il dumber da las lecziuns emilas da las scolaras e dals scolar vegnan ils uraris da la scola populara adattads e structurads en tshintg roms (cf. sut «roms»).	Nus respundain cun in pachet da finamiras cleras a las numerusas propostas e dumondas pendentas.	Nus procurain che las scolaras ed ils scolar emprendian las chaussas essenzialas.	Nus procurain per ina chargia da lavur pli regulara da las scolaras e dals scolasts (reducziun dal pensum emnil).	Nus purschain a las scolaras ed als scolar che van a star insanu' auter premissas optimalas per s'integrar en il nov lieu.
Menu da temp: bloc svizzer u europeic L'instrucziun en la scola populara ha lieu en temps da bloc.	Nus simplifitgoin il sistem da dispensaziun e d'absenzas.	Nus ademplin in postulat sociopolitic urgent: la scola duai s'adattar a furmas da viver modernas.	Nus creain in rom per models da temp adattads a basegns locals u regional.	Cun ina separaziun locala pli clera da las activitads da scola e las activitads da temp liber survegn la scola dapli profil.
Entrada en scola flexibilisada La scolina daventa obligatorica e l'entrada en l'emprima classa primara vegn simplifitgada.	Las decisiuns na vegnan betg pli prendidas sin nivel administrativ, mabain sin nivel pedagogic.	Nus tegmain quint dal stadi da svilup different dals uffants.	Nus realisain a moda pragmatica ils avantatgs dal «stgalm da basa» u dal «stgalm d'entrada» d' auters chantuns.	Ina scolarisaziun pli adattada al svilup dals uffants spargna a nus ed era a las scolaras ed als scolar biers problems.
Classas cumbinadas Las emprimas e las segundas classas primaras vegnan manadas en l'entir chantun obligatoricamain sco classas cumbinadas (domaduas classas en la medema stanza da scola).	Las decisiuns na vegnan betg pli prendidas sin nivel administrativ, mabain sin nivel pedagogic.	Nus tegmain quint dal stadi da svilup different dals uffants.	Nus amplifitgoin en l'entir chantun ina spezialitad cumprovada da la scola grischuna.	Cun classas da scolaras e scolar da differentas vegliadetgns promovain nus il svilup da la responsabladad sociala.

1.6 Consequenzas per la politica: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad?»

<p>Finamiras directivas</p> <p>Mesiras</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Co creain nus en scola puspè relaziuns simplas e surveaivlas, uschia che tuts san ch'ins emprenda qua las chaussas impurtantas?</i></p>	<p>Fidadadad</p> <p><i>Co augmentain nus la fidadadad da la scola per sias utilisadras e ses utilisaders?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Co sviluppa la scola grischuna en l'ambient naziunal sias atgnas fermezzas?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Co preparain nus la scola per las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Interfatscha: 8avel onn da scola Cun il sistem da test «Stellwerk» renconuschì sin plaun interchantunal e sustegni da l'Internet vegn erui il stadi d'enconuschientschas da las scolaras e dals scolaras en l'entir chantun, quai che gida a planisar la cuntinuaziun da la carriera da scola individuala.</p>	<p>Nus simplifitgiam l'interfatscha centrala dal stgallim secundar I cun las scolaras cuntinuantas.</p>	<p>Nus procurain per ina cesura impurtanta e clera en la vita da las scolaras e dals scolaras.</p>	<p>Per la concepziun dal stgallim secundar I tegnam nus quint da la situaziun dal stgallim secundar II en il Grischun.</p>	<p>Nus procurain ch'ils mussaments da prestaziun da nossa scola vegnian respectads generalmain.</p>
<p>Reorganisaziun dal 9avel onn da scola Il 9avel onn da scola vegn nizzegià per promover individualmain las scolaras ed ils scolaras. En il center stattan la preparaziun per la furmaziun professiunala sco era la promozziun da l'independenza (lavor da semester).</p>	<p>Nus dain a la preparaziun ed a la tscherna da la professiun in plaz adequat en il mintgadi da scola.</p>	<p>Scolaras e scolaras che fineschan la scola sco era patrinas e patruns profiteschan da meglias schanzas per la tschertga effizienta d'ina plazza.</p>		<p>Nus faschain insatge concret per megliar la situaziun da las scolaras e dals scolaras che tschertgan ina plazza d'emprendissadi.</p>
<p>Infurmaziun sustegnida da l'Internet Ils plans d'instrucziun, las finamiras dals differents roms etc. vegnan publicgads via Internet a moda actuala e transparenta per tuts ed èn qua tras pli liants.</p>	<p>Nus mettain a disposiziun da tut temp las infurmaziuns actualas tenor il princip da «vegnir per las infurmaziuns».</p>	<p>Nus agin sco administraziun da scola transparenta.</p>	<p>Nus essan adina actuals.</p>	<p>Nus nizzegiain ils avantatgs dals meds da comunicaziun moderns, nua che quai è cunvegnet.</p>

1.6 Consequenzas per la politica: Tge effects han las singulas mesiras dal project «Dapli profunditad che vastadad»?

Finamiras directivas Mesiras	Simplificaziun Co creain nus en scola puspè relaziuns simplas e survesaivlas, uschia che tuts san ch'ins emprenda qua las chaussas impurtantas?	Fidadad Co augmentain nus la fidadad da la scola per sias utilisadras e ses utilisaders?	Specificadad Co sviluppa la scola grischuna en l'ambient naziunal sias atgnas fermezzas?	Orientaziun vers l'avegnir Co preparain nus la scola per las sfidas da l'avegnir?
40 emnas da scola Cun reparter l'instrucziun sin 40 enstagl da 38 emnas da scola sco fin ussa vegn reduci il dumber da lecziuns ad emna. – Il pensum emnil da las scolastas e dals scolasts vegn defini da nov.	Nus procurain per ina durada dal temp da scola unifurma en tut las vischnancas.	Nus adattain la purschida da furmaziun en la scola populara per tut las burgaisas ed ils burgais dal chantun.	Nus procurain per ina chargia da lavur pli regulara da las scolastas e dals scolasts.	
Direcziuns da scola Igi è necessari d'installar en l'entir chantun direcziuns da scola per la scola populara.	Nus professionalisain l'interfatscha administrativa tranter la scola ed ils geniturs.	En las scolas stattan a disposiziun persunas da contact cumpetentas per dumondas concretas dals geniturs sco era da las scolastas e dals scolasts.	Nus promovain il svilup e la tgira da particularitads localas e regionalas da la scola.	Nus adattain tant sco pussaivel las cundiziuns da lavur da las scolastas e dals scolasts a quellas dal mund da lavur e furmain teams cun manadras e manaders.

2. Integraziun

2.1 Survista

a) Situaziun da partenza

En il decurs dals davos decennis ha la scola fatg sforzs per porscher furmas da scolaziun e da promoziun separadas per uffants cun in basegn da promoziun spezial. Il motiv per quai è las flaivezzas e las fermezzas particularas. Cuntrari a quest svilup sa fa valair pli e pli fitg il patratg da far da la scola puspè «ina scola per tuts». Questa idea vegn discutada adina pli savens sin plaun internaziunal, naziunal e chantunal.

Malgrà quest svilup è s'augmentà ils davos onns il dumber da las mesiras da scolaziun speziala. Il «concept da basa per in'integraziun cumplexsiva d'uffants e giuvenils cun basegns spezial en il chantun Grischun» mussa ina via per schliar quests problems. Grazia a sia structura topografica, a la lavur da pionier gia prestada ed a la prontadad da la populaziun ha il Grischun bunas premissas per sviluppar in model d'integraziun cumplexsiva. Tras la «Refurma da la golvaziun da finanzas e da la repartiziun da las incumbensas tranter la Confederaziun ed ils chantuns» (RFI) survegn il chantun ultra da quai dapli responsabladad ed in spazi d'agir pli grond.

b) Descripziun curta

Il project «Integraziun» è in accent da svilup da la politica da furmaziun da la regenza. El cuntogna in sustegn professiunal e mussa las pussaivladads structuralas per il Grischun. La dumonda centrala è: «Co pon tut ils uffants, inclus quels cun in basegn da promoziun fitg grond, vegnir scolads e promovids optimalmain en la scola dal lieu?»

Tranter il project «Integraziun» ed ils ulteriurs concepts e projects prioritars datti puncts da referiment.

c) Propostas da soluziun

En il rom da l'accent da svilup «Integraziun» vegnan preschentadas soluziuns pussaivlas che tegnan quint da las suandantas ideas directivas:

Simplificaziun

La scola facilitescha l'access a la promoziun ed al sustegn necessari per las differentas gruppas pertutgadas.

Fidadadad

La scola garantescha a las gruppas pertutgadas che tut las scolaras e tut ils scolaris emprendian en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per els.

Specificadad

La scola nizzegia en l'ambient naziunal sias fermezzas integrativas a favur da tut las gruppas pertutgadas.

Orientaziun vers l'avegnir

En vista a las sfidas da l'avegnir nizzegia la scola sias qualitads integrativas a favur da tut las gruppas pertutgadas.

d) Finamiras

- porscher ina scolina ed ina scola primara per tuts
- promover ina relaziun natirala cun la diversidad en scola
- metter a disposiziun furmas d'instrucziun diversifitgadas
- procurar per ina collavuraziun pli intensiva en il team e cun spezialistas e spezialists
- accentuar la solidaritad e l'orientaziun differenziada a las prestaziuns sco finamiras d'educaziun e da furmaziun impurtantas

- meglierar la scolaziun ed il perfecziunament da scolastas e scolasts e da spezialistas e spezialists
- adattar las structuradas da scola en il lieu (persunal, localitads, organisaziun)
- porscher a las scolastas ed als scolasts in sustegn professional efficaci
- metter a disposiziun structuradas extrascolaras resp. structuradas dal di
- segirar la finanziaziun chantunala dals custs supplementars per adattaziuns tenor ils basegns da personas impedidas
- sclerir las proceduras ed ils process sco era las decisiuns
- dar al team da scolastas e scolasts dapli cumpetenzas areguard las mesiras da promoziun

e) Effects

Las suandantas tabellas preschentan en in schema ils effects dal project «Integraziun» per las differentas gruppas pertutgadas (scolaras e scolars, geniturs e personas responsablas per l'educaziun, scolastas e scolasts, cussegls da scola, politica). Prioritad ha la vista da las scolaras e dals scolars.

f) Realisaziun

- **Adattaziuns legalas**
 - revisiun parziala da la lescha da scola
 - eventuala revisiun parziala da l'ordinaziun executiva tar la lescha da scola
 - integraziun da la part scolaziun speziala da la lescha d'impedids en la lescha da scola
 - integraziun da las disposiziuns executivas tar la lescha d'impedids per il sector da la scolaziun speziala en la lescha da scola

• **Organisaziun dal project**

Per realisar l'accent da svilup èsi da stgaffir in'organisaziun dal project correspudenta; quai cunzunt perquai ch'il concept na pertutga betg mo il sector da la scolaziun speziala, mabain directamain era la scola populara. In punct central è l'armonisaziun cun projects da scola generals.

g) Spazi da temp

Il concept «Integraziun» vegn realisà successivamain fin il 2020.

h) Finanziaziun

• Custs

La refurma da la gulivaziun da finanzas tranter la Confederaziun ed ils chantuns pretenda en mintga cas ina nova repartiziun dals custs (custs nets per sviluppar il project damain che 300'000 francs).

• Respargns

N'èn betg previs.

2.2 Consequenzas per scolaras e scolars: Tge effects ha il project «Integraziun»?

<p>Finamiras directivas Mesiras</p>	<p>Simplificaziun <i>Co vegn simplifitgà per mai l'access a la promoziun ed al sustegn necessari?</i></p>	<p>Fidada <i>Co procura la scola che jau possa emprender en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per mai?</i></p>	<p>Specificadad <i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas integrativas a favur da mai?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir <i>Co nizzegia la scola sias qualitads integrativas per mai en vista a las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Ina scola per tuts (diversitad) – Mintga uffant ha e mantegna ses plaz en la scola dal lieu</p>	<p>Jau poss ir a scola en mes lieu da domicili ensemen cun mias camaratas e mes camarats da la medema vegliadetgna.</p>	<p>Jau vegn acceptà/-ada uschia sco quei che jau sun, cun tut mias fermezzas e flaiwiezzas.</p>	<p>Jau survegn en la scola da mia vischnanca da domicili (region) tut quei che jau dovrel.</p>	<p>Jau rest collià/-ada cun mia region sco uffant e sco creschi.</p>
<p>Promoziun speziala entaifer la classa</p>	<p>Jau rest en classa u en chasa da scola per eventualas mesiras da promoziun spezialas.</p>	<p>Jau hai access a cuntegns d'emprender cumparabels (egualitad da las schanzas).</p>	<p>Jau survegn en scola (en mia region) tut las mesiras da promoziun che jau dovrel.</p>	<p>Jau rest integrà/-ada en la region e sun perquai preparà/-ada optimalmain per l'integraziun professiunala.</p>
<p>Solidaritad ed orientaziun differenziada a las prestaziuns</p>	<p>Jau poss ma cumparegljar cun mias conscolaras e mes conscolars e lavurar ensemen cun els. Jau emprend a conuscher en la classa ina gronda varietad da talents differents.</p>	<p>Jau emprend d'ir enturn a moda adequata cun umans impedids ed umans cun auters talents. Jau vegn promovì/-ida confurm a mes talents.</p>	<p>En mia scola emprend jau co ch'i va tiers pli tard en il mund dals creschids. En la classa emprend jau co ir enturn cun mias fermezzas e flaiwiezzas.</p>	<p>Jau emprend da collavurar cun numerus umans differents. Jau emprend co ir enturn en la societad cun mias fermezzas e flaiwiezzas.</p>
<p>Furmas d'instrucziun differenziadas ed adattadas als basegns da las scolaras e dals scolars</p>		<p>Jau hai pussaivladads d'emprender che correspondan a mes basegns. Uschia poss jau emprender pli facilmain.</p>		<p>Mia scola m'intermediescha strategias d'emprender e da lavurar individualas.</p>
<p>Meglra furmaziun e furmaziun cuntinuada per scolaras e scolars e per specialistas e spezialists</p>	<p>Jau vegn promovì/-ida tenor las pli novas enconuschientschas directamain en mia scola resp. en mia classa.</p>			<p>A la fin da mes temp da scola hai jau la meglra basa per mia ulteriura furmaziun e per ir enturn cun diversitad.</p>
<p>Collavuraziun pli intensiva en il team e cun specialistas e spezialists</p>	<p>Differentas persunas surpiglian responsabladad per mia via d'emprender e discuteschan ensemen la promoziun en il lieu.</p>	<p>Pliiras scolaras e pliirs scolars guardan per mai: da mintgina e da mintgin survegn jau il megljer.</p>		<p>La moda da lavurar e da discutar ensemen, sco quei che mias scolaras e mes scolaras fan cun las spezialistas ed ils spezialists, è in exempel per mia vita professiunala futura.</p>

2.2 Consequenzas per scolaras e scolars: Tge effects ha il project «Integraziun»?

Finamiras directivas Mesiras	Simplificaziun <i>Co vegn simplifitgà per mai l'access a la promoziun ed al sustegn necessari?</i>	Fidada <i>Co procura la scola che jau possa emprender en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per mai?</i>	Specificidad <i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas integrativas a favur da mai?</i>	Orientaziun vers l'avegnir <i>Co nizzegia la scola sias qualitads integrativas per mai en vista a las sfidas da l'avegnir?</i>
Purschida da structures complementaras a la famiglia (pedagogia sociala, structures dal di, maisa da mezdi etc.)	Sch'i fa basegn poss jau gentar en scola e chat adina camaratas e camarats.	Jau hai adina persunas da contact en scola che ma gidan e sustegnan, sch'i fa basegn.	Mia scola è l'entir di qua per mai.	Jau emprend d'organisar mes mintgadi independentmain da la famiglia. Jau emprend per l'avegnir da chattar mes plaz en il ravugl da collegas e d'amis.

2.3 Consequenzas per geniturs / responsabels per l'educaziun: Tge effects ha il project «Integraziun»?

<p>Finamiras directivas Mesiras</p>	<p>Simplificaziun <i>Co vegn simplificat per mes uffant l'access a la promoziun ed al sustegn necessari?</i></p>	<p>Fidatadad <i>Co procura la scola che mes uffant possa emprender en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per el?</i></p>	<p>Specificadad <i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas integrativas a favur da mes uffant?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir <i>Co nizzegia la scola sias qualitads integrativas per mes uffant en vista a las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Ina scola per tuts (diversitad) – Mintga uffant ha e mantegna ses plaz en la scola dal lieu</p>	<p>Mes uffant è ensemen cun sias camaratas e ses camarats da la medema vegliadetgna.</p>	<p>Mes uffant vegn sustegnì era en cas da difficultads en la scola dal lieu.</p>	<p>La scola dal lieu ademplescha tut las cundiziuns impurtantas per mes uffant.</p>	<p>Mes uffant po star cun sia temprà individuala en fin la fin dal temp da scola en la regiun. El na vegn betg stragischà e crescha si en la famiglia.</p>
<p>Promoziun speziala entaifer la classa</p>	<p>Per profitar da las mesiras da promoziun po l'uffant restar en il lieu.</p>	<p>Mes uffant fa vinavant part da la cuminanza da classa.</p>		
<p>Solidarità ed orientaziun differenziada a las prestaziuns</p>	<p>La scola porscha in'orientaziun sociala cumplessiva ed in sustegn adattà per l'emprender.</p>	<p>Mes uffant emprenda ch'igl è en urden d'esser different e che la prestaziun individuala quinta.</p>	<p>Nossa «scola per tuts» sa drizza en sias stentas tenor las capacitads da prestaziun individualas da mes uffant.</p>	<p>Mes uffant emprenda da collavurar cun numerus umans differentes. El chatta la via en la societad.</p>
<p>Furmas d'instrucziun differenziadas ed adattadas als basegns da las scolaras e dals scolars</p>	<p>Tut las furmas d'instrucziun modernas vegnan offeridas sut in tetg.</p>	<p>La scola porscha a mes uffant vias adattadas per emprender a moda optimala. La scola po resguardar bain ils basegns d'emprender differentes da mes uffant.</p>		<p>Mes uffant dispoia a la fin dal temp da scola dad atgnas strategias d'emprender e da lavurar.</p>
<p>Megra furmaziun e furmaziun continuada per scolastas e scolasts e per spezialistas e spezialists</p>	<p>La furmaziun e la furmaziun continuada da scolastas e scolasts e da spezialistas e spezialists èn segiradas.</p>		<p>En il chantun Grischun vegn permanentain dà atenziun a l'aut nivel da furmaziun da scolastas e scolasts e da spezialistas e spezialists.</p>	

2.3 Consequenzas per geniturs / responsabels per l'educaziun: Tge effects ha il project «Integraziun»?

Finamiras directivas Mesiras	Simplificaziun <i>Co vegn simplificatgà per mes uffant l'access a la promoziun ed al sustegn necessari?</i>	Fidada <i>Co procura la scola che mes uffant possia emprender en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per el?</i>	Specificadad <i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas integrativas a favur da mes uffant?</i>	Orientaziun vers l'avegnir <i>Co nizzegia la scola sias qualitads integrativas per mes uffant en vista a las sfidas da l'avegnir?</i>
Collavuraziun pli intensiva en il team e cun spezialistas e spezialists	I dovrà damain discurs singuls per survegnir il sustegn necessari per mes uffant.	Las partenarias ed ils partenaris da discussiun decidan ensemen cun nus geniturs davart la megliora promoziun da mes uffant.	En la scola grischuna collavuran las scolastas ed ils scolasts bain cun las spezialistas ed ils spezialists. Els elavuran ensemen novas soluziuns che vegnan meglieradas permanentain.	
Purschida da structures complementaras a la famiglia (pedagogia sociala, structures dal di, maisa da mezdi etc.)	En cas da basegn astga mes uffant star en scola era ordaifer il temp d'instrucziun.	En cas da basegn vegn mes uffant accompagnà en scola era ordaifer il temp d'instrucziun.	En cas da basegn poirscha la scola era accompagnament extrafamigliar per noss uffant en la vischinanza.	Mes uffant emprenda d'organisar ses mintgadi.

2.4 Consequenzas per scolastas e scolasts: Tge effects ha il project «Integraziun»?

<p>Finamiras directivas</p> <p>Mesiras</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Co vegn simplifitgà per las scolastas ed ils scolars l'access a la promoziun ed al sustegn necessari?</i></p>	<p>Fidatadad</p> <p><i>Co procura la scola che las scolastas ed ils scolars possian emprender en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per els?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas integrativas a favur da las scolastas e dals scolars?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Co nizzegia la scola sias qualitads integrativas per las scolastas ed ils scolars en vista a las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Ina scola per tuts (diversitad) – Mintga uffant ha e mantegna ses plaz en la scola dal lieu</p>	<p>I na dat naginas malsegirtads, sche bain ina scolara u in scolast appartegna a la scola u betg.</p>	<p>La cuminanza da classa resta ensemen sco cuminanza d'emprender.</p>	<p>La scola, en la quala jau instruesch, è cumpetenta per la scolaziun da tut ils uffants en la vischinanza.</p>	<p>Las scolastas ed ils scolars restan colliads cun la regiun sco uffants e sco creschids.</p>
<p>Promoziun speziala entaifer la classa</p>	<p>Mia classa survegn agid supplementar da spezialistas e spezialists en il lieu.</p>	<p>Las scolastas ed ils scolars cun in basegn da promoziun spezial vegnan sustegnids en la classa da spezialistas e spezialists cumpetents.</p>	<p>La scola grischuna procura per ina promoziun da tut ils uffants en il lieu da domicili.</p>	<p>Las scolastas ed ils scolars vegnan preparads optimalmain per l'integraziun professiunala (era) en la regiun.</p>
<p>Solidaridad ed orientaziun differenziada a las prestaziuns</p>	<p>Jau hai la responsabladad generala per mia classa. Jau vegn però sustegnì/ida d'ulteriuras persunas spezialisadas.</p>	<p>Las scolastas ed ils scolars emprendan ch'igl è en urden d'esser different e che la prestaziun individuala quinta.</p>	<p>En nossa «scola per tuts» ans drizzain nus en nossas stentas tenor las capacitads da prestaziun individualas da las scolastas e dals scolars.</p>	<p>Las scolastas ed ils scolars emprendan da collavurar constructivmain en differentas gruppas e da valitar realisticmain lur fermezzas e flaivezzas.</p>
<p>Furmas d'instrucziun differenziadas ed adattadas als basegns da las scolastas e dals scolars</p>		<p>La scola porscha a las scolastas ed als scolars vias adattadas per emprender optimalmain. Jau poss resguardar bain ils basegns d'emprender differents da las scolastas e dals scolars.</p>	<p>En la scola grischuna hai jau access ad in vast instrumentari.</p>	<p>Las scolastas ed ils scolars èn ablas/abels d'appplitgar differentas strategias d'emprender e da lavurar.</p>
<p>Meglra furmaziun e furmaziun cuntinuada per scolastas e scolasts e per spezialistas e spezialists</p>	<p>Las vias a furmaziuns cuntinuadas èn avertas per mai e vegnan sustegnidas.</p>	<p>Jau ma sent segir/a e sai tge che jau astg spetgar da las autras persunas d'instrucziun e da las persunas spezialisadas.</p>	<p>Tut las persunas d'instrucziun e las persunas spezialisadas en la scola grischuna èn bain qualificadas per ir enturn cun eterogenitad.</p>	<p>Entras la furmaziun cuntinuada regulara resta la professiun interessanta e porta adina novas sfidas.</p>

2.4 Consequenzas per scolastas e scolasts: Tge effects ha il project «Integraziun»?

Finamiras directivas Mesiras	Simplificaziun Co vegn simplifitgà per las scolastas ed ils scolars l'access a la promoziun ed al sustegn necessari?	Fidada Co procura la scola che las scolastas ed ils scolars possian emprender en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per els?	Specificadad Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas integrativas a favur da las scolastas e dals scolars?	Orientaziun vers l'avegnir Co nizzegia la scola sias qualitads integrativas per las scolastas ed ils scolars en vista a las sfidas da l'avegnir?
Collavuraziun pli intensiva en il team e cun spezialistas e spezialists	Jau na sun betg sulet/ta cun mias pretensiuns pedagogicas, la responsabladad vegn purtada comunablamain.	Jau chat en il team sustegn professional.	La collavuraziun tranter scolastas e scolasts e spezialistas e spezialists è particularmain buna en la scola grischuna.	Igl è pli efficaciz da prender decisiuns en il team.
Purschida da structuradas cumplementaras a la famiglia (pedagogia sociala, structuradas dal di, maisa da mezdi etc.)	Quai facilitescha a mai sco scolasta u scolast da cuntanscher las finamiras da l'instrucziun.	En cas da basegn vegnan las scolastas ed ils scolars accumpagnads a moda cumpetenta en scola era ordaifer il temp d'instrucziun.	Las structuradas da la scola sustegnan las persunas d'instrucziun e las persunas spezializadas sco era ils geniturs en l'educaziun dals uffants.	Las structuradas dal di contribuevan fermamain a la prevenziun da deficits socials e da conflicts che resultan da quels.

2.5 Consequenzas per cussegls da scola: Tge effects ha il project «Integraziun»?

<p>Finamiras directivas Mesiras</p>	<p>Simplificaziun <i>Co vegn simplifitgà per las scolaras ed ils scolars l'access a la promoziun ed al sustegn necessari?</i></p>	<p>Fidada <i>Co procura la scola che las scolaras ed ils scolars possian emprender en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per els?</i></p>	<p>Specificadad <i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas integrativas a favur da las scolaras e dals scolars?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir <i>Co nizzegia la scola sias qualitads integrativas per las scolaras ed ils scolars en vista a las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Ina scola per tuts (diversitad) – Mintga uffant ha e mantegna ses plaz en la scola dal lieu</p>	<p>I na dat naginas malsegirtads, schebain ina scolara u in scolar appartegna a la scola u betg. La cumpetenzza han noss purtaders da scola.</p>	<p>Tut las scolaras ed ils scolars vegnan scolads en il lieu. En cas da basegn vegnan messas a disposiziun mesiras da promoziun supplementaras.</p>	<p>Nossa scola è responsabla per la scolaziun da tut ils uffants da la regiun.</p>	<p>Las scolaras ed ils scolars restan colliads cun la regiun sco uffants e sco creschids.</p>
<p>Promoziun speziala entaifer la classa</p>	<p>La scola è il rom per la promoziun cumplessiva da tut ils uffants.</p>	<p>En cas da basegn vegnan las resursas messas a disposiziun a la scola correspundenta.</p>	<p>La scola grischuna procura per la promoziun da tut ils uffants en il lieu da domicil.</p>	<p>Las scolaras ed ils scolars vegnan preparads optimalmain per l'integraziun professiunala.</p>
<p>Solidaridad ed orientaziun differenziada a las prestaziuns</p>	<p>Sch'ils geniturs e las scolaras ed ils scolars èn cuntents, datti damain lavur per il cussegl da scola.</p>	<p>Las scolaras ed ils scolars emprendan ch'igl è en urden d'esser different e che la prestaziun individuala quinta.</p>		
<p>Furmas d'instrucziun differenziadas ed adattadas als basegns da las scolaras e dals scolars</p>	<p>I na dat naginas malsegirtads, schebain ina scolara u in scolar appartegna a la scola u betg. La cumpetenzza han noss purtaders da scola.</p>	<p>Tut las scolaras ed ils scolars vegnan scolads en il lieu. En cas da basegn vegnan messas a disposiziun mesiras da promoziun supplementaras.</p>	<p>La scola grischuna lavura cun ina vasta paletta da furmas d'instrucziun.</p>	
<p>Megla furmaziun e furmaziun continuada per scolaras e scolasts e per specialistas e specialistas</p>	<p>Sch'ils geniturs e las scolaras ed ils scolars èn cuntents, datti damain lavur per il cussegl da scola.</p>	<p>La qualitad dal stadi da furmaziun dal persunal è garantida.</p>	<p>La furmaziun e la furmaziun continuada da las persunas d'instrucziun e da las persunas specialisadas èn sin in aut nivel.</p>	

2.5 Consequenzas per cussegls da scola: Tge effects ha il project «Integraziun»?

Finamiras directivas Mesiras	Simplificaziun <i>Co vegn simplificatg per las scolaras ed ils scolars l'access a la promoziun ed al sustegn necessari?</i>	Fidadadad <i>Co procura la scola che las scolaras ed ils scolars possian emperder en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per els?</i>	Specificadad <i>Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas integrativas a favur da las scolaras e dals scolars?</i>	Orientaziun vers l'avegnir <i>Co nizzegia la scola sias qualitads integrativas per las scolaras ed ils scolars en vista a las sfidas da l'avegnir?</i>
Collavuraziun pli intensiva en il team e cun spezialistas e spezialists	Il team schilia a moda cumpetenta las dumondas areguard la promoziun da las scolaras e dals scolars. Uschia vegnan ils cussegls da scola distgariads.	La direcziun da scola sustegna la collavuraziun en il team e cun las persunas spezialisadas.	Las persunas d'instrucziun e las persunas spezialisadas en il Grischun collavuran spezialmain bain ed han finamiras communablas.	Las responsabladads pon vegnir delegadas per part a las direcziuns da scola ed a teams spezialisads.
Purschida da structururas cumplementaras a la famiglia (pedagogia sociala, structururas dal di, maisa da mezdi etc.)		Il cussegl da scola procura en cas da basegn per l'accompaniment cumplementar a la famiglia necessari ed adattà per l'uffant.	Las structururas da la scola sustegnan las persunas d'instrucziun e las persunas spezialisadas sco era ils geniturs en l'educaziun dals uffants.	Las structururas da la scola sustegnan las persunas d'instrucziun e las persunas spezialisadas sco era ils geniturs en l'educaziun dals uffants.

2.6 Consequenzas per la politica: Tge effects ha il project «Integraziun»?

Finamiras directivas Mesiras	Simplificaziun Co vegn simplifitgà per las scolaras ed ils scolars l'access a la promoziun ed al sustegn necessari?	Fidada Co procura la scola che las scolaras ed ils scolars possian emprender en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per els?	Specificada Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas integrativas a favur da las scolaras e dals scolars?	Orientaziun vers l'avegnir Co nizzegia la scola sias qualitads integrativas per las scolaras ed ils scolars en vista a las sfidas da l'avegnir?
Ina scola per tuts (diversitad) – Mintga uffant ha e mantegna ses plaz en la scola dal lieu	La cumpetenzza areguard l'appartegnientscha da las scolaras e dals scolars han ils purtaders da scola locals resp. regionalis.	En cas da basegn conceda e subvenziunescha il chantun mesiras da promoziun.	Il chantun sustegna la promoziun d'uffants cun in basegn da promoziun fitg grond en la scola dal lieu.	Las scolaras ed ils scolars restan colliads cun la regiun sco uffants e sco creschids ed els creschan si en la famiglia.
Promoziun speziala entaifer la classa	Il chantun ha la surveglianza suprema da tut las mesiras da promoziun ed el è per part mo pli subvenient.	En cas d'in basegn cumpravà conceda e subvenziunescha il chantun ulteriuras mesiras da promoziun.	Il chantun sustegna la promoziun d'uffants cun in basegn da promoziun fitg grond en la scola dal lieu.	Las scolaras ed ils scolars vegnan preparads optimalmain per l'integraziun professionala (era) en la regiun.
Solidaridad ed orientaziun differenziada a las prestaziuns	Cleras instanzas da contact entras la direzziun da scola.	Il chantun fixescha il rom e surveglia la realisaziun e la qualidad.	Il chantun subvenziunescha resursas personalas suffizientas en la scola grischuna.	A la fin dal temp da scola disponan las scolaras ed ils scolars da las abilitads necessarias per s'engaschar optimalmain al plaz da lavur.
Furmas d'instrucziun differenziadas ed adattadas als basegns da las scolaras e dals scolars	Cleras instanzas da contact entras la direzziun da scola.	Il chantun fixescha il rom e surveglia la realisaziun e la qualidad.	Il chantun ha sin plaun interchautunal ina posiziun dominanta en quei che pertutga la qualidad da l'instrucziun.	Cun adattar ils cuntengns d'emprender era als basegns da l'economia cuntansch'ins ina megla accordanza cun il mund da lavur.
Megla furmaziun e furmaziun continuada per scolaras e scolasts e per spezialistas e spezialists		Il chantun elavura concepts per la furmaziun e la furmaziun continuada. La finanziaziun è reglada.	La furmaziun e la furmaziun continuada da las persunas d'instrucziun e da las persunas spezializadas è sin in aut nivel.	In stadi da furmaziun optimal da las persunas d'instrucziun e da las persunas spezializadas segirescha sur onns l'alta qualidad da la scola.

2.6 Consequenzas per la politica: Tge effects ha il project «Integraziun»?

Finamiras directivas Mesiras	Simplificaziun Co vegn simplifitgà per las scolaras ed ils scolars l'access a la promoziun ed al sustegn necessari?	Fidadadad Co procura la scola che las scolaras ed ils scolars possian emprerder en in ritmus adattà las chaussas impurtantas per els?	Specificadad Co nizzegia la scola grischuna en l'ambient naziunal sias fermezzas integrativas a favur da las scolaras e dals scolars?	Orientaziun vers l'avegnir Co nizzegia la scola sias qualitads integrativas per las scolaras ed ils scolars en vista a las sfidas da l'avegnir?
Collavuraziun pli intensiva en il team e cun spezialistas e spezialists	Cleras instanzas da contact entras la direcziun da scola.	Il chantun fixescha il rom e sur- vegla la realisaziun e la qualitat.	Las persunas d'instrucziun e las persunas spezialisadas en il Grischun collavuran spezialmain bain ed han finamiras communablas.	

3. Duas linguas estras en scola primara

3.1 Survista

a) Situaziun da partenza

L'importanza adina pli gronda da l'anglais sco lingua mundiala ha dà chaschun ils davos onns a discussiuns intensivias en tut ils chantuns da la Svizra. Il mars 2004 ha la Conferenza svizra dals directurs chantunals da l'educaziun publica (CDEP) decidì da coordinar las linguas en scola primara tenor in sistem unitar. Plinavant duain vegnir tratgas a niz las experientschas da blers onns dals chantuns Tessin e Grischun en il sectur da purschidas generalisadas ed amplifitgadas d'emprender linguas. En il conclus da la CDEP è vegnì postulà d'introducir duas linguas estras sin il stgalim da la scola primara. En la sessiun d'october 2004 ha il Cussegl grond dal chantun Grischun approvà ina tala proposta.

b) Descripziun curta

«Duas linguas estras en scola primara» è ina incumbensa dal parlament. Per pudair sa decider a l'intern dal DECA per la meglra pussaivladad da realisaziun è vegnidas skizzadas differentas variantas. Suenter in'examinaziun intensiva duai vegnir elegida la meglra ed elavurada ad in project definitiv e pront per la realisaziun. Tranter «Duas linguas estras en scola primara» ed ils ulteriurs concepts e las ideas da concept preschentads datti puncts da referiment.

c) Propostas da soluziun

En il rom da «Duas linguas estras en scola primara» vegnan preschentadas soluziuns pussaivlas che tegnan quint da las suandantas ideas directivas:

Simplificaziun

La scola garantescha ch'ina segunda lingua estra en scola primara na maina per tut las gruppas linguisticas betg ad ulteriuras differenziaziuns che pudessan chaschunar problems a las scolars cuntinuantas.

Fidada

La scola garantescha ch'ils puncts d'inscunter en las linguas estras, fixads sin plaun interchantunal, vegnian cuntanschids.

Specificada

La scola nizzegia en il Grischun triling sias fermezzas en l'ambient nazional.

Orientaziun vers l'avegnir

La scola procura che la cumbinaziun da linguas mintgamai tschernida gidia optimalmain las differentas gruppas pertutgadas a dumagnar las sfidas da l'avegnir.

d) Finamiras

- tegnair quint da la situaziun linguistica dal chantun Grischun
- garantir che las pretensiuns interchantunals per las scolaras ed ils scolars dal Grischun vegnan ademplidas
- resguardar las recumandaziuns da la CDEP e dal rom da referenza europeic
- augmentar las cumpetenzas d'anglais en las scolars grischunas
- stabilir in equiliber da las linguas entaifer il canon da roms

e) Effects

Las suandantas tabellas preschantan en in schema ils effects da las pussaivladads dal project «Duas linguas estras en scola primara» per las differentas gruppas pertutgadas (scolaras e scolars, geniturs e persunas responsablas per

l'educaziun, scolastas e scolasts, cussegls da scola, politica). Prioritad ha la vista da las scolaras e dals scolars.

f) Realisaziun

• Adattaziuns legalas

- En l'artitgel 15 da l'ordinaziun executiva tar la lescha da scola sto l'englais vegnir integrà en il canon da roms da la scola primara
- Adattaziun dals plans d'instrucziun e dals uraris tras la regenza

• Organisaziun dal project

L'introducziun da duas linguas estras en scola primara duai vegnir realisada en il rom dal project prioritar «Dapli profunditad che vastadad».

g) Spazi da temp

Il concept vegn realisà successivamain, tegnend quint dals svilups en ils ulteriurs chantuns.

h) Finanziaziun

• Custs

Tut tenor la soluziun tschernida ina summa da milliuns a duas cifras: per l'introducziun da talian (mo en las scolas primaras tudestgas a partir da la quarta classa) l'onni 1997 han ins mess a disposiziun passa 11 milliuns francs.

• Respargns

Na pon betg vegnir inditgads en cifras.

3.2 Consequenzas per scolaras e scolars: Tge effects han las pussaivladads dal project «Duas linguas estras en scola primara?»

<p>Finamiras directivas Pussaivladads</p>	<p>Simplificaziun <i>Co poss jau m'orientar meglier dal punctg da vista linguistic en in mund dominà adina dapli da l'englais?</i></p>	<p>Fidada <i>Co emprend jau linguas estras uschia che jau poss las applitgar pli tard a moda segira?</i></p>	<p>Specificada <i>Co nizzegia la scola en il chantun Grischun triling sias fermezzas en l'ambient naziunal a favur da mai?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir <i>Tge cumbinaziun da linguas ma gida il meglier a dumagnar las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Pussaivladad A 1. OS – 1. lingua chantunala 3. OS – 2. lingua chantunala 5. OS – englais</p>	<p>Jau emprend l'emprim la lingua da mes vischins en il chantun e suenter «la lingua mundiala englais».</p>	<p>Cun las linguas emprendidas poss jau communitgar suenter il temp da scola obligatoric cun la glieud en mes proxim conturn ed en ina gronda part dal mund.</p>	<p>Jau poss communitgar suenter il temp da scola obligatoric en duas da las trais linguas chantunals resp. en duas da las quatter linguas naziunals.</p>	<p>Tras mias enconuschentschas linguisticas rest jau enragischà/-ada en il Grischun. A medem temp è l'entir mund avert per mai grazia a l'englais.</p>
<p>Pussaivladad B 1. u 2. OS – 1. lingua chantunala ed englais 3. u 4. OS – 2. lingua chantunala</p>	<p>A partir da l'emprim u dal segund onn da scola emprend jau «la lingua mundiala englais». Quai chat jau cool.</p>	<p>Cun las linguas emprendidas poss jau communitgar gia a la fin da la scola primara cun la glieud en ina gronda part dal mund ed en mes proxim conturn.</p>	<p>Jau poss communitgar suenter il temp da scola obligatoric en duas da las trais linguas chantunals resp. en duas da las quatter linguas naziunals. Englais sai jau bain.</p>	<p>Cun l'englais sco «lingua per tuts» è l'entir mund avert per mai. A medem temp rest jau enragischà/-ada en il chantun.</p>

OS = onn da scola

3.3 Consequenzas per geniturs / responsabels per l'educaziun: Tge effects han las pussaivladads dal project «Duas linguas estras en scola primara»?

Finamiras directivas	Simplificaziun	Fidada	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir
Pussaivladads	<i>Co po mes uffant s'orientar meglier dal puntg da vista linguistic en in mund dominà adina dapli da l'englais?</i>	<i>Co emprenda mes uffant linguas estras uschia ch'el po las applitgar pli tard a moda segira?</i>	<i>Co nizzegia la scola en il chantun Grischun trieng sias fermezzas en l'ambient nazional a favur da mes uffant?</i>	<i>Tge cumbinaziun da linguas gida mes uffant il meglier a dumagnar las sfidas da l'avegnir?</i>
Pussaivladad A 1. OS – 1. lingua chantunala 3. OS – 2. lingua chantunala 5. OS – englais	Mes uffant emprenda l'emprim la lingua da noss vischins en il chantun e suenter «la lingua mundiala englais».	Cun las linguas emprendidas po mes uffant, suenter ch'el ha terminà la scola obligatorica, communitgar cun la glieud en noss proxim conturn ed en ina gronda part dal mund.	Mes uffant po communitgar suenter il temp da scola obligatoric en duas da las trais linguas chantunals resp. en duas da las quatter linguas nazionalas. Per la Svizra romanda porscha l'englais ina basa da communicaziun sufficienta.	Tras sias enconuschientschas linguisticas resta mes uffant enragischà en il Grischun. A medem temp è l'entir mund avert per el grazia a l'englais.
Pussaivladad B 1. u 2. OS – 1. lingua chantunala ed englais 3. u 4. OS – 2. lingua chantunala	Mes uffant emprenda gia a partir da l'emprim u segund onn da scola «la lingua mundiala englais».	Cun las linguas emprendidas po mes uffant, gia suenter ch'el ha terminà la scola primara, communitgar cun la glieud en ina gronda part dal mund ed en noss proxim conturn.	Mes uffant po communitgar suenter il temp da scola obligatoric en duas da las trais linguas chantunals resp. en duas da las quatter linguas nazionalas. Gia a la fin da la scola primara po mes uffant communitgar en englais sin l'entir mund.	Cun l'englais sco «lingua per tuts» è l'entir mund avert per mes uffant. A medem temp resta el enragischà en il Grischun.

OS = onn da scola

3.4 Consequenzas per scolastas e scolasts: Tge effects han las pussaivladads dal project «Duas linguas estras en scola primara»?

<p>Finamiras directivas</p> <p>Pussaivladads</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Co poss jau mussar englais a las scolastas ed als scolars en in mund dominà adina dapli da l'englais?</i></p>	<p>Fidatadad</p> <p><i>Co emprendan las scolastas ed ils scolars las linguas estras en mia instrucziun uschia ch'els pon las applitgar pli tard a moda segira?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Co nizzegia la scola en il chantun Grischun triiling sias fermezzas en l'ambient naziunal a favur da las scolastas e dals scolars?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Tge cumbinaziun da linguas gida il meglier las scolastas ed ils scolars a dumagnar las sfidas da l'avegnir?</i></p>
<p>Pussaivladad A</p> <p>1. OS – 1. lingua chantunala</p> <p>3. OS – 2. lingua chantunala</p> <p>5. OS – englais</p>	<p>Il giavisch d'instruir englais po vegnir realisà gia sin il stgalm da la scola primara.</p> <p>Savens vegnan engaschadas scolastas e scolasts spezialisads.</p> <p>Las scolastas ed ils scolars èn autamain motivads d'emprender englais. Quai facilitescha l'instrucziun.</p>	<p>Cun las linguas emprendidas pon las scolastas ed ils scolars communitgar gia suenter la scola primara cun la gliעד en lur proxim conturn ed en ina gronda part dal mund.</p> <p>La qualitad da l'instrucziun è garantida tras ils concepts da furmaziun.</p>	<p>Las scolastas ed ils scolars pon communitgar suenter il temp da scola obligatoric en duas da las trais linguas chantunalas resp. en duas da las quatter linguas naziunalas.</p>	<p>Tras lur enconuschentschas linguisticas restan las scolastas ed ils scolars enragischads en il Grischun. A medem temp è l'entir mund avert per els grazia a l'englais.</p> <p>La scola daventa in ambient pluriling per las scolastas ed ils scolasts sco era per las scolastas ed ils scolars.</p>
<p>Pussaivladad B</p> <p>1. u 2. OS – 1. lingua chantunala ed englais</p> <p>3. u 4. OS – 2. lingua chantunala</p>	<p>analog a pussaivladad A</p>	<p>analog a pussaivladad A</p>	<p>Il Grischun è il sulet chantun che dat tant spazi a las linguas estras en il canon da roms ed en il plan d'instrucziun.</p>	<p>Cun l'englais sco «lingua per tuts» è l'entir mund avert per las scolastas ed ils scolars. A medem temp restan els enragischads en il chantun.</p> <p>La scola daventa in ambient pluriling per las scolastas ed ils scolasts sco era per las scolastas ed ils scolars.</p>

OS = onn da scola

3.5 Consequenzas per cussegls da scola: Tge effects han las pussaivladads dal project «Duas linguas estras en scola primara»?

Finamiras directivas	Simplificaziun	Fidatadad	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir
Pussaivladads Pussaivladad A 1. OS – 1. lingua chantunala 3. OS – 2. lingua chantunala 5. OS – englais	Co po la scola mussar englais en in mund dominà adina dapli da l'englais? Il squitsch politic e social per introducir l'englais tempriv è svani. Las scolaras ed ils scolars èn autamain motivads d'emprender englais. Il concept d'instrucziun ha perquai success.	Co emprendan las scolaras ed ils scolars las linguas estras en scola uschia ch'els pon las applitgar pli tard a moda segira? La posiziun da monopol da la scola primara vegn rinforzada. La valur da la scola primara vegn augmentada visavi las instituziuns da furmaziun privatas. Cun las linguas emprendidas pon las scolaras ed ils scolars communitgar cun la glieud en lur proxim conturn ed en ina gronda part dal mund.	Co nizeggia la scola en il chantun Grischun triling sias fermezzas en l'ambient naziunal a favur da las scolaras e dals scolars? Tras lur enconuschentschas linguisticas restan las scolaras ed ils scolars enragischads en il Grischun. A medem temp è l'entir mund avert per els grazia a l'englais.	Tge cumbinaziun da linguas gida il meglier las scolaras ed ils scolars a dumagnar las sfidas da l'avegnir? Cun l'englais sco «lingua per tuts» è l'entir mund avert per las scolaras ed ils scolars. A medem temp restan els enragischads en il chantun.
Pussaivladad B 1. u 2. OS – 1. lingua chantunala ed englais 3. u 4. OS – 2. lingua chantunala	analog a pussaivladad A	analog a pussaivladad A	Las scolaras ed ils scolars pon communitgar suenter il temp da scola obligatoric en duas da las trais linguas chantunals resp. en duas da las quatter linguas naziunals. Gia a la fin da la scola primara pon las scolaras ed ils scolars communitgar en englais sin l'entir mund.	

OS = onn da scola

3.6 Consequenzas per la politica: Tge effects han las pussaivladads dal project «Dua linguas estras en scola primara?»

<p>Finamiras directivas</p> <p>Pussaivladads</p>	<p>Simplificaziun</p>	<p>Fidatadad</p>	<p>Specificadad</p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p>
<p>Pussaivladad A</p> <p>1. OS – 1. lingua chantunala</p> <p>3. OS – 2. lingua chantunala</p> <p>5. OS – englais</p>	<p>Il squitsch politic e social per introducir l'englais tempriv è svani. Las scolaras ed ils scolars en autamain motivads d'emprender englais. Il concept d'instrucziun ha perquai success.</p>	<p>La posiziun da monopol da la scola primara vegn rinforzada. La valur da la scola primara vegn augmentada visavi las instituziuns da furmaziun privatas. Cun las linguas emprendidas pon las scolaras ed ils scolars communicar cun la glieud en lur proxim dal mund.</p>	<p>Co nizeggia la scola en il chantun Grischun triling sias fermezzas en l'ambient nazional a favur da las scolaras e dals scolars?</p> <p>Giuvnas Grischunas e giuven Grischuns pon communicar suenter il temp da scola obligatoric en duas da las trais linguas chantunals resp. en duas da las quatter linguas nazionalas. Per la Svizra romanda porscha l'englais ina basa da comunicaziun sufficienta.</p>	<p>Tge cumbinaziun da linguas gida il meglier las scolaras ed ils scolars a dumagnar las sfidas da l'avegnir?</p> <p>Las Grischunas ed ils Grischuns en d'ina vart enragischads en la regiun, da l'autra vart è l'entir mund avert per els.</p>
<p>Pussaivladad B</p> <p>1. u 2. OS – 1. lingua chantunala ed englais</p> <p>3. u 4. OS – 2. lingua chantunala</p>	<p>analog a pussaivladad A</p>	<p>analog a pussaivladad A</p>	<p>Las Grischunas ed ils Grischuns pon communicar suenter il temp da scola obligatoric en duas da las trais linguas chantunals resp. en duas da las quatter linguas nazionalas. Cun lur bunas enconuschienschas da l'englais pon las scolaras ed ils scolars communicar cun la glieud en l'entir mund.</p>	<p>analog a pussaivladad A</p>

OS = onn da scola

4. Rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara

4.1 Survista

a) Situaziun da partenza

En il rom da l'examinaziun da las structuradas e da las prestaziuns ha il Cussegl grond decidì l'onn 2003 da reducir durant ils onns da scola 2004/05 fin 2007/08 ils custs da scolaziun en las scolas medias cun limitar il dumber da scolaras e scolars che vegnan recepids. Ultra da quai ha la regenza survegnì l'incumbensa da preschentar al parlament in rapport davart las consequenzas da l'aboliziun dal gimnasi inferiur. Il rapport duai descriver ils aspects da la politica regiunala e da la politica da furmaziun che resultan da la structura gimnasiala decentrala e mussar tge che sto vegnir fatg per rinforzar e segirar la qualitad dal stgalim superiur da la scola populara dal Grischun.

b) Descripziun curta

Partind da la scolaziun gimnasiala d'oz en il chantun Grischun vul ins rinforzar il stgalim superiur da la scola populara. Per quest intent han ins examinà l'aboliziun dal gimnasi inferiur sco era ulteriurs models da scolaziun. Las consequenzas dals divers models da scolaziun per la politica regiunala, la politica da furmaziun e l'economia èn vegnidas analisadas, tegnend quint dals svilups demografics enfin la fin da l'onn da scola 2016/17. Tranter il concept «Rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara» ed ils ulteriurs concepts e projects prioritars preschentads datti puncts da referiment.

c) Propostas da soluziun

Il chantun Grischun rinforza il stgalim superiur da la scola populara cun promover pli fitg l'introducziun dal model dal stgalim superiur C cooperativ ed orientà a prestaziuns e cun renunziar al gimnasi inferiur en tut las scolas medias. L'entrada en il gimnasi succeda per regla sunter la segunda classa secundara. La scolaziun gimnasiala dura quatter u tschintg onns.

Dal puntg da vista da las scolaras e dals scolars pon ins dir il suandant:

Simplificaziun

Cunquai che l'entrada en il gimnasi succeda per regla per tuts sunter la segunda classa secundara, vegn la situaziun da scola a la fin da la sisavla classa primara pli simpla.

Fidadad

Uschè ditg che la maturitad garantescha l'access general ad ina scol'auta, pon ins cun ina maturitad gimnasiala dal Grischun era entrar senza examen en ina scol'auta.

Specificadad

Cun las maturitads bilinguas italiano/tedesco e rumantsch/tudestg datti diploms specifics dal Grischun ch'èn reconuschids sin plaun svizzer.

Orientaziun vers l'avegnir

Las maturandas ed ils maturands duain cuntanscher la madrezza persunala ch'è necessaria per in studi da scol'auta e ch'als prepara per incumbensas pretendiusas en la societad.

d) Finamiras

- Il stgalim superiur da la scola populara surpiglia la responsabladad generala per la scolaziun dals juvenils en il settavel ed otgavel onn da scola.

- Ina controlla obligatorica da las prestaziuns (Stellwerk) en il decurs da l'otgavel onn da scola permetta dad eruir il stadi da scolaziun e da prestaziun dals giuvenils en l'entir chantun. Ella furma ina basa pussaivla per decider davart in'eventuala entrada en il gimnasi.
- I n'è betg pli pussaivel d'entrar en il gimnasi suenter la sisavla classa primara.
- Giuvenils cun las abilitads necessarias e la voluntad da prestaziun pon far in examen d'admissiun en in gimnasi avant la segunda classa secundara. Eventualas largias en la scolaziun ston els serrar sez.

e) Effects

Las suandantas tabellas preschentan en in schema ils effects dal project per las differentas gruppas pertutgadas (scolaras e scolars, geniturs e personas responsablas per l'educaziun, scolastas e scolasts, cussegls da scola, politica). Prioritad ha la vista da las scolaras e dals scolars.

f) Realisaziun

• Adattaziuns legalas

- ordinaziun davart las scolas secundaras da las valladas cun eventuala furmaziun gimnasiala preliminar
- ordinaziun davart il gimnasi en il chantun Grischun
- ordinaziun davart ils examens d'admissiun a las scolas medias dal Grischun
- ordinaziun davart l'organisaziun da la Scola chantunala grischuna

• Organisaziun dal project

Il rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara succeda en stretga collavuraziun da l'Uffizi per las scolas medias cun l'Uffizi per la scola populara ed il sport.

g) Spazi da temp

La varianta cun in gimnasi da quatter onns pudess vegnir realisada definitivamain, suenter in temp transitoric enfin la fin da l'onn da scola 2009/10, sin l'entschatta da l'onn da scola 2010/11. La varianta cun in gimnasi da tschintg onns pudess vegnir introducida definitivamain gia a partir da l'onn da scola 2007/08.

h) Finanziaziun

• Custs per realisar il project

Per il project cun il gimnasi da tschintg onns èsi da quintar cun custs da var 500'000 francs. L'introducziun dal gimnasi da quatter onns na chaschuna nagins custs da projectaziun supplementars.

• Respargns

Ils respargns per il chantun muntan tar il gimnasi da tschintg onns a var 500'000 francs, tar il gimnasi da quatter onns a var 8 miu. francs. Ina part dals respargns dal chantun po manar ad expensas supplementaras per las vischnancas. Ils custs supplementars effectivs per las vischnancas dependan da la repartiziun da las scolaras e dals scolars sin las singulas scolas dal stgalim superiur.

4.2 Consequenzas per scolaras e scolaras: Tge effects ha il «Rinforzament dal stgalm superiur da la scola populara»?

Finamiras directivas	Simplificaziun	Fidada	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir
Variantas Varianta A Scolaziun gimnasiala da quatter onns suenter la segunda classa da la scola secundara	Vegn la decisiun da far ina scolaziun gimnasiala pli simpla per mai? Jau poss frequentar il stgalm superiur en fin la fin da la segunda classa secundara en l'ambient conuschent da mias camaratas e da mes camarats. En classas da nivel vegn jau en fin la fin da la segunda classa secundara preparà/-ada optimalmain per la via gimnasiala. La dumonda, sche bain jau vulesch ir en il gimnasi, decid jau en connex cun l'eventuala tscherma d'ina piazza d'emprendissadi.	Ma permetta la maturitad gimnasiala dal chantun Grischun era en l'avegnir d'entrar senza examen en ina scol'auta? Uschè ditg che la maturitad garantescha l'access general ad ina scol'auta, poss jau cun in gimnasi da quatter onns entrar senza examen en ina scol'auta (exceptziun: test da qualificaziun per il studi da medischina).	Ma pussibilitesch la trilinguitad dal chantun da far ina maturitad specifica ed unica? Il fatg ch'ins resguarda las linguas dal chantun è caracteristic per las scolaziuns en il Grischun, surtut per il gimnasi. En singulas scolas medias hai jau era la pussaivladad da far ina maturitad bilingua cun duas da las trais linguas chantunals.	Ma gida mia scolaziun gimnasiala a dumagnar cun success las sfidas futuras da la societad? Sin fundament da l'artitgel 5 dal reglament davart la reconuschientscha da la maturitad duain las maturandas ed ils maturands cuntanscher la madirezza ch'è necessaria per in studi da scol'auta e ch'als prepara per incumbensas pretensiusas en la societad. Cun questa finamira ma gida la scolaziun gimnasiala a dumagnar las sfidas futuras.
Varianta B Scolaziun gimnasiala da tschintg onns suenter la segunda classa da la scola secundara	analog a varianta A	Uschè ditg che la maturitad garantescha l'access general ad ina scol'auta, poss jau cun in gimnasi da tschintg onns entrar senza examen en ina scol'auta (exceptziun: test da qualificaziun per il studi da medischina).	analog a varianta A	analog a varianta A

**4.3 Consequenzas per geniturs / responsabels per l'educaziun:
Tge effects ha il «Rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara»?**

<p>Finamiras directivas Variantas</p>	<p>Simplificaziun <i>Vegn la decisiun da chattar la scolaziun adattada pli simpla per mes uffant?</i></p>	<p>Fidada <i>Resta la scolaziun gimnasiala per mes uffant en il proxim avegnir en questa furma?</i></p>	<p>Specificadad <i>Resguarda il rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara las cundiziuns dal Grischun e garanteschia el a medem temp ina buna scolaziun adattada a mes uffant?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir <i>È mes uffant preparà bain per las sfidas d'in studi da scol'auta e per las sfidas futuras da la societad?</i></p>
<p>Variantia A Scolaziun gimnasiala da quatter onns suentar la segunda classa da la scola secundara</p>	<p>Per mes uffant datti mo anc la pussaivladad d'entrar en il gimnasi suentar la segunda (ev. emprima u terza) classa secundara. Quai levgescha la decisiun da midar da la scola primara en la scola secundara. Durant ils dus onns da scola secundara na datti per mai nagins custs supplementars per taxas e material da scola. Tgi che abitescha relativamain lunsch davent da la proxima scola media, po laschar ir ses uffant per ulteriurs dus onns en la scola communal pli damanaivla. Quella prepara l'uffant – cun ils nivels che correspundan ad el – optimalmain per il gimnasi.</p>	<p>Ina giada che mes uffant è en scola media, na vegn la via da scolaziun ch'el ha tscherni betg pli midada.</p>	<p>Tut ils giuvenils che vulan frequentar il gimnasi absolvan l'emprim dus onns sin il stgalim superiur da la scola populara. Quai pussibiliteschia a mes uffant, sco quai che studs scientifics mussan, da cuntanscher il medem stadi da scolaziun, ma a medem temp era da svilupper sias abilitads socialas. Ultra da quai è garantida l'egualitad da las schanzas.</p>	<p>Tenor il reglament davart la renconuschientscha da la maturitad, artitgel 5, duain ils giuvenils vegnir preparads bain per in studi da scol'auta e per las sfidas da la societad. Quant buna ch'è la preparaziun per in studi da scol'auta, vegn anc examinà (EVAMARIL). Da quai profitescha mes uffant.</p>
<p>Variantia B Scolaziun gimnasiala da tsching onns suentar la segunda classa da la scola secundara</p>	<p>analog a variantia A</p>	<p>analog a variantia A</p>	<p>analog a variantia A Cun ina scolaziun gimnasiala da tsching onns pon vegnir resguardads ils basegns politic-regionalis e politic-linguistics da noss chantun.</p>	<p>analog a variantia A</p>

4.4 Consequenzas per scolastas e scolasts: Tge effects ha il «Rinforzament dal stgalim superior da la scola populara»?

Finamiras directivas	Simplificaziun	Fidada	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir
Variantas Varianta A Scolaziun gimnasiala da quatter onns suenter la segunda classa da la scola secundara	Gida il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara ch'il manaschi da scola sin il stgalim primar e superior vegn pli simpel per mai sco persuna d'instrucziun? Sco scolasta u scolast da la tschintgavla e sisavla classa primara poss jau ma concentrar sin la midada en la scola reala e secundara. I na dovra naginas preparaziuns spezialas pli per l'examen d'admissiun suenter la sisavla classa primara.	Gida il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara che jau sco scolasta u scolast dal stgalim superior poss puspè ma concentrar pli fitg sin mia instrucziun? Sco scolasta u scolast hai jau la survista da la capaciad da prestaziun d'ina annada da scolaras e scolars en mia vischnanca, perquai che nagins dad els na frequentan il gimnasi inferior. Cunquai che las bunas scolaras ed ils buns scolars van suenter la segunda classa secundara en il gimnasi, ma permetta quai da ma deditgar en la terza classa a quellas e quels che fan suenter in emprendissadi.	Procura il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara che jau sco scolasta u scolast dal stgalim superior poss m'identifitgar cun ils cuntegns d'emprender? Sco scolasta u scolast dal stgalim superior sai jau che mia instrucziun sco era las abilitads e la prontezza da prestaziun dals giuvenils è decisiva, per ch'els fetschian cun success l'examen d'admissiun per il gimnasi.	Gida il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara che jau sco scolasta u scolast dal stgalim superior poss instruir mias scolaras e mes scolars era en l'avegnir a moda optimala? Jau prepar conscienzusamain mia instrucziun, frequent occurrenzas da furmaziun cuntinuada per pudair tegnair pass cun ils svilups pedagogics e didactics. Quai ma permetta d'adattar mia instrucziun era en l'avegnir optimalmain a las pretensiuns da mes stgalim da scola. Cunquai che l'entrada en il gimnasi succeda per regla suenter la segunda classa secundara, poss jau trair a niz a favur da l'entira classa las abilitads da las scolaras e dals scolars cun bunas prestaziuns.
Varianta B Scolaziun gimnasiala da tschintg onns suenter la segunda classa da la scola secundara	Gida il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara che jau sco scolasta u scolast dal stgalim superior poss puspè ma concentrar pli fitg sin mia instrucziun? Sco scolasta u scolast hai jau la survista da la capaciad da prestaziun d'ina annada da scolaras e scolars en mia vischnanca, perquai che nagins dad els na frequentan il gimnasi inferior. Cunquai che las bunas scolaras ed ils buns scolars van suenter la segunda classa secundara en il gimnasi, ma permetta quai da ma deditgar en la terza classa a quellas e quels che fan suenter in emprendissadi.	Gida il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara che jau sco scolasta u scolast dal stgalim superior poss puspè ma concentrar pli fitg sin mia instrucziun? Sco scolasta u scolast hai jau la survista da la capaciad da prestaziun d'ina annada da scolaras e scolars en mia vischnanca, perquai che nagins dad els na frequentan il gimnasi inferior. Cunquai che las bunas scolaras ed ils buns scolars van suenter la segunda classa secundara en il gimnasi, ma permetta quai da ma deditgar en la terza classa a quellas e quels che fan suenter in emprendissadi.	Procura il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara che jau sco scolasta u scolast dal stgalim superior poss m'identifitgar cun ils cuntegns d'emprender? Sco scolasta u scolast dal stgalim superior sai jau che mia instrucziun sco era las abilitads e la prontezza da prestaziun dals giuvenils è decisiva, per ch'els fetschian cun success l'examen d'admissiun per il gimnasi.	Gida il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara che jau sco scolasta u scolast dal stgalim superior poss instruir mias scolaras e mes scolars era en l'avegnir a moda optimala? Jau prepar conscienzusamain mia instrucziun, frequent occurrenzas da furmaziun cuntinuada per pudair tegnair pass cun ils svilups pedagogics e didactics. Quai ma permetta d'adattar mia instrucziun era en l'avegnir optimalmain a las pretensiuns da mes stgalim da scola. Cunquai che l'entrada en il gimnasi succeda per regla suenter la segunda classa secundara, poss jau trair a niz a favur da l'entira classa las abilitads da las scolaras e dals scolars cun bunas prestaziuns.

4.4 Consequenzas per scolastas e scolasts: Tge effects ha il «Rinforzament dal stgalim superior da la scola populara»?

<p>Finamiras directivas Variantas</p>	<p>Simplificaziun <i>Gida il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara ch'ìl manaschi da scola vegn pli simpel per mai sco persuna d'instrucziun?</i></p>	<p>Fidada <i>Gida il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara che jau sco scolasta u scolast poss puspè ma concentrar pli fitg sin mia instrucziun?</i></p>	<p>Specificada <i>Procura il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara che jau sco scolasta u scolast poss m'identifitgar cun ils cuntegns d'emprender?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir <i>Gida il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara che jau sco scolasta u scolast poss instruir mias scolastas e mes scolars era en l'avegnir a moda optimala?</i></p>
<p>Avantatgs per scolastas e scolasts da scola media</p>	<p>Tut las scolastas e tut ils scolars che vegnan da la segunda classa secundara cumenzan il gimnasi en novas classas.</p>	<p>Tar la scolaziun gimnasiala da tschintg onns poss jau instruir ina classa omogena durant tschintg onns.</p>	<p>Tar la scolaziun gimnasiala da tschintg onns èn las maturandas ed ils maturands pli madirs.</p>	<p>Cun ina scolaziun gimnasiala da tschintg onns han las maturandas ed ils maturands meglias schanzas d'avair success en il studi. Grischunas e Grischuns pon suenter il studi sa cumprovar meglier en il mund da lavur.</p>
<p>Avantatgs per scolastas e scolasts da scola professiunala</p>	<p>Cunquai che la davosa classa dal stgalim superior da la scola populara serva quasi mo pli a la preparaziun da la tscherma da la professiun, survegnan las scolastas professiunals absolventas ed absolvents ch'èn preparads meglier.</p>	<p>En il novavel onn da scola ston strusch pli vegnir promovidas gimnasiastas e gimnasiasts futurs. Perquai po la scola professiunala cumenzar cun classas pli omogenas.</p>	<p>La scola professiunala po quintar cun meglias enconuschentschas preliminaras da las scolastas e dals scolars futurs (p.ex. scriver cun maschina, informatica, linguas estras).</p>	<p>La scola professiunala po sa deditgar oravant tut a l'atgna scolaziun.</p>

4.5 Consequenzas per cussegls da scola: Tge effects ha il «Rinforzament dal stgalim superior da la scola populara»?

Finamiras directivas Variantas	Simplificaziun	Fidada	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir
Variantas A Scolaziun gimnasiala da quatter onns suenter la segunda classa da la scola secundara	<p>Vegni tras il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara pli simpel da manar ina scola en vischnanca?</p> <p>I dat mo anc ina pussaivladad d'entrar en il gimnasi, quai che simplifitgescha la structura da scolaziun (exceptziun: las vals talianas).</p> <p>I na dat nagins curs da preparaziun pli per ils examens d'admissiun durant la sisavla classa primara.</p> <p>Il manaschi da scola en la sisavla classa vegn pli ruassaivel.</p> <p>Tut las scolaras e tut ils scolars primars frequentan il stgalim superior da la scola locala, quai che simplifitgescha considerablamein la planisaziun.</p>	<p>Contribuescha il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara al svilup qualitativ ed a la stabilisaziun dal stgalim superior cooperativ?</p> <p>Il stgalim superior da la scola populara po sviluppar sias qualitads independentamein dal gimnasi inferior.</p>	<p>Contribuescha il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara ad ina buna scolaziun adattada als basegns da las scolaras e dals scolars?</p> <p>Cun instruir las scolaras ed ils scolars uschè ditz e savens sco pussaivel comunablamain contribuescha il stgalim superior da la scola populara a l'egualitad da las schanzas ed a l'integrasiun sociala.</p>	<p>Pussibilitesch il rinforzament dal stgalim superior da la scola populara che nus pudain tegnair pass cun ils svilups actuals en il sectur da la furmazion?</p> <p>Quant fitg ch'ils svilups futurs vegnan resguardads en il manaschi da scola, dependa per gronda part da la flexibilitad e da l'engaschament da las scolaras e dals scolars. Els ston empruvar da satisfar en lur stanza da scola e sin tut ils stgalims da scola a las pretensiuns futuras da la societad a l'instrucziun ed al manaschi da scola. Per far quai dovri scolars e scolars motivads che sa scoleschan permanentamein vinavant.</p> <p>Da las midadas futuras profiteschon tut las scolaras e tut ils scolars dal stgalim superior da la scola populara en la medema mesira.</p>
Variantas B Scolaziun gimnasiala da tschintg onns suenter la segunda classa da la scola secundara	<p>analog a variantas A</p>	<p>analog a variantas A</p>	<p>analog a variantas A</p>	<p>analog a variantas A</p>

4.6 Consequenzas per la politica: Tge effects ha il «Rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara»?

<p>Finamiras directivas</p> <p>Variantas</p>	<p>Simplificaziun</p> <p><i>Simplifitgescha il rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara la structura da scolaziun chantunala?</i></p>	<p>Fidada</p> <p><i>Stabilisescha il rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara la politica da scolaziun chantunala?</i></p>	<p>Specificadad</p> <p><i>Pussibiliteschas il rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara ina scolaziun dal stgalim superiur independenta e qualitativamain buna en il chantun?</i></p>	<p>Orientaziun vers l'avegnir</p> <p><i>Vegnan ils giuvenils preparads optimalmain per las pretensius da las scolaziuns cuntinuantas grazia al rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara?</i></p>
<p>Variantas A</p> <p>Scolaziun gimnasiala da quatter onns suenter la segunda classa da la scola secundara</p>	<p>I dat mo pli ina pussaivladad d'entrar en il gimnasi, quai che simplifitgescha la structura da scolaziun e la lavur per la procedura d'admissiun en las scolas medias.</p>	<p>La scolaziun gimnasiala da quatter onns correspunda al concept da basa dal reglament davart la reconuschientscha da la maturitad e na vegn actualmain betg messa en dumonda.</p> <p>La discussiun davart il gimnasi inferiur è terminada definitivamain.</p>	<p>Era senza gimnasi inferiur ha il chantun in agen concept da scola media che garanteschas per il stgalim superiur da la scola populara – cun la medema qualitad da scolaziun – l'egualitad da las schanzas e la coesiun sociala.</p>	<p>Igl è l'incumbensa da las scolas da maturitad da preparar las scolaras ed ils scolars per l'emprender permanent e da metter a disposiziun instruments e concepts per schliar problems. Il chantun sto verifitgar, schebain questas finamiras vegnan cuntanschidas (controlling).</p>
<p>Variantas B</p> <p>Scolaziun gimnasiala da tschintg onns suenter la segunda classa da la scola secundara</p>	<p>analog a variantas A</p>	<p>La scolaziun gimnasiala da tschintg onns è ina varianta dal gimnasi da quatter onns adattada spezialmain a la situaziun politic-regiunala e politic-linguistica dal chantun. Ella po vegnir manada sur pli lung temp en il sector da responsabladad dal chantun.</p> <p>La discussiun davart il gimnasi inferiur è terminada definitivamain.</p>	<p>Era senza gimnasi inferiur ha il chantun in agen concept da scola media; la scolaziun gimnasiala da tschintg onns dat ina profilaziun supplementara.</p>	<p>analog a variantas A</p>

D. PROPOSTAS ED INCUMBENSAS IMPURTANTAS CUN CONSEQUENZAS PER LA SCOLA POPULARA

Il departament d'educaziun ha fatg in inventari da tut ils projects e da tut las mesiras sco era da las incumbensas anc betg realisadas en il sector da la furmaziun (Uffizi per la furmaziun terziara, Uffizi per la furmaziun professiunala, Uffizi per las scolas medias, Uffizi per la scola populara ed il sport). Quest inventari cuntegna var 160 propostas ed incumbensas.

Ils projects «Dapli profunditad che vastadad», «Integraziun» (tuts dus fan part dal program da la regenza 2005 – 2008 sco uschenumnads «accents da svilup»), «Duas linguas estras en scola primara» e «Rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara» resumeschan in dumber relativamain grond da propostas e correspundan en lur intent per gronda part a las finamiras directivas formuladas en il program fundamental. Ultra da quai cuntegnan els incumbensas liantas dal parlament e da la regenza. Per quest motiv èn els vegnids declerads sco uschenumnads «**projects prioritars**».

Las suandantas tabellas èn in extract da l'entir inventari (stadi october 2005). Las propostas ed incumbensas inditgadas en las tabellas han consequenzas directas u indirectas per la scola populara.

Las propostas ed incumbensas che vegnan tematisadas en il rom d'in (u da plirs) project(s) prioritar(s), èn marcadadas ed attribuidas correspondentamain en las tabellas.

1. Fasa da realisaziun

Il status d'elavuraziun da las propostas ed incumbensas inditgadas en las tabellas (projects, mesiras ed incumbensas) è different: el tanschadad «avert», sur «fasa da concept», «en realisaziun» fin a «terminà».

Status d'elavuraziun	Simbol
avert	
fasa da concept	
en realisaziun	
terminà	

2. Structura

En la tabella vegnan las propostas ed incumbensas repartidas en differentas categorias. Quellas vegnan definidas sco suonda en vista a las pretensiuns dal «*program fundamental scola grischuna 2010*»:

Project (po sa cumponer da pliras mesiras)	In intent cun finamiras precisas e complexas, limità temporalmain, il qual ins ha decidì da realisar. La realisaziun pretenda ina collavuraziun interdisciplinara e resursas extraordinarias (temp, daners, persunas).
Mesira (po esser ina part d'in project)	In intent singul, unic, limità temporalmain e tematicamain, il qual ins ha decidì da realisar. La realisaziun po succeder en il rom dal budget ordinari e senza resursas personalas supplementaras.
Incumbensa (mesira anc betg operaziunalisada)	Ina proposta formulada a moda generala e «deponida» tar il Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient. Schebain ella vegn realisada, n'è anc betg decidì. La descripziun, las finamiras, las cundiziuns da basa, la realisabladad etc. pretendan anc examinaziuns preliminaras complessivas.

3. Valitaziun strategica

Las propostas ed incumbensas èn vegnidas valitadas a moda summarica areguard lur contribuziun a las finamiras directivas «Simplificaziun», «Fidatadad», «Specificadad» ed «Orientaziun vers l'avegnir». I sa tracta d'ina valitaziun generala dal departament d'educaziun.

- **promova** la realisaziun da la finamira directiva
- **fraina** la realisaziun da la finamira directiva

4. Survista dals projects prioritars

Il quatter projects prioritars cumpiglian «Dapli profunditad che vastadad», «Integraziun», «Duas linguas estras en scola primara», «Rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara».

Il stadi da realisaziun actual da quests projects prioritars sa preschenta sco suonda:

Dapli profunditad che vastadad

Il project resumescha **en ina vista generala 13 mesiras pragmaticas da differenta complexitad**. Ina decisiun, schebain il project duai

vegnir realisà ed en tge furma, n'è anc betg vegnida prendida.

Integraziun

Da preschent exista in **concept da basa** per in'integraziun cumplexiva d'uffants e da giuvenils cun basegns spezials en il chantun Grischun. El vala sco concept general e duai servir sco basa da discussiun. Avant in'eventuala realisaziun èsi anc necessari da far numerusas examinaziuns e da prender bleras decisiuns da princip sin plaun chantunal ed instituziunal.

Duas linguas estras en scola primara

Da preschent exista ina **descripziun generala da differentas pussaivladads** per introducir l'englais en las scolas primaras dal Grischun.

Fin ussa n'han ins anc betg decidì tge pussaivladad che duai vegnir elavurada en detagl e la finala realisada.

Rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara

Igl è avant maun in **rapport davart la politica da furmaziun ed in rapport davart l'economia**. Quels furman la basa per decider davart la cuntinuaziun dal gimnasi inferiur. Ils rapports mussan che la dumonda dal gimnasi inferiur na po betg vegnir respundida senza considerar l'ulteriur svilup dal stgalim superiur da la scola populara ed il svilup demografic en il chantun.

Ils quatter projects prioritars sa laschan damai resumar sco suonda:

Projects prioritars	Fasa da realisaziun	Simplificaziun	Fidadadad	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir	Simbol
Dapli profunditad che vastadad		●	●	●	●	
Integraziun		●	●	●	●	
Duas linguas estras en scola primara		○	●	○	●	
Rinforzament dal stgalim superiur da la scola populara		●	●	●	●	

5. Glista da las propostas ed incumbensas (extract da l'entir inventari)

Las propostas ed incumbensas en il sector da la scola populara, las qualas pon vegnir elavuradas en il rom d'in project prioritari, vegnan attribuidas a quel en las suandantas tabellas.

5.1 Projects

Propostas, incumbensas	Fasa da realisaziun	Simplificaziun	Fidatadad	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir	Attribuziun
Reorganisaziun da la scola speziala en consequenza da la nova repartiziun da las incumbensas tranter la Confederaziun ed ils chantuns, RFI (concept davart la scola speziala) (Confederaziun)		●	●		●	
Promoziun d'uffants spezialmain e fitg talentads / promoziun da talents en la classa regulara (regenza)		●	●	●	●	
Instrucziun d'ina segunda lingua (votaziun dal pievel)		●	●	●	●	
Lescha davart la scol'auta da pedagogia (parlament)		●	●	●	●	
Realisaziun da la mesira da spargn en il sector da las scolas medias (parlament)		●		●		
Projects per la promoziun dal sport en il rom da «l'onni da l'ONU per il sport» (departament)						

Propostas, incumbensas	Fasa da realisaziun	Simplificaziun	Fidadadad	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir	Attribuziun
Introducziun da rumantsch grischun en las scolas (meds d'instrucziun, standardisaziun da la lingua, scola-ziun e perfecziunament, communi-caziun etc.) (parlament)		●		●	●	
Evaluaziun ed accompagnament da scolas bilinguas (Samedan, Puntraschigna) e d'emprovas da scola (Trin, Cuira, Malögia) (regenza; proposta da las vischnancas da scola)		●	●	●	●	

5.2 Mesiras

Retschertga davart l'instrucziun religiosa tar ils purtaders da las scolas (baselgias chantunals)		●	●	●	●	
Installaziun d'ina banca da datas da scola tenor las directivas da l'Uffizi federal da statistica Banca da datas per scolaras e scolars (Uffizi federal da statistica)			●		●	
Mesiraziuns da la prestaziun standardisadas (regenza; proposta CDEP; incumbensa Bundi)		●	●		●	
Stgalim da basa (proposta CDEP – concordat da scolas)		●	●	●	●	
40 emnas da scola (proposta CDEP – concordat da scolas)		●	●		●	
Adattaziun / reducziun da las lecziuns emnilas (proposta CDEP)		●	●	●	●	

Propostas, incumbensas	Fasa da realisaziun	Simplificaziun	Fidadadad	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir	Attribuziun
Cudesch da lingua rumantsch 2. – 9. classa (regenza)				●		
Temps da bloc (proposta CDEP – concordat da scolas)		●	●	○	●	
Novs cuntegns dal plan d'instrucziun e novs roms (proposta CDEP – concordat da scolas)		●	●	●	●	
Attestat da la scola populara sustegnì da l'Internet (regenza; proposta Magistraglia Grischun)		●	●	●	●	
Meds d'instrucziun da conuschientscha da la patria 4.–6. classa, tudestg, rumantsch, talian (regenza)		●	●	●	●	
Reuniun da las diversas purschidas da cussegliaziun da scola e d'educaziun sco era da las differentas purschidas da terapia per uffants e giuvenils (postulat Jäger)		●	○	●	○	
Svilup en il sector da la scola speziala (interpellaziun Loepfe)		●	●	●	●	
Promoziun d'activitads da barat (departament)		●	●	●	●	
Emprova da scola 2005/06: Promoziun linguistica tempriva en scolina (departament)			●		●	
Rapport davart las consequenzas da l'aboliziun dal gimnasi inferiur (incumbensa Arquint)		●	●	●	●	

Propostas, incumbensas	Fasa da realisaziun	Simplificaziun	Fidadadad	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir	Attribuziun
Coordinaziun da las linguas estras sin plaun interchantunal (proposta CDEP)		●	●	○	●	
HarmoS – Armonisaziun da la scola obligatorica (proposta CDEP)		●	●	○	●	
Rumantsch grischun: ulteriura standardisaziun da la lingua (proposta Lia Rumantscha; parlament)		●	●	●	●	
Rumantsch grischun: scolaziun / perfecziunament (proposta Lia Rumantscha; parlament)		●	●	●	●	
Rumantsch grischun: meds d'instrucziun (proposta Lia Rumantscha; parlament)		●	●	●	●	
Rumantsch grischun: Communicaziun (proposta Lia Rumantscha; parlament)		●	●	●	●	
Lingua d'instrucziun en la lingua da standard correspondentia (nagin dialect) (regenza)		●	●		●	
Scolaziun per la terapia da legastenia en il e per il Grischun (dumonda Feltscher)		●	●	●	●	
Purschidas da terapia per uffants e juvenils en il chantun Grischun (postulat Bucher)		●	○	●	○	

Propostas, incumbensas	Fasa da realisaziun	Simplificaziun	Fidadadad	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir	Attribuziun
Rapport intermediar davart il Grischun sco lieu da furmaziun en il sector dal stgalim secundar e terziar (postulat Arquint)						program fundamental
Rapport davart las refurmas da scola en il chantun Grischun (interpellaziun Claus)		●	●	●	●	program fundamental
Sensibilisaziun concernent l'introducziun da rumantsch grischun en scola (interpellaziun Maissen)		●	●	●	●	
Rumantsch grischun in scoula (petiziun)		●	●	●	●	
Regulaziuns da vacanzas (incumbensa Märchy-Michel)		●	○	○	●	
Roms d'examen per l'access a las scolas medias (dumonda Jäger)		●	●	●	●	

5.3 Incumbensas

Propostas, incumbensas	Fasa da realisaziun	Simplificaziun	Fidada	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir	Attribuziun
Englais tempriv (incumbensa da la fracziun da la PLD)		☐	☒	☐	☒	
Promoziun dal sport en il Grischun (postulat Trachsel; incumbensa Perl)		☐	☒	☒	☒	
Revisiun da las basas legalas da la scolina (incumbensa Jäger)		☒	☒	☒	☒	
Svilup d'in plan d'instrucziun general (proposta CDEP)		☒	☒	☐	☒	
Concordat da scolas svizzer (project CDEP)		☒	☒	☐	☒	
Monitoring da furmaziun (proposta CDEP; Uffizi federal da statistica)		☒	☒	☒	☒	
Iniziativa dal chantun per coordinar ils systems da scola chantunals (postulat Jäger)		☒	☒	☐	☒	
Portfolio europeic da linguas (PEL) (regenza; proposta CDEP)		☐	☒	☐	☒	
Tgira d'uffants complementara a la famiglia (moziun Robustelli)		☒	☒	☒	☒	
Cumparegliaziun da las dotaziuns da lecziuns a la scola populara grischuna (interpellaziun Jäger)		☒	☒	☐	☒	
Cuntinuaziun da l'instrucziun da rumantsch sin il stgalim superiur en vischnancas al cunfin linguistic (interpellaziun Christoffel)		☐	☒	☒	☒	

Propostas, incumbensas	Fasa da realisaziun	Simplificaziun	Fidadadad	Specificadad	Orientaziun vers l'avegnir	Attribuziun
Aboliziun da la scolina / scolarizaziun obligatorica cun quatter onns (interpellaziun Gartmann)		●	○	●	○	
Svilup da la scolina (interpellaziun Jäger)		●	●	●	●	
Obligaziun legala d'installar direcziuns da scola (incumbensa Jäger)		●	●	○	●	
Curs da perfecziunament facultativs per scolastas e scolasts grischuns (dumonda Butzerin)		○	●	●	●	
Introducziun dal stgalim da basa en il Grischun (dumonda Frigg)		●	●	○	●	
Instrucziun da linguas en scola primara (dumonda Jäger)		●	●	●	●	
Installaziun da direcziuns da scola (interpellaziun Pfiffner)		●	●	○	●	
Consequenzas dal dumber da naschientschas per la furmaziun (interpellaziun Jäger)		●	●	●	●	
Coordinaziun da la scolaziun d'informatica (postulat Jäger)		●	●	○	●	

E. GRAFICA

1. Legenda

Simbol		Significaziun
Frizzas		<i>Las colurs e la fermezza dals stitgs sco era la direcziun da las frizzas han ina muntada.</i>
	mellen	via normala
	verd	via pussaivla (senza obstachels instituziunals)
	fermezza da la frizza	indicaziun da la quantidad probabla
 	direcziun	La direcziun simpla inditgescha la via da las scolaras e dals scolars. La direcziun dubla inditgescha la pussaivladad per las scolastas ed ils scolasts dal stgalim superior da la scola populara da giuditgar, da regruppar (midada dal nivel) las scolaras ed ils scolars durant l'onn a basa da lur prestaziuns e d'assegnar els eventualmain per il nov onn da scola a la scola secundara u reala (midada dal tip da scola).
	frizza cun indicaziun «cuntegns»	Inditgescha l'influenza che cuntegns da l'emprendisadi, da las scolas medias professionalas, da las scolas medias spezializadas e da las scolas medias commercialas vegnan ad avair sin l'organisaziun dal terz onn dal stgalim superior da la scola populara.
	midada dal tip da scola	midada da las scolaras e dals scolars tranter la classa reala e la classa secundara
	midada dal nivel	midada da las scolaras e dals scolars tranter il nivel I ed il nivel II
Quaderins cun text		
		Inditgeschan il stgalim da scola u da scolaziun resp. la classa e cuntegnan ils projects prioritars correspundents dal «Program fundamental scola grischuna 2010». Ils projects prioritars mintgamai inditgads mussan sin tge stgalim da scola resp. en tge classa ch'els han in'influenza.

Blocs		<i>Las classas èn simbolisadas tras blocs. L'inscripziun inditgescha mintgamai l'onn dal stgalim da scola correspondent.</i>
	grisch	classa
	mellen	classa che vegn descritta en detagl
	strivlà	classa che vegn eventualmain abolida (gimnasi inferior d'oz)
	verd	classa che vegn eventualmain agiuntada
	blau	scolaziun en classas da nivel sin il stgalim superior da la scola populara, communablamain per scolaras e scolaras da la classa reala e da la classa secundara
Lingias		<i>Permeabladad</i>
	lingias interruttas tranter ils blocs	permeabladad flexibla (classas cumbinadas 1./2. classa primara resp. scolina da dus onns)
Projects prioritars		
		<i>Dapli profunditad che vastadad</i>
		<i>Integraziun</i>
		<i>Duas linguas estras en scola primara</i>
		<i>Rinforzament dal stgalim superior da la scola populara</i>

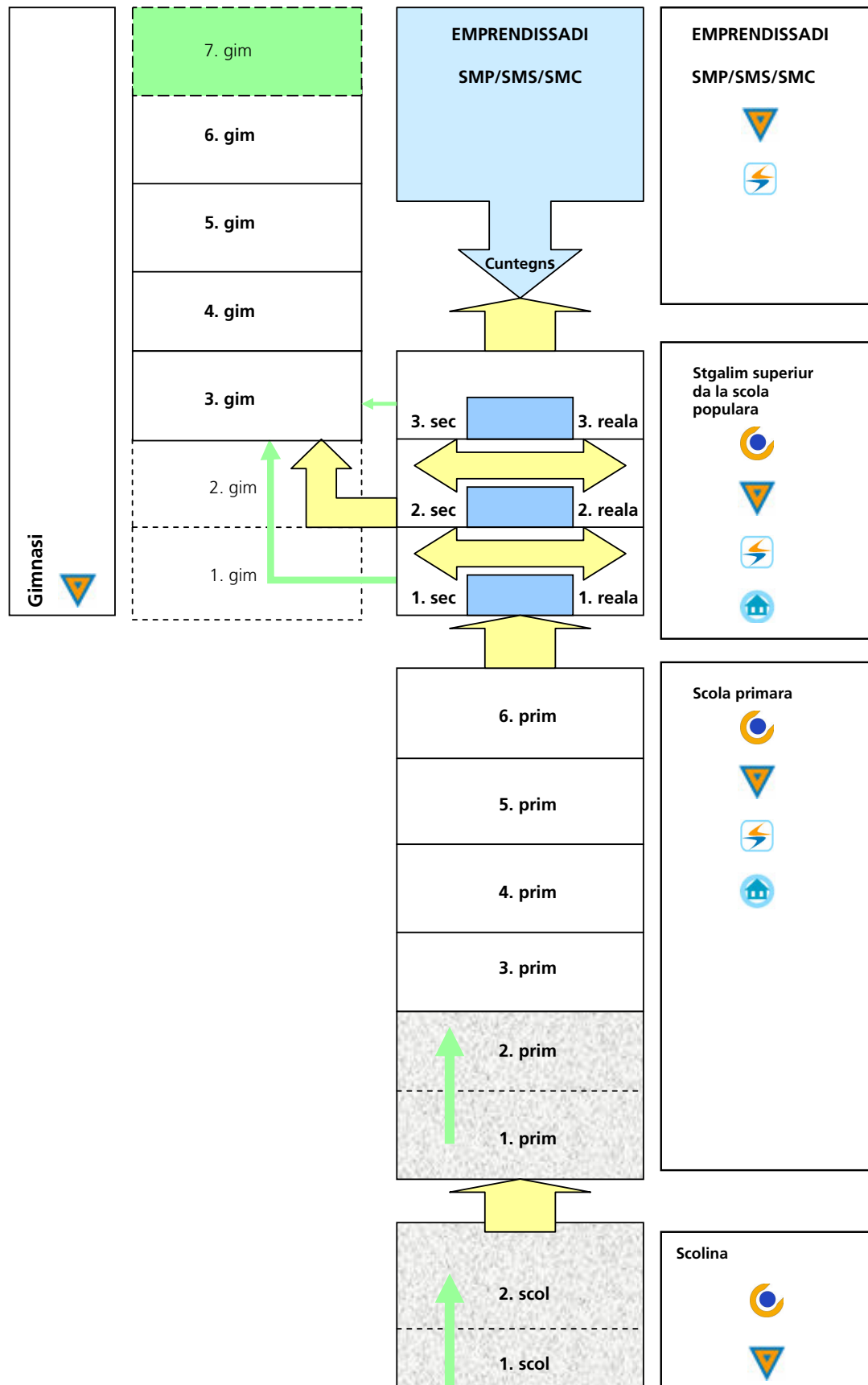
Abreviaziuns

SMP = scola media professiunala

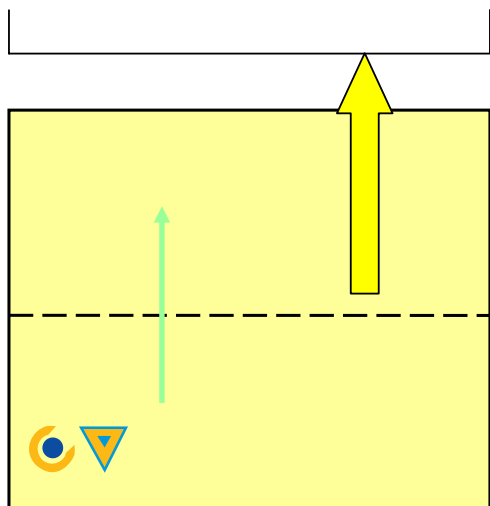
SMS = scola media spezialisada (anteriura scola media da diplom)

SMC = scola media da commerzi

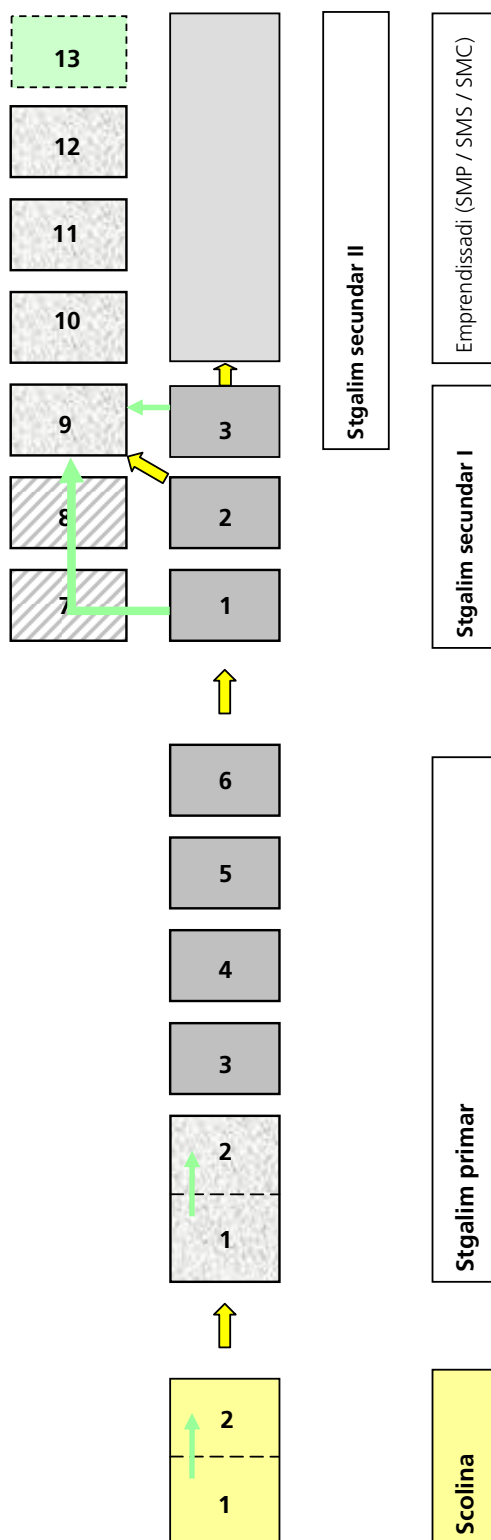
2. Survista generala

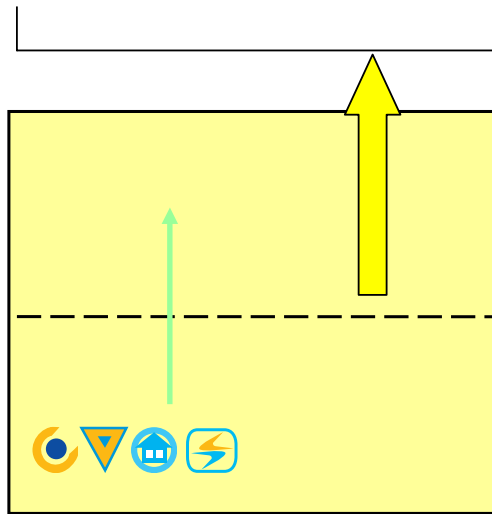
3. Scolina

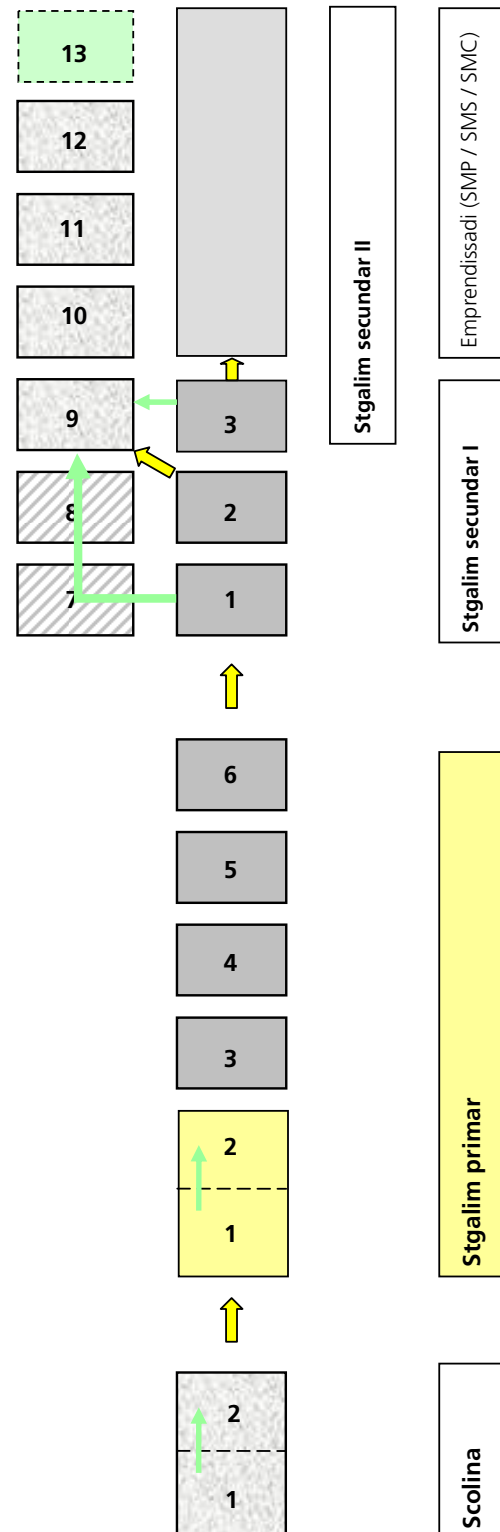
Il simbols inditgads en il quaderin da la scolina mussan ils projects prioritars ch'han in'influenza e las caracteristicas particularas che sa manifesteschan en scolina.

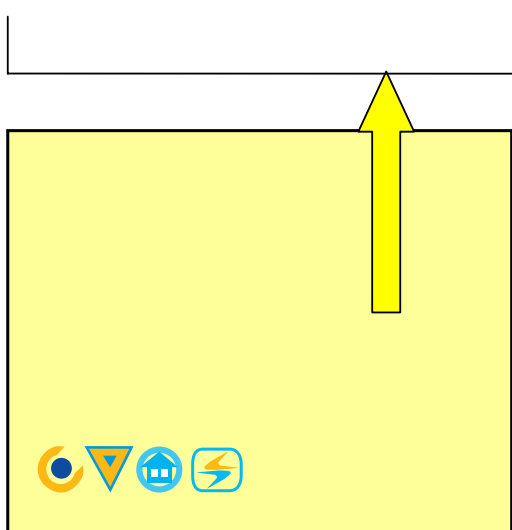
4. 1./2. classa primara

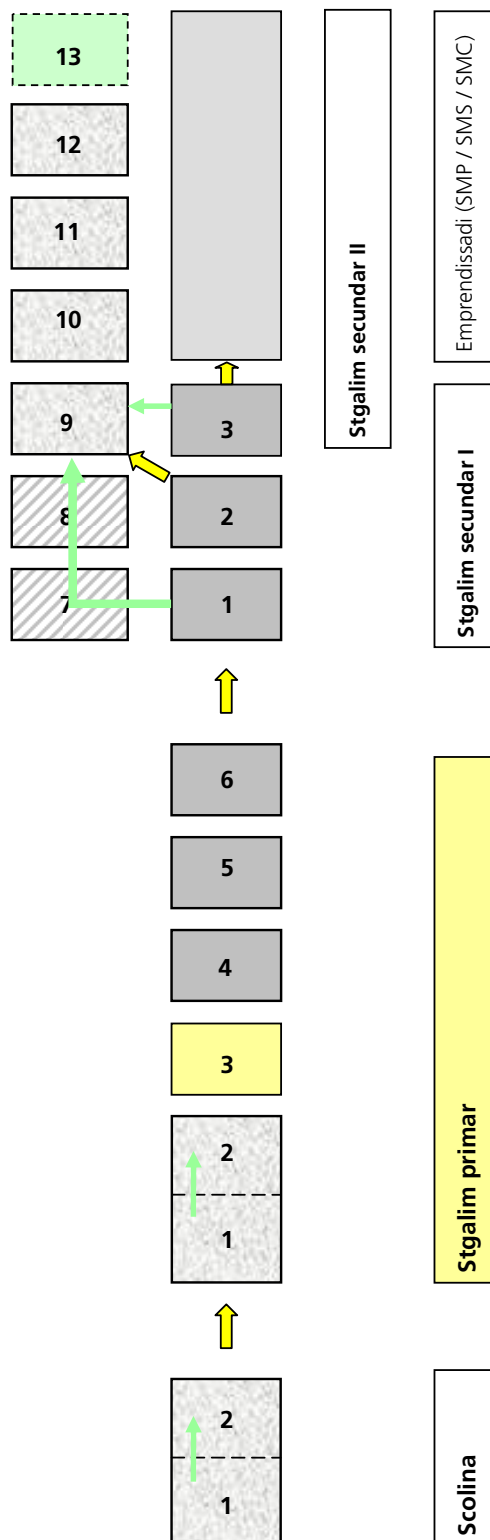
Il simbols inditgads en il quaderin dal stgalim inferior da la scola primara mussan ils projects prioritars ch'han in'influenza e las caracteristicas particularas che sa manifesteschan sin quest stgalim.

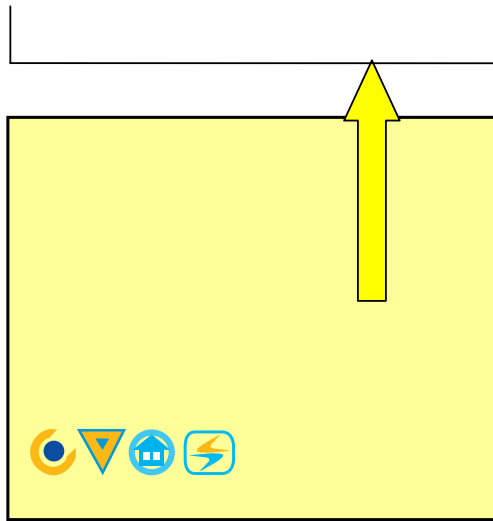
5. 3. classa primara

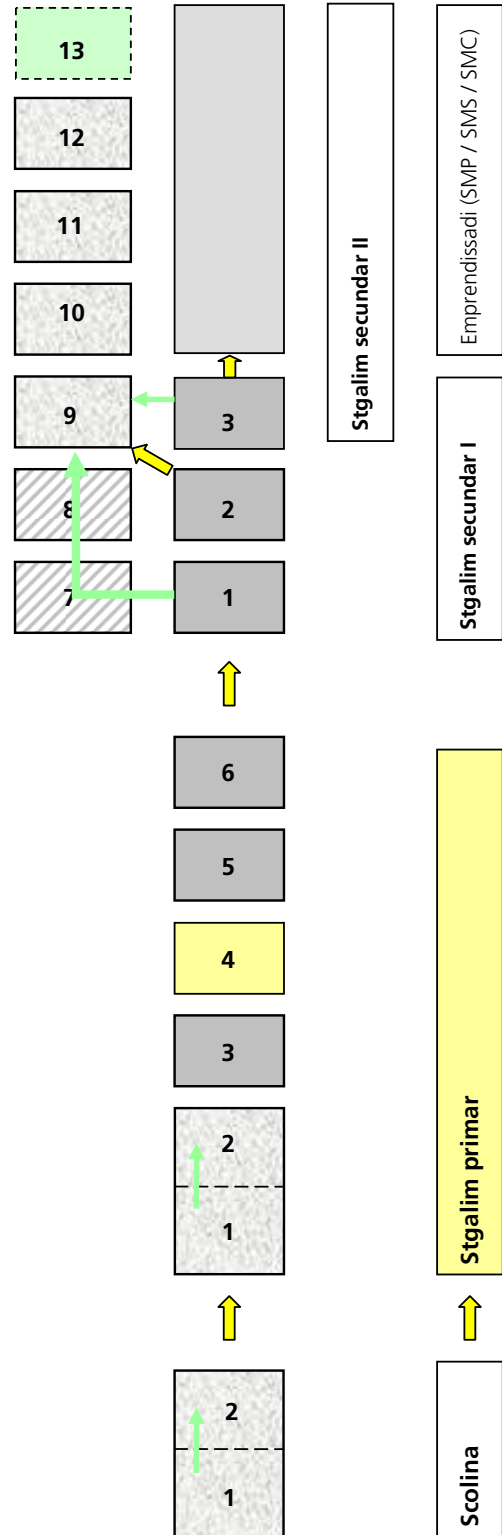
Il simbols inditgads en il quaderin da la classa mussan ils projects prioritars ch'han in'influenza e las caracteristicas particularas che sa manifesteschan en questa classa.

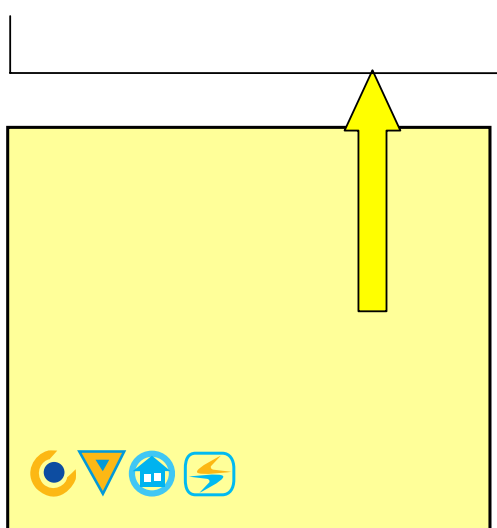
6. 4. classa primara

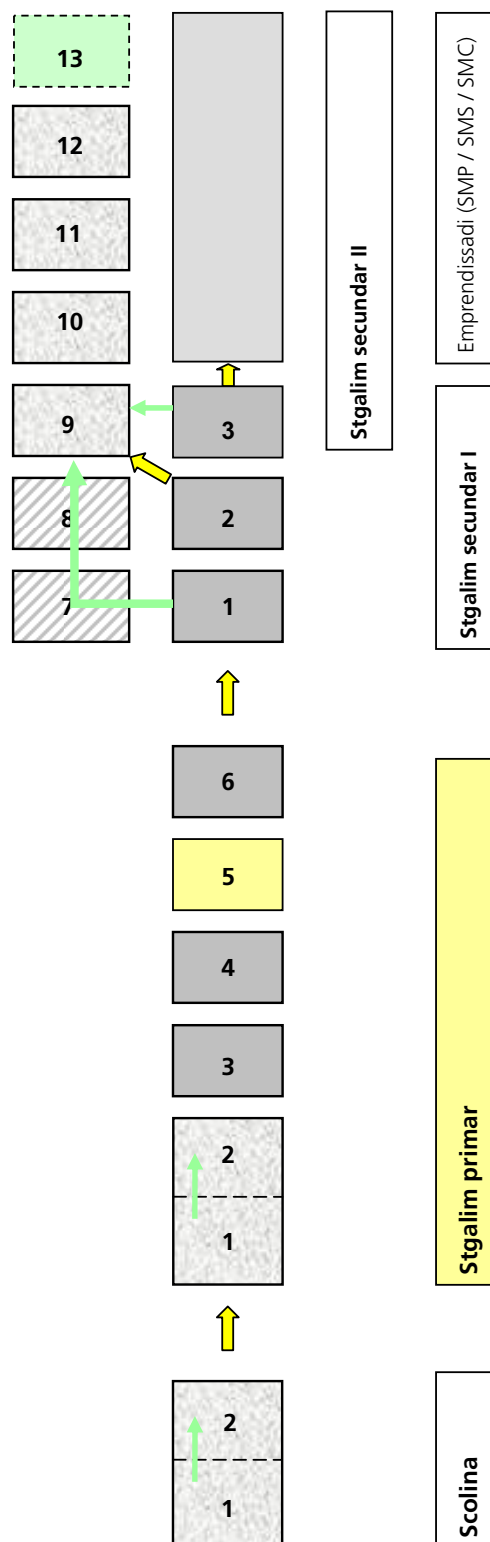
Il simbols inditgads en il quaderin da la classa mussan ils projects prioritars ch'han in'influenza e las caracteristicas che sa manifesteschan en questa classa.

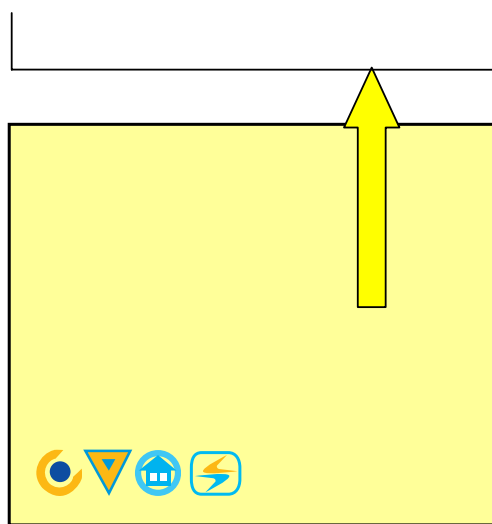
7. 5. classa primara

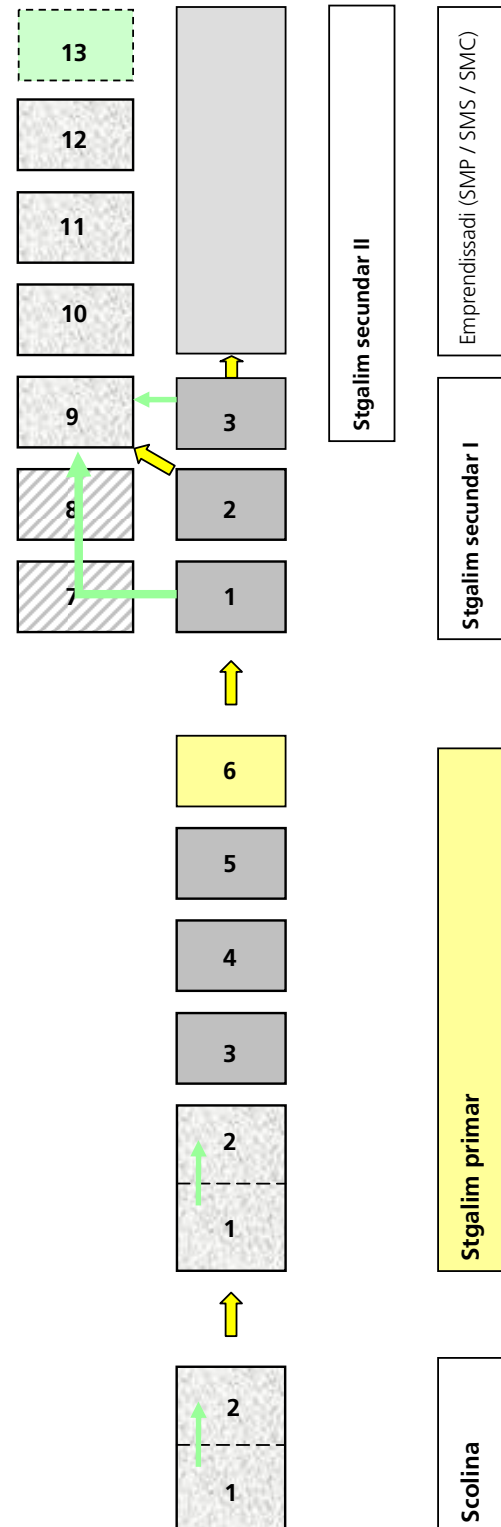
Il simbols inditgads en il quaderin da la classa mussan ils projects prioritars ch'han in'influenza e las caracteristicas particularas che sa manifesteschan en questa classa.

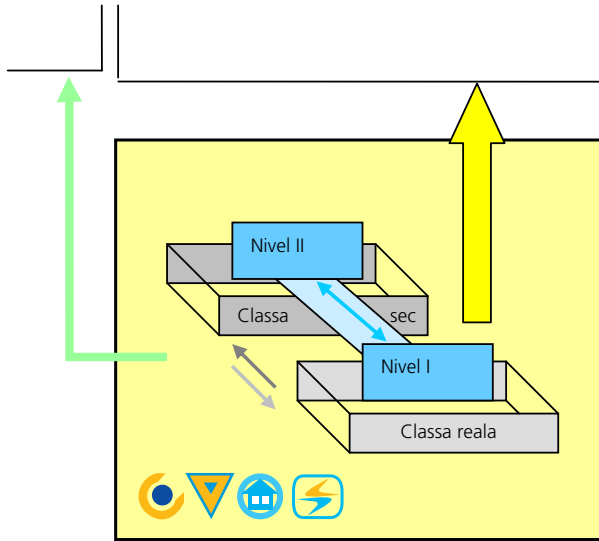
8. 6. classa primara

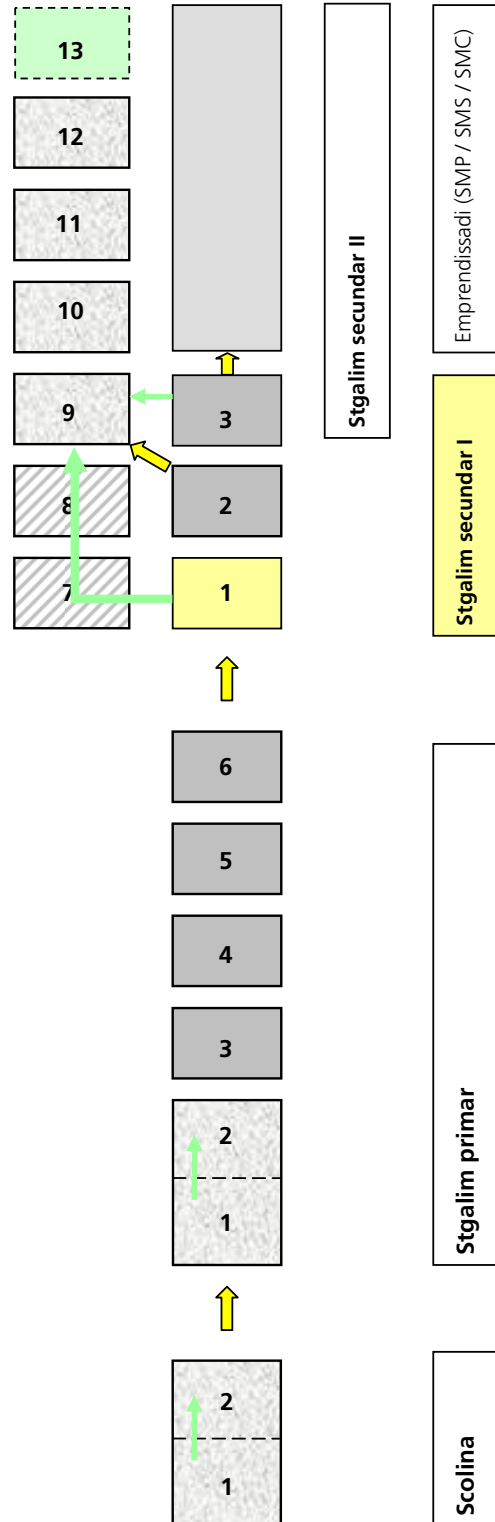
Il simbols inditgads en il quaderin da la classa mussan ils projects prioritars ch'han in'influenza e las caracteristicas particularas che sa manifesteschan en questa classa.

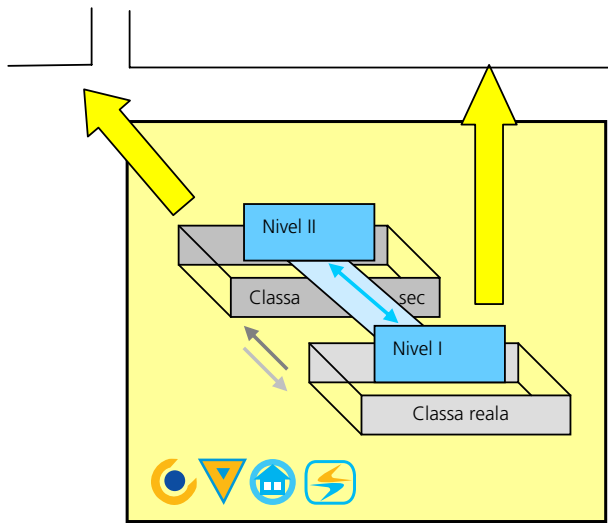
9. 1. classa dal stgalim superiur

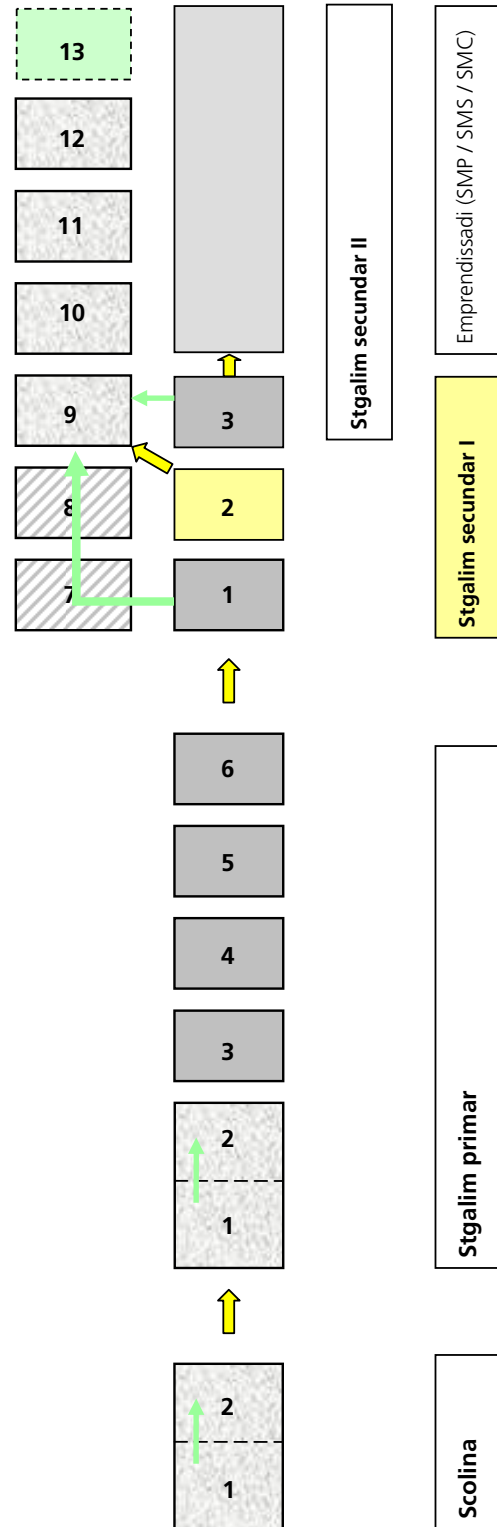
Il simbols inditgads en il quaderin da la classa mussan ils projects prioritars ch'han in'influenza e las caracteristicas particularas che sa manifesteschan en questa classa.

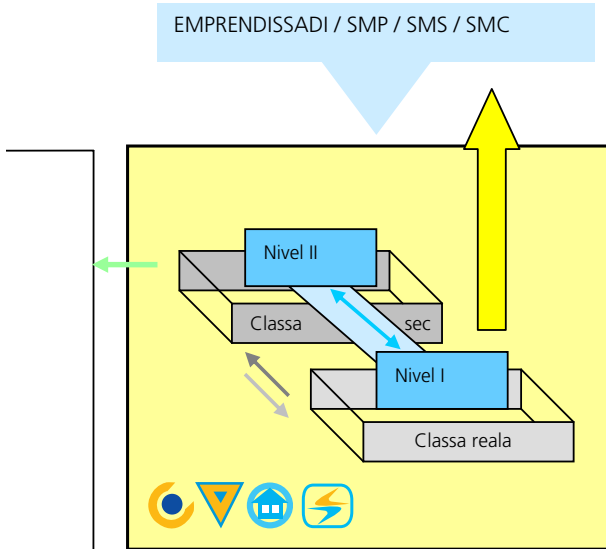
10. 2. classa dal stgalim superiur

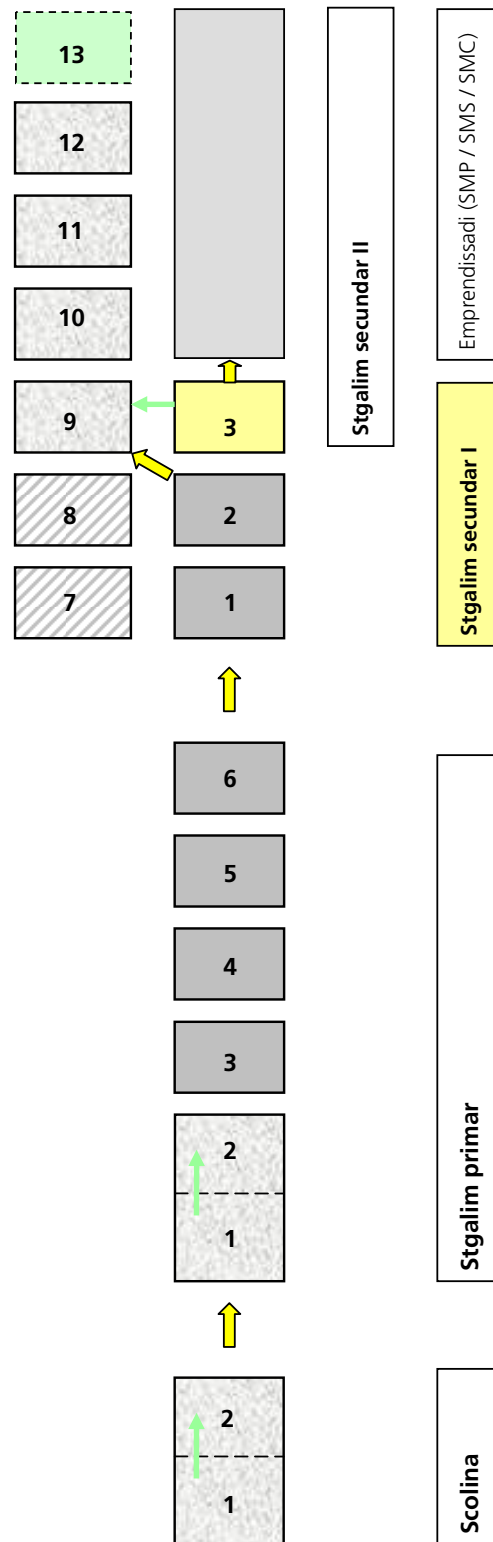
Il simbols inditgads en il quaderin da la classa mussan ils projects prioritars ch'han in'influenza e las caracteristicas particularas che sa manifesteschan en questa classa.

11. 3. classa dal stgalim superiur

Il simbols inditgads en il quaderin da la classa mussan ils projects prioritars ch'han in'influenza e las caracteristicas particularas che sa manifesteschan en questa classa.

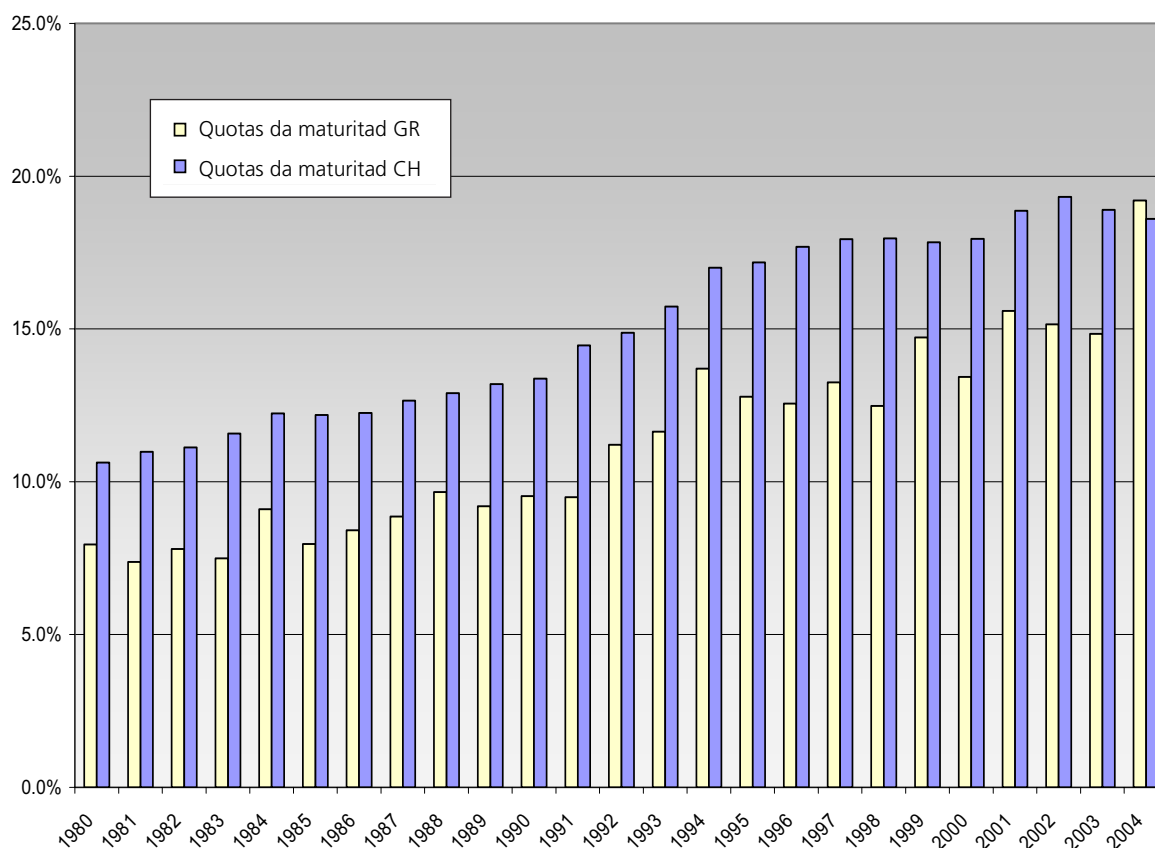
F. QUOTAS DA MATURITAD

En il decurs dals ultims 25 onns è la quota da maturitad grischuna s'adattada fermamain a la media svizra. Entant che la quota da maturitad muntava en il chantun Grischun l'onn 1980 anc a 7.9% (CH 10.6%), importa ella l'onn 2004 19.2% (CH 18.6%) ed è uschia per l'emprima giada pli auta che la media svizra.

La quota da las dunnas giuvnas che fan ina maturitad gimnasiala è medemamain s'augmentada fitg. L'onn 1980 han 4.4% (CH 9.2%) d'ina annada fatg ina maturitad, l'onn 2004 21.6% (CH 21.8%).

Interessant è era d'observar co che la quota d'entradas en la scol'auta suenter la matura e la quota da finiziuns (diploms universitars) da las maturandas e dals maturands grischuns è sa svilupadas en cumparegliaziun cun la media svizra. Entant che la quota d'entradas en la scol'auta è quasi identica cun la media svizra, è la quota da finiziuns levamain pli bassa che la media svizra.

Quotas da maturitad 1980 fin 2004
Grischun / Svizra

G. SVILUP DAL DUMBER DA NASCHIENSCHAS

Uffants naschids a l'entschatta da quest millenni pudessan daventar en intgins onns collavuratur particularmain prezios per l'economia grischuna e scolasts fitg tschertgads en nossas scolas medias. Prezios e tschertgà è quai ch'è rar: e rars èn ils uffants naschids ils davos onns en il chantun Grischun. Ils geniturs grischuns han pudì serrar en lur cors ed en lur bratscha mo var 1670 novnaschids per annada; il 1992 eran quai anc 2430.

Betg tut las parts dal chantun èn pertutgadas en la medema mesira da la diminuziun da las naschienschas (ina survista dattan las graficas per las singulas parts dal chantun) e las consequenzas dal dumber regressiv da las naschienschas vegnan a sa manifestar en maniera differenta perfin en regiuns pli pitschnas. Igl è conuscent che las scolinas e las scolas da pliras vischnancas stattan curt avant ina midada u sa chattan gia en ina fasa da restructuraziun, savens era pervia dal dumber da naschienschas ch'è sa reduci fermamain (cf. la survista da las naschienschas en las singulas vischnancas dal 1985-2004). En las vischnancas pertutgadas massivamain da quest fenomen na sa tracti betg sulettamain d'optimar las structurazions u l'organizaziun, per exempel per pudair realisar in model C sin il stgalim superiur. Sper la sfida da realisar novas structurazions pedagogicas vegnan las vischnancas confruntadas cun il dumber regressiv da naschienschas u da scolars, quai che difficulescha supplementarmain la tschertga da soluziuns adattadas. Per evitar ch'ina scola en la regiun stoppia vegnir serrada, surtut ina scola

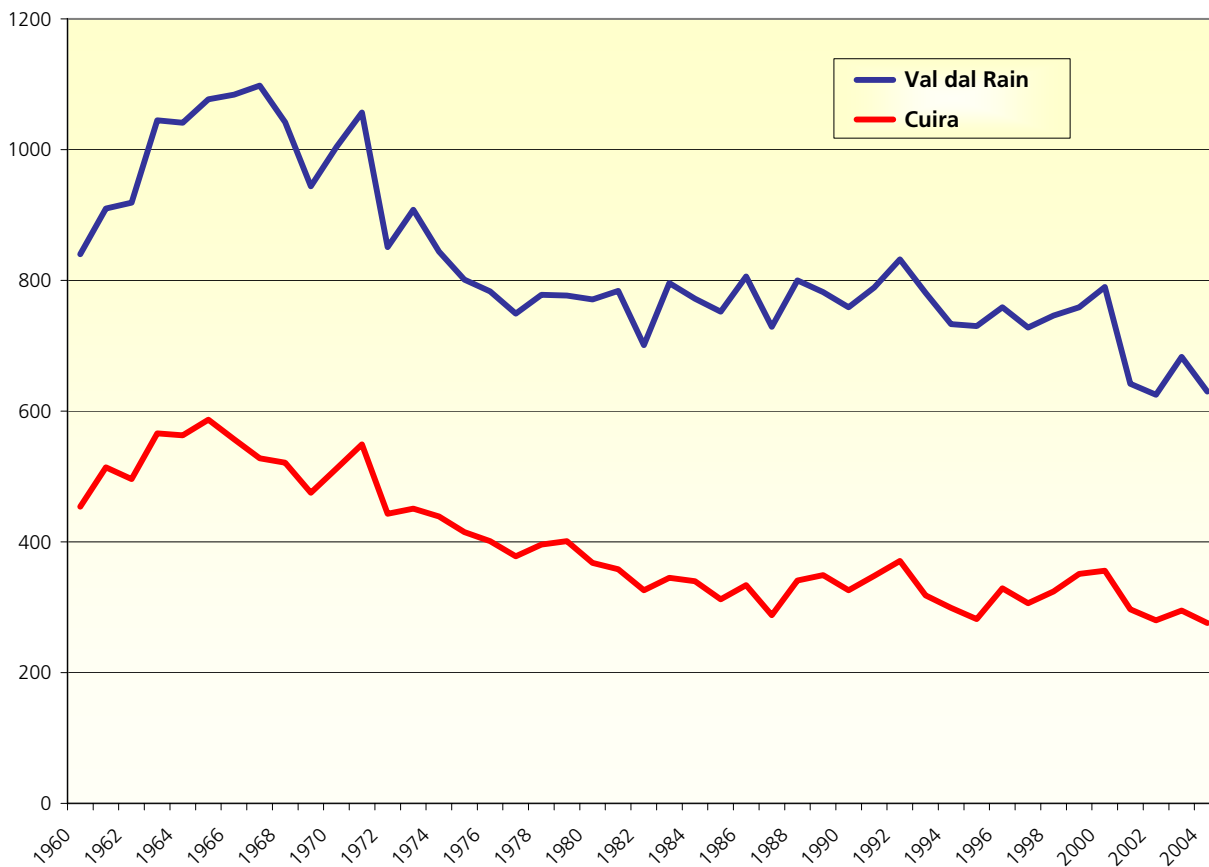
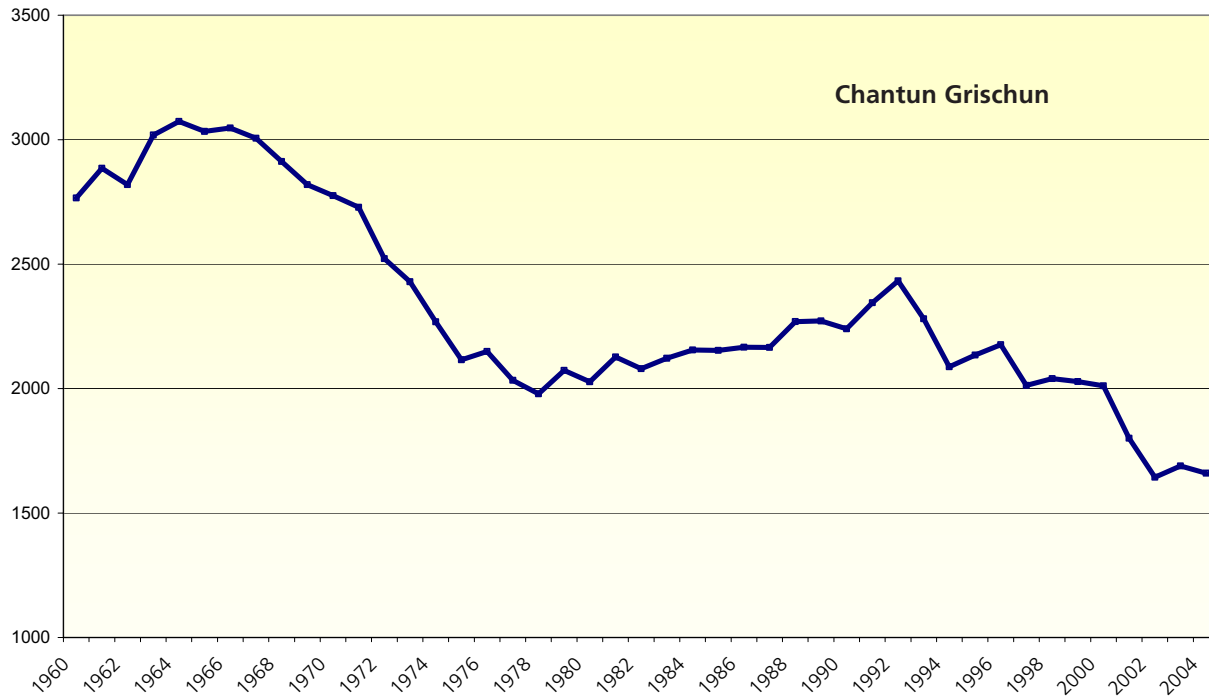
dal stgalim superiur da la scola populara (quai che fiss cumpiglià cun in'eventuala sperdita da piazzas da lavur e d'attraktivitad per la regiun) dovri in «rinforzament». Cooperaziuns u fusiuns pon esser alternativas che valan la paina da vegnir examinadas.

En maniera dal tuttafatg differenta sa preschenta actualmain anc la situaziun per la furmaziun professiunala e las scolas medias. Lur sfida èsi da metter a disposiziun a temp util piazzas d'emprendissadi suffizientas per las annadas cun bleras naschienschas 1991 (2350 naschienschas) e 1992 (2430 naschienschas). Bainprest entran dentant gia las annadas cun pli paucas naschienschas en la furmaziun professiunala e las scolas medias. I valess segiramain la paina da nizzegiar il temp che stat a disposiziun fin a quel mument per far planisaziuns strategicas, uschia ch'ins pudess mitigiar – en las scolas medias ed en la furmaziun professiunala – las consequenzas dal dumber regressiv e minimar las situaziuns da concorrenza che periclitoschan l'existenza.

Las survistas dal dumber da naschienschas mussan sulettamain cun cifras la necessitad d'agir. Per las scolas dals divers stgalims, per l'economia ed il maun public pon quellas dentant almain esser in med d'agid per la planisaziun. Ultra da quai pon e duain ellas era admonir da betg serrar ils egls davant la realitad e da mantegnair la speranza per il futur professiunala dals uffants naschids en quest millenni.

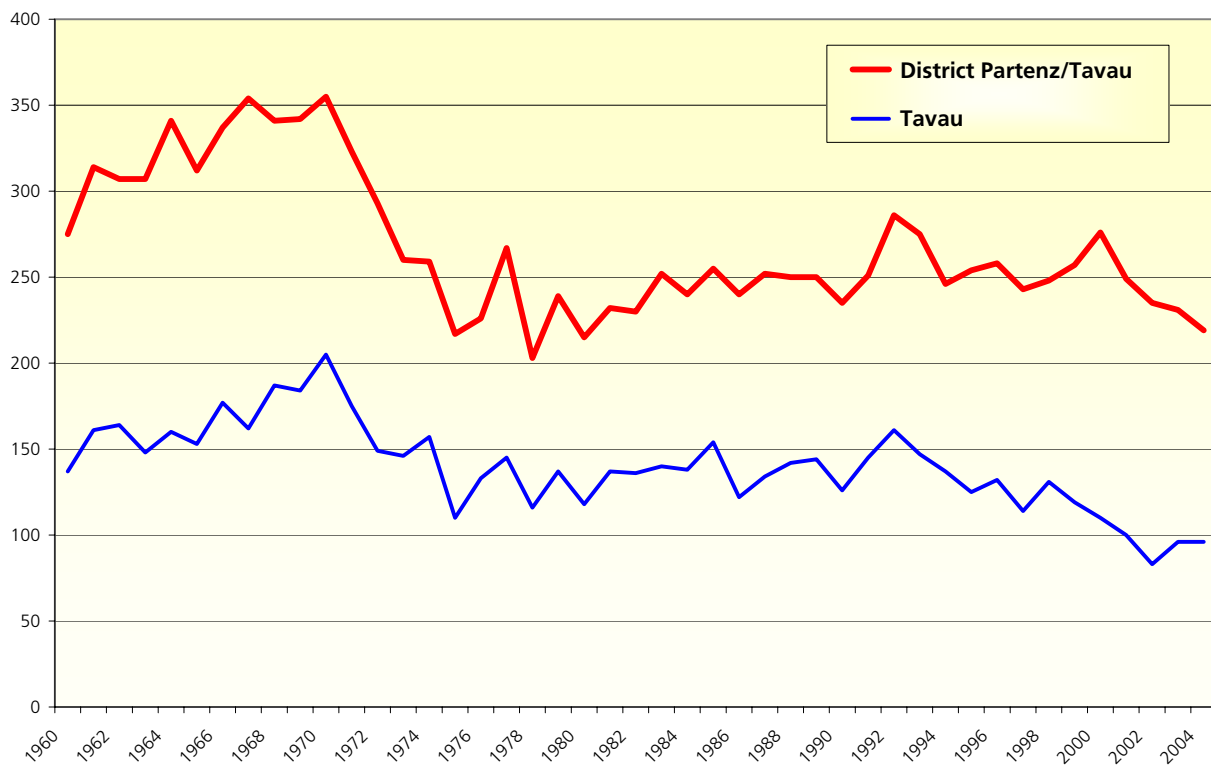
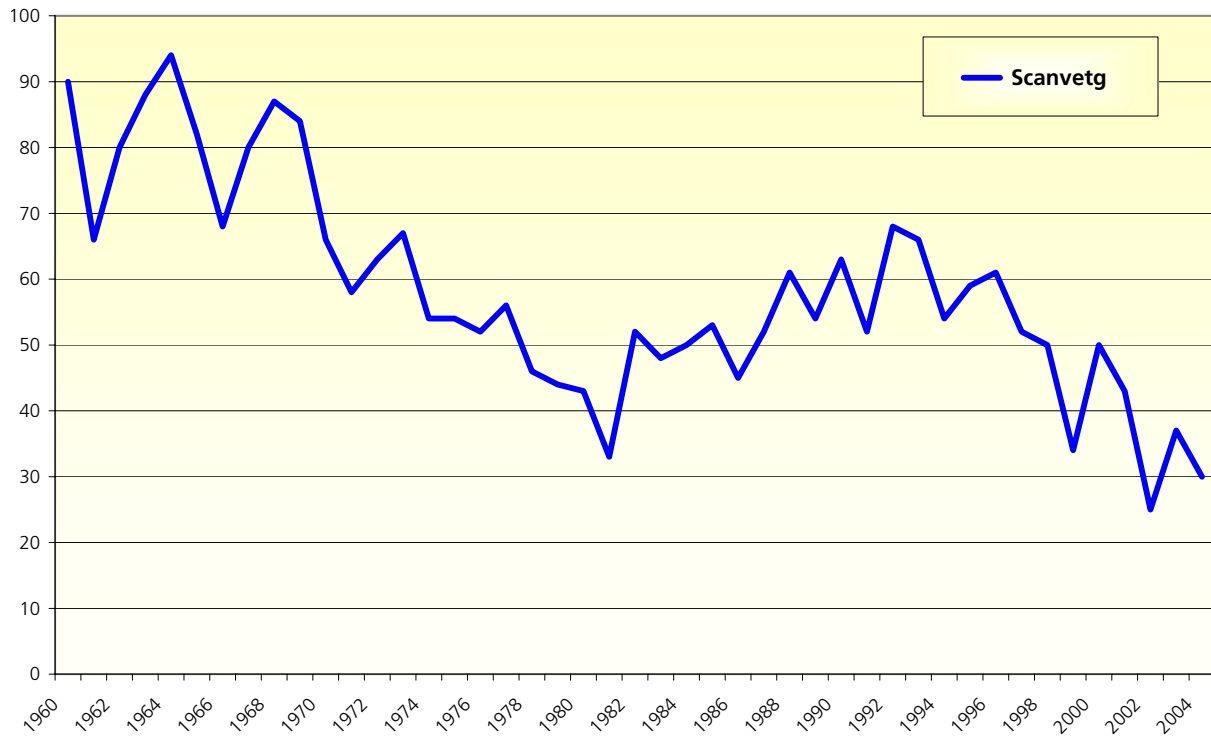
Dumber da naschientschas 1960–2004

(Las scalas da las graficas èn differentas l'ina da l'autra.)

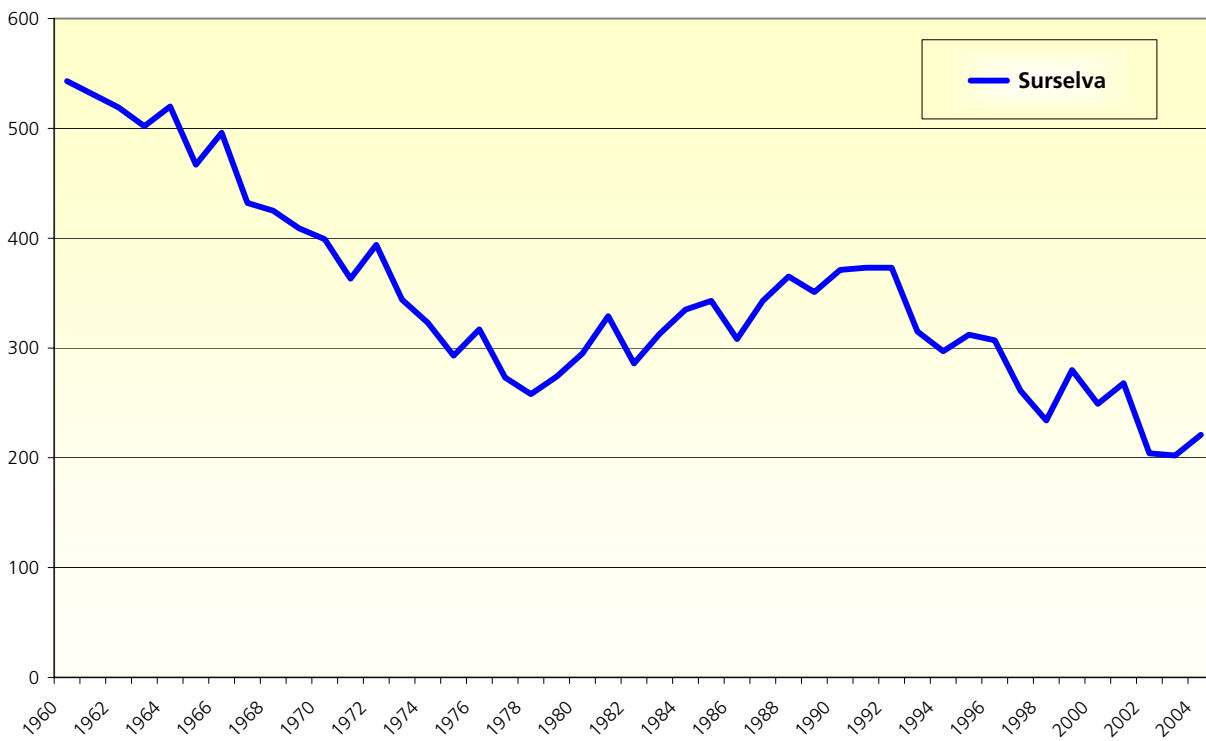
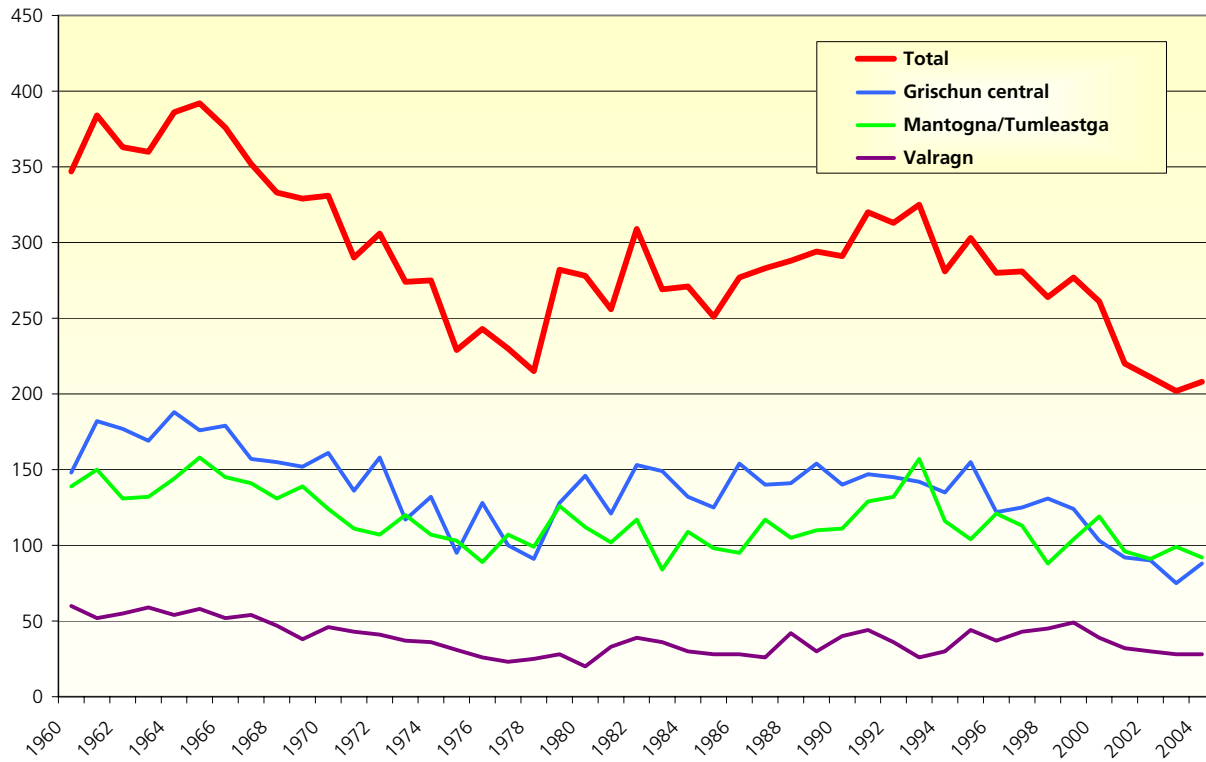
Dumber da naschientschas 1960–2004

(Las scalas da las graficas èn differentas l'ina da l'autra.)

Dumber da naschientschas 1960–2004

(Las scalas da las graficas èn differentas l'ina da l'autra.)

Dumber da naschientschas 1960–2004

(Las scalas da las graficas èn differentas l'ina da l'autra.)

